

کتاب پېژندنه

د کتاب نوم:	د بېلانس تحليل
څانګه:	محاسبه
راټولونکی:	عبدالجبار قیومي
ژباړن:	نور الله حقمل
د څار کمېټه:	
	- محمد آصف ننگ د تخنیکي او مسلکي زده کړو معین - دپلوم انجنیر عبدالله کوزایي د تعلیمي نصاب رییس - محمد اشرف وحدت په تعلیمي نصاب کې د معینیت د مقام سلاکار
د تصحیح کمېټه:	
	- نصیراحمد احمدي - محمد احسان احسان - عبدالجمیل ممتاز
د ګرافیک او ډیزاین څانګې مسئول:	محمد جان علیرضایي
ګرافیک او ډیزاین:	عبدالله شاهي
چاپ کال:	۱۳۹۲ لمريز کال
تیراژ:	۳۰۰۰ ټوکه
چاپ ځل:	لومړی
وېب پاڼه:	www.dmtvet.gov.af
برېښنالیک:	info@dmvet.gov.af
کډ ISBN:	۹۷۸-۹۹۳۶-۳۰-۰۸۵-۹

Ketabton.com

د چاپ حق د تخنیکي او مسلکي زده کړو له معینیت سره خوندي دی

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی	دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې	هر بچی بې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی	د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو	د ترکمنو د تاجکو
ور سره عرب، گوجر دي	پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي	هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل ځلیږي	لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به	لکه زړه وي جاوېدان
نوم د حق مو دی رهبر	وایو الله اکبر وایو الله اکبر

د پوهنې وزارت پېغام

گرانو زده کوونکو، محصلانو او درنو ښوونکو!

د یوې ټولنې وده او پرمختګ کاملاً د همغې ټولنې د پیاوړو کاري کادرونو، بشري قوې او ماهر و فکرونو په کار او زیار پورې تړلې دي. همدا بشري قوه او کاري مټې دي چې د هیواد انکشافی اهدافو ته د رسېدو لارې چارې طي کوي او د یوه ښکمرغه، مرفه او ودان افغانستان راتلونکی تضمینوي.

انسان په خپل وار سره د الله تعالی له جانبې او هم د خپل انساني فطرت له اړخه مؤظف او مکلف دی چې د ځمکې په عمران او د یوه سوکاله ژوند د اسبابو او ایجاباتو د تکمیل لپاره خپل اغیزمن نقش، همدارنګه ملي او اسلامي رسالت ادا کړي.

له همدې ځایه ده چې د یوه ژوندي او فعال انسان نقش، د خپل ژوند د چاپېریال او خپلې اړوندې ټولنې په اړه، تل مطلوب او په هېڅ حالت کې نه نفي کیږي او نه هم منقطع کیږي.

په ټول کې د پوهنې نظام او په خاصه توګه د تخنیکي او مسلکي زده کړو معینیت مسوولیت او مکلفیت لري چې د اسلامي ارزښتونو، احکامو او همداراز معقولو او مشروع قوانینو ته په ژمنتیا سره، د افغانستان په انکشاف کې فعاله، چاپکې او موثره ونډه واخلي، ځکه دغه ستر او سپېڅلي هدف ته د رسېدو په خاطر د انساني ظرفیت وده، د حرفوي، مسلکي او تخنیکي کادرونو روزنه او پراختیا یو اړین مقصد دی. همدا په تخنیکي او مسلکي زده کړو مزین تنکي ځوانان کولی شي چې په خپلې حرفې او هنر سره په سیستماتیک ډول د هیواد انکشاف محقق او میسر کړي. جوته ده چې په افغانستان کې د ژوند تګ لاره، دولتداري او ټولنیز نظام د اسلام له سپېڅلو احکامو څخه الهام اخیستی؛ نو لازمه ده چې زموږ د ټولنې لپاره هر ډول پرمختګ او ترقي باید په علمي معیارونو داسې اساس او بنا شي؛ چې زموږ د کارګر نسل مادي او معنوي ودې ته پکې لومړیتوب ورکړ شي. د حرفوي ظرفیت جوړونې تر څنګ د ځوانانو سالم تربیت او په سوچه اسلامي روحيې د هغوی پالنه نه یواځې پخپل ذات کې یوه اساسي وجیبه ده، بلکې دا پالنه کولی شي چې زموږ وطن پخپلو پېښو ودروي، له ضعف څخه یې وژغوري او د نورو له سیاسي او اقتصادي احتیاج څخه یې آزاد کړي.

زموږ گران زده کوونکي، محصلان، درانه استادان او مربیون باید په بشپړه توګه پوه شي، چې د ودان او ښکمرغه افغانستان ارمان، یواځې او یواځې د دوی په پیاوړو مټو، وینې احساس او نه ستړي کېدونکي جد او جهد کې نغښتی او د همدغو مسلکي او تخنیکي زده کړو له امله کېدای شي په ډېرو برخو کې د افغانستان انکشافی اهداف تر لاسه شي. د دې نصاب له ټولو لیکوالانو، مولفینو، ژباړونکو، سمونونکو او تدقیق کوونکو څخه د امتنان تر څنګ، په دې بهیر کې د ټولو کورنیو او بهرنیو همکارانو له مؤثرې ونډې او مرستو څخه د زړه له کومې مننه کوم. له درنو او پیاوړو استادانو څخه راجامدانه هیله کوم چې د دې نصاب په ګټور تدریس او فعاله تدریب سره دې د زړه په ټول خلوص، صمیمي هڅو او وجداني پیکار خپل ملي او اسلامي نقش ادا کړي.

د ښکمرغه، مرفه، پرمختللي او ویارمن افغانستان په هیله

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

خپرکي	سرليکونه	مخ
لومړی	د بیلانس تحلیل او تجزیه	۱
دویم	د بیلانس د اقلامو تصنیف او قیمت گذاري	۱۴
درېیم	د بیلانس د تحلیل اړتیا او تخنیکونه	۳۰
څلورم	د بیلانس د ترتیب طرز	۷۲
پنځم	د بیلانس په اقلامو کې تغیر او تعویض	۹۶
شپږم	د بیلانس تحديدي حسابونه	۱۰۴
سرچینې او اخځليکونه		۱۶۶

مقدمه

د محاسبې د مختلفو مباحثو لپاره بيلابيل تاليفونه تر سره شوي دي، چې زياتره يې د پخوانيو تجربې او د اوسنيو محققانو او صاحب نظرانو نظريات دي. په دې کتاب کې هڅه شوې چې د مختلفو کتابونو له متنونو او د فن د خاوندانو له علمي تجربو څخه استفاده وشي، همدارنگه په سمه توگه د گرانو زده کوونکو لپاره د بيلانس د تحليل او تجزيې په اړه مفاهيم او مطالب راوړل شوي دي.

دا چې د صنعتي او تجارتي موسساتو د هدفمنو او اگاهانه تصميم نيونو په پروسه کې د تصدۍ د مالي وضعيت په اړه معلومات او اطلاعات زيات ارزښت لري او هغه معلومات چې د يوې تصدۍ مالي وضع څرگندوي، د بيلانس په مرسته تر سره کېږي او همدارنگه د بيلانس تحليل او تجزيه د محاسبې مهمه څانگه تشکيلوي.

په اوسني حال کې هغې اغيزې ته په پام سره چې د بيلانس تحليل او تجزيه يې د موسساتو پر پلانگدارۍ او د مديرانو پر تصميم نيونه باندې لري، د هغو زده کړه له يو خاص ارزښت څخه برخمنه ده. دې ته په پام سره ددغه کتاب په چمتو کولو کې دا هڅه شوې، خو نوي مطالب او گټور مسايل مطرح شي، تر څو محصلين وتوانېږي چې له فراغت نه وروسته په خپلو دندو کې په ډيرې اسانۍ سره له ورپېښو ستونزو څخه ووځي.

په درناوي

عبدالجبار قیومي د انسټیټوټ استاد

د کتاب ټوليزه موخه:

د بیلانس د تحلیل، په بیلانس کې د اقلامو قیمت گذاري، ترتیب، په اقلامو کې د تغیر او همدارنګه د بیلانس تحدیدی حسابونو په اړه معلومات ترلاسه کول.

د بیلانس تحلیل او تجزیه

ټولیزه موخه:

له بیلانس سره په تړاو د مهمو اصطلاحاتو پېژندنه.

د زده کړې موخې: د دې څپرکي په پای کې باید زده کوونکي د لاندې موضوعاتو په هکله معلومات ولري:

- د بیلانس تعریف Definition of Balance.
- د بیلانس ډولونه Natures of Balance.
- د بیلانس دندې Functions of Balance.
- د بیلانس معادله Equation of Balnce.
- د بیلانس پاڼه Balance sheet.

۱- د بیلانس تعریف Definition of Balance

دغه اصطلاح د ایټالوي ژبې له (bilancia) لفظ څخه اخیستل شوي ده چې د تلې یا ترازو معنا ورکوي.

بیلانس ټول ورته یا مشابه اقلام خلاصه کوي او د موجودي یا stock د لست په خلاف د مقدار له شتون یا څرګندولو څخه صرف نظر کوي.

د بیلانس په چپ لوري کې د دارايي یا asset ټول اقلام شتون کېږي چې د Active یا فعال

لوري په نامه او په ښي لوري کې يې شخصي سرمايه او ټولې باندنۍ سرمايې ثبت کيږي چې د Passive يا غير فعال لوري په نامه ياديږي.

د اکتيف او پسیف لوريو مجموعي بیلانس د تل لپاره سره مساوي وي چې په دې توګه د Balance يا تلې د اصطلاح مفهوم او معنا په ښه توګه واضح کيږي.

د سرمايې په يوه بیلانس کې د يوې موسسې سرمايه گذاري د دوهم ځل لپاره څرګنديږي په دې معنا چې په پسیف لوري کې د اخیستل شوې سرمايې منابع او مدارک ښودل کيږي او په اکتيف لوري کې د نوموړي سرمايې د استعمال صورت په ډاګه او ښودل کيږي.

لاندې نمونه تاسو ته په يوه معينه دوره کې د يوه شرکت مالي وضعي بیلانس در په ګوته کوي.

پسیف	بیلانس	اکتيف

بیلانس

مسلسل نمبر	د حساباتو نوم يا لیجر	د لیجرونو نمبر	مبالغ
			پسیف
			اکتيف

بیلانس

مسلسل نمبر	د حساباتو نوم يا لیجر	No / L	مبالغ
			پسیف
			اکتيف
1	ماشین آلات	5	1300000
2	تجهيزات	6	500000
3	امتعہ	7	2100000
4	طلبات	8	180000
5	نقدہ	9	300000
6	ديون يا liabilities	10	1500000
7	شخصي سرمايه	11	2880000
	مجموعہ		4380000

د بیلانس ډولونه Natures of Balance

افتتاحیه بیلانس (Beginning Balance): د حساب له هغه صورت يا statement څخه

عبارت دی چې د کال په لومړیو کې د یوه شرکت مالي وضعیت روښانه کوي.

آزمایشی بیلانس (Trail Balance): دا له هغو بیلانسونو څخه عبارت دی چې د لیجر له حساب څخه را کښل شوی وي او ټول اسمي او واقعي حسابات په کې شامل وي.

لکه مخکې چې ور نه یادونه وشوه آزمایشی بیلانس یا trail balance په ژورنال یا (Journal) کې د معاملې له ثبت کېدلو او لیجر (Ledger) ته له لیږدول کېدلو وروسته ترتیب کیږي. دوهم آزمایشی بیلانس لیجر ته د تعدیلي معاملاتو له لیږدېدلو وروسته ترتیب کیږي چې د (د تعدیل شوي آزمایشی بیلانس یا) په نامه یادېږي.

دریم آزمایشی بیلانس د حسابونو له تړل کېدلو وروسته ترتیب کیږي چې د حساباتو د پای د آزمایشی بیلانس په نامه یادېږي. دغه آزمایشی بیلانس Profit and Loss Accounts یا د گټې او ضرر حساب ته د کریډیټ او ډېټ حسابونو د انتقال ښودنه کوي.

د حساباتو د پای آزمایشی بیلانس یوازې د واقعي حساباتو یعنې د دارايي، دیون یا liabilities و او شخصي پانگې لرونکی وي.

اختتامیه بیلانس (Balance sheet)

د حساب له هغه صورت یا statement څخه عبارت دی چې د کال په پای کې په بیلابیلو ستونونو کې د گټې او تاوان په توګه د یوه شرکت د مالي وضعې څرګندونه کوي. Balance sheet یا اختتامیه بیلانس ځینې وخت د یوه شرکت د مالي وضع د حساب په نامه هم یادېږي چې په یوه معینه دوره کې د یوه شرکت د دارايي یا ... او دیون یا liabilities سرمایه سهم داران یا د شرکت د ونډه والو د پانگې او دیونو یا liabilities ښودنه کوي.

Balance sheet په یوه شرکت کې د اچول شوې پانگې، د هغې د تمویل د منابعو، د قرض ورکونکو په مقابل کې د شرکت د ژمنو یا تعهداتو او شخصي پانگې په اړه مفصل معلومات ورکوي، نو په دې توګه ویلای شو چې بیلانس شیت د راتلونکو نغذي جریاناتو یا Cash flow په اړه د وړاند وینې غوره وسپله ده.

د تجارت بیلانس یا (Balance of Trade)

د یوه هیواد د وارداتو د ارزښت د مجموعې په وړاندې د هغه د صادراتو د ارزښت د مجموعې له پرتلې یا مقایسې څخه عبارت دی. همدا شان د پولي ارزښت په بڼه د یوه هیواد تجارتي اموالو د وارداتو او صادراتو د مجموعي توپیر د تجارت د بیلانس یا Balance of Trade په نامه یادېږي.

د حسابي معاملاتو بیلانس یا Trading Accounts

دغه حساب د ناخالصې گټې او ضرر د ترلاسه کیدلو په موخه ترتیب کیږي. د حسابي معاملاتو بیلانس یا trading account دوه برخې لري چې یوه یې له ډېټ یا (debit) لوري او بله یې له کریډیټ یا (Credit) لوري څخه عبارت ده چې په ډېټ لوري کې یې د اخیستل شوې امتعې ټول معاملات او په کریډیټ لوري کې یې د پلورل شوې امتعې ټول معاملات درج کیږي. که چیرته کریډیټ لوری تر ډېټ لوري زیات وي، په دې صورت کې ناخالص مفاد او که چیرته ډېټ لوری تر کریډیټ لوري زیات وي نو ناخالص ضرر یا تاوان زیات دی.

د گټې او ضرر بیلانس یا Profit and Loss Accounts

دغه ډول حساب د خالص مفاد یا خالص زیان د موندلو په موخه ترتیب کیږي او دوه ستونونه لري چې له کریډیټ او ډېټ څخه عبارت دي. په ډېټ ستون کې د دورې ټول مستقیم مصارف یا لگښتونه او په کریډیټ ستون کې د دورې ټول مستقیم عواید درج کیږي او له هغه وروسته غیر مستقیم مفاد او عواید درج کیږي. که چیرته ډېټ لوری تر کریډیټ لوري زیات وي، په دې صورت کې خالص ضرر او که چیرته کریډیټ لوری تر ډېټ لوري وي، په دې صورت کې خالص مفاد زیات وي.

د تجارت مثبت بیلانس یا Favorable Balance of Trade

کله چې په یوه معین وخت کې په مجموعي توګه د صادراتو پولي ارزښت د وارداتو تر پولي ارزښت زیات شي دغه حالت ته دیوه هیواد د خارجي تجارت مثبت یا مساعد بیلانس ویل کیږي.

د تجارت منفي بیلانس یا Passive Trade Balance

کله چې په یوه معین وخت کې په مجموعي توګه د وارداتو پولي ارزښت د صادراتو تر پولي ارزښت زیات شي دغه حالت ته دیوه هیواد د خارجي تجارت منفي یا نا مساعد بیلانس ویل کیږي.

د بیلانس دندې یا وظائف Funtions of Balance

معمولاً د بیلانس دندې په لاندې ډول خلاصه کولای شو:

۱- د موجودي یا stock لست خلاصه کول چې په هغه کې د شرکت ټوله شتمني او دیون یا

liabilities په خالصه توگه درج او ښودل کېږي.

۲- بیلانس په یوه معین وخت کې د شرکت د مالي وضعیت څرگندونه کوي چې ایا په شرکت کې سیالیت یا Lequidity شته اوکته.

۳- بیلانس پسيف طرف د دې ښودنه کوي چې سرمایه گذاري شوې پانگه له کومو منابعو څخه تر لاسه شوې او د بیلانس اکتيف طرف د نوموړې سرمایه د استعمال د صورت یا statement ډول روښانه کوي.

۴- بیلانس د ټولې شخصي او بهرنۍ سرمایه په مقابل کې د موسسې یا شرکت د دارايي څرگندونه او د هغوی د موازنې ښودنه کوي.

۵- بیلانس په لنډه توگه د موسسې یا شرکت د قرضونو او سرمایه په هکله معلومات وړاندې کوي.

۶- بیلانس د شرکت د راتلونکو تصامیمو په هکله مالي راپور چمتو کوي.

۷- آزمایشي بیلانس د لیجرونو له ټولو حسابونو څخه د هغه کريدیت او ډېټ لوري ته د درج شویو ارقامو د لیرد یا انتقال بهیر کنټرولوي.

۸- بیلانس د شرکت د گټې او ضرر حساب معلوموي.

۹- بیلانس په اسانه توگه د دورې پای کې د موجودې امتعې تر عنوان لاندې د لیجرونو له حساب څخه د باقی مانده موجودي راپور ورکوي.

د حساب معادله او بیلانس Accounting Equation and Balance

- حسابي معادله (Accounting Equation)

- د حسابي معادلې ثبت (Recording of Accounting Equation)

حسابي معادله: Accounting Equation: تر دغه عنوان لاندې د حسابي معادلې په اړه لنډه مطالعه کوو.

اساسي حسابي معادله د مضاعف اندراج یا Double Entry System د اساس په توگه گڼل کېږي. دغه معادله د دې ښودنه کوي چې دارايي څه ډول ټول کيږي.

$$\text{Capital} + \text{Liabilities} = \text{Assets}$$

دارائي = ديون + د مالک شخصي سرمایه

د حسابداري علم د لاندې حسابي معادلې په اساس استوار دي.

دارايي = ديون + د مالک خالصه دارايي (شخصی سرمایه)

په کار ده چې دغه معادله د توازن په حالت کې قرار ولري او د همدې دليل له مخې د حسابونو عصري سیستم، د مضاعف اندراج يا Double Entry Systm په نامه ياديږي. دغه امر په دې مفهوم دی چې په حسابي اسنادو کې د هرې معاملې ثبت بايد په دوه اندراج يا Duble entry ډول تر سره شي، که يوازې په يوه گوني درج کېدنه باندې بسنه وشي ممکن معادله غير متوازنه بڼه غوره کړي.

د معادلې درې برخې په لاندې ډول دي

Asset يا دارايي: د شرکت له مالکيت څخه عبارت ده چې تجهيزات، د نغدي وجه يا Cash in hand، اجناس او تر لاسه کيدونکي حسابونه په کې شامل دي.

ديون يا Liability: عبارت له هغه څخه دي چې شرکت د قرض په ډول تر لاسه کړي وي لکه بانکي قرضه، او تاديه کيدونکي حسابونه.

د مالک خالصه دارايي يا Net Asset: له هغه څه څخه عبارت دی چې مالک يې د تصرف حق لري لکه سرمايه او تجارتي نفع.

اساسي حسابي معامله د دفتر دارۍ د مضاعف اندراج سسټم د مبنا په توگه پيژندل کيږي. دا معادله د دې ښودنه کوي چې د داراييو د حصول مصرف په څه ډول له درېيم کس څخه د قرض اخستلو او يا له خالصې و جوه (د څښتن دخالصه دارايي) څخه په استفادې سره تامين کيدی شي. د مثال په توگه يو شاگرد يوه پاڼه کمپيوټر د ۹۴۵ افغانیو په بدل کې اخلي. دغه شاگرد له خپل نږدې ملگري څخه ۵۰۰ افغانۍ قرض کوي او پاتې ۴۴۵ افغانۍ مبلغ د نيم وخته وظيفې له مدرک څخه تحصيل کوي. اوس نو د نوموړې دارايي ارزښت ۹۴۵ افغانۍ دی چې له دې جملې څخه ۵۰۰ افغانۍ يې قرضه ده، نو په دې توگه د هغه خالصه دارايي ۴۴۵ افغانۍ ده.

د حسابي معادلې تعريف Definition of Accounting Equation

اساسي حسابي معادله د ثبت او مضاعف اندراج سیستم اساس گڼل کيږي. دغه معادله د دې ښودنه کوي چې دارايي څه ډول تمويل کيږي، له درېيم کس څخه د قرض اخستلو له درکه او يا ستاسو له شخصي مصرف يا د ونډه والو له خالصې دارايي څخه د پرداخت يا

Payment له درکه دی.

فورمول یې په لاندې ډول لیکلای شو:

$$\text{Stock holder Eguity} = \text{Liability} - \text{Assets}$$

دارايي - ديون = (د څښتن يا ونډه والو خالصه دارايي)

اوس نو معادله ښيي چې د څښتن ونډه د ديون يا liabilities له مدرکه د منفي دارايي له رقم سره برابر دی. تر کومه ځايه چې د يوه شرکت مالکين له ونډه والو څخه تشکيل پري، د مالک منفعت ته د څښتن خالصه دارايي يا Net Asset ويل کيږي. هره حسابي معادله حداقل د معادلې يو عنصر متاثره کوي خو معادله د توازن په حالت کې قرار لري.

د بيلانس مفهوم

له هغه حسابي صورت يا statement څخه عبارت دی چې دارايي، ديون او د ونډه والو ملکيت په يوه معينه زماني مقطع کې منعکسوي. دغه درې کتگوري د پانگه اچونکو لپاره د شرکت د دارايي، پورونو او مالکينو د ونډې په هکله يوه مفکوره يا ايډيا ورکوي. لکه چې پوهيږئ، د بيلانس په پاڼه يا بيلانس شپټ کې لاندې فورمول تطبيق کيږي.

$$\text{Capital} + \text{Liability} = \text{Assets}$$

دارايي = ديوني + شخصي سرمايه

څنگه چې پورتنی توازن د تل لپاره صدق کوي، نو د حساب دغه صورت يا statement د تلي د بيلانس يا بيلانس (ترازو) په نامه يادېږي او د دې ښودنه کوي چې دارايي په کوم تناسب دپورونو او يا ملکيت (شخصي سرمايې) له لارې تمويلېږي.

د بيلانس د پاڼې يا بيلانس شپټ جوړښت

دا د مالي حسابونو تر ټولو مهم صورت يا statement گڼل کيږي، په داسي حال کې چې د عوايدو صورت يا statement په يوه معينه دوره کې د تر لاسه شوي مفاد او عوايدو ښودنه کوي، د بيلانس پاڼه په يوه معينه زماني مقطع کې د يوه شرکت د مالي وضعې څرگندونه کوي. د حساب دغه صورت د حسابونو له ټولو صورتونو سره د شرکت د مالي مسايلو روښانه انځور وړاندې کوي.

د بیلانس د پاڼې یا Balance Sheet شکل او جوړښت
د () کال لپاره د بیلانس پاڼه

د حساباتو نوم	فرعي حسابونه	مجموعي حسابونه
دارايي يا Asset:		
جاري دارايي يا Current Asset		
نغدي دارايي يا Liquid Asset		
بانکي دارايي		
طلبات يا (تر لاسه کيدونکي حسابونه)		
تر لاسه کيدونکي بيلونه يا Bills		
د گدام زيرمه يا ذخاير گدام (موجودي)		
د جاري دارايي مجموعه		
ثابتي دارايي يا fixed Asset		
تجهيزات او فرنيچر		
دستگاکاني او ماشين آلات		
عمارات (تعميرات)		
خُمکه		
د ثابتي دارايي مجموعه		
د ثابتي او جاري دارايي مجموعه		
ديون يا liabilities:		
لنډ مهاله يا جاري قرضونه (د تادبې وړ حسابونه)		
د تادبې وړ بيلونه يا Bills Payable		
بانکي پورونه يا ديون يا liabilities		
د لنډ مهاله پورونو مجموعه		
شخصي سرمايه (د متصدي سرمايه)		
اوږد مهاله قروض		
خالص مفاد		
د ثابتو يا اوږد مهاله پورونه مجموعه		
د ديون پورونو او سرمايې مجموعه		

د بیلانس د پانې یا Balance Seet د ترتیب موخه

د بیلانس شیت له ترتیب څخه اصلي موخه د مالي دورې د پای په یوه معینه زماني مقطع کې د یوه شرکت د مالي وضعیت له روښانه کولو څخه عبارت ده.

د بیلانس شیت دندې

د بیلانس شیت دندې په دریو برخو وېشل شوې دي:

- ۱- د بیلانس شیت عمومي دندې.
- ۲- د بیلانس شیت اساسي دندې.
- ۳- د بیلانس شیت خصوصي دندې.

د بیلانس شیت عمومي دندې

د بیلانس شیت عمومي دندې په لنډ ډول خلاصه کېږي:

- الف- د اقتصادي معلوماتو وړاندې کول: بیلانس شیت دنده لري تر څو د مشخصو معیارونو او سنجش په واسطه د یوه شرکت مالي وضعه توضیح او تشریح کړي.
- ب- د اقتصادي پایلو تثبیت: د یوه بیلانس شیت په ارقامو کې د یوه شرکت فعالیتونه منعکس کېږي.
- ج- د یوه شرکت اقتصادي مراقبت او کنټرول: په بیلانس شیت کې درج شوي ارقام او د هغوی تحلیل او شننه د یوه شرکت مالي وضعه کنټرولوي.
- د- حساب ورکول: د بیلانس شیت تر ټولو مهمه دنده له حساب ورکولو څخه عبارت ده چې پورتنۍ درې واړه دندې په بر کې نیسي. دولت، داینین یا Creditors، ونډه وال یا Share Holders او د شرکت خښتنان د بېلابېلو لاملونو له کبله د حساب ورکولو له دندې سره دلچسپي لري.

د بیلانس شیت اساسي دندې.

دغه دندې په لاندې ډول توضیح کېږي:

- الف- د مفاد تثبیت او د سرمايې ساتنه: په دې معنا چې له یوه لوري کلنۍ پایله په ډاګه کوي او له بل لوري د بیلانس شیت د دارايي طرف د شرکت د سرمايې ښودنه کوي چې د سرمايې ساتنې معنا ورکوي.
- ب- د دارايي تثبیت او د هغې د جوړښت څرګندول: د یوه بیلانس شیت په واسطه د شرکت

دارايي ښودل کيږي او ور سره جوخت د دارايي جوړښت معرفي کوي، يعنې بيلانس شپټ د دې ښودنه کوي چې د يوه شرکت د دارايي مجموعه څومره ده، له کومو اجزاؤ څخه ترکيب شوی ده؟ د سياري او ثابتې دارايي تناسب څه ډول دی او د دارايي له مجموعي سره د هر قلم اړيکه څه ډول ده.

ج- د سرمايې د جوړښت توضيح: د يوه شرکت بيلانس شپټ د دې ښودنه کوي چې د شرکت سرمايه له کومو اجزاؤو څخه ترکيب شویده او د شخصي او غير شخصي سرمايې تر منځ اړيکې څه ډول دي.

د- د سرمايه گذاري او د هغې د تمويل توزيع: بيلانس شپټ د دې ښودنه کوي چې د بيلانس شپټ په پسييف لوري کې درج شوې سرمايه په کومو اقلامو کې سرمايه گذاري شوی ده او تمويل يې له کومو منابعو څخه تامين شوی ده.

ه- د شرکت د سياليت وضعه: بيلانس شپټ د شرکت د سياليت د وضعې يا Lequidity status په برخه کې معلومات وړاندي کوي چې په مرسته يې دا معلومېږي چې ايا شرکت له مالي پلوه سياليت يا Lequidity لري او کنه؟

د بيلانس شپټ خصوصي دندې

د بيلانس شپټ خصوصي دندې په لاندې ډول دي:

الف- د پايلي سنجش يا ارزونه: چې د شرکت د اقتصاديت د معيار په توگه خورا اهميت لري.

ب- د پلور سنجش: د پلور د ارزونې په اساس څرگنديږي چې د خالص او غير خالص پلور تر منځ څه توپير شته او د پلور د طلباتو ونډه څومره ده.

ج- د مفاد او د هغه د توزيع سنجش: بيلانس د دې ښودنه کوي چې په ونډه والو باندې مفاد د کوم ميتود له لارې وېشل کيږي او د هغه د محاسبې طرز څه ډول دی.

د- د ځاني تمويل د مفاد ارزونه: د هغه مفاد ارزونه چې د زياتې استفادې په موخه په يوه شرکت کې پاتې کيږي د ځاني تمويل د مفاد په نامه ياديږي.

د لومړي څپرکي لنډيز

۱. تحليل يا nalysis: له جزياتو سره جوخت د موضوعاتو له بررسي څخه عبارت ده.

۲. **بیالانس** **alance** : د حساب له هغه صورت یا statement څخه عبارت دی چې د یوه شرکت مالي وضع په یوه معینه زماني مقطع کې منعکس کوي.

۳. **افتتاحیه بیالانس**: د حساب له هغه صورت یا statement څخه عبارت دی چې د شرکت مالي وضعه د کال په پیل کې واضح کوي.

۴. **آزمایشی بیالانس**: له هغه بیالانس څخه عبارت دی چې له لیجرونو څخه ایستل شوي بیالانسونه له ټولو اسمي او واقعي حسابونو سره په کې شامل وي.

۵. **اختتامیه بیالانس**: له هغه حسابي صورت یا statement څخه عبارت دی چې د کال په پای کې د شرکت مالي وضعه بیانوي.

۶. **د تجارت بیالانس**: د یوه هیواد د ټولو صادراتو په پرتله د هغه د وارداتو له مقایسې څخه عبارت دی.

۷. **د حسابي معاملاتو بیالانس**: د حساب له هغه صورت یا statement څخه عبارت دی چې د ناخالصې گټې او ضرر د تر لاسه کېدلو په موخه تر تیب کیږي.

۸. **د گټې او ضرر بیالانس**: د حساب له هغه صورت یا statement څخه عبارت دی چې د خالصې گټې او ضرر د معلومیدلو په موخه ترتیب کیږي

۹. **د بیالانس د دندو دسته بندي**:

الف- د بیالانس عمومي دندې.

ب- د بیالانس اساسي دندې.

ج- د بیالانس خصوصي دندې.

۱۰. **د بیالانس عمومي دندې**:

الف- د اقتصادي معلوماتو وړاندې کول.

ب- د اقتصادي پایلې تثبیت.

ج- د شرکت اقتصادي کنترول او مراقبت.

د- حسابدهي یا حساب ورکونه.

۱۱. **د بیالانس اساسي دندې**:

الف- د مفاد تثبیت او د سرمایې ساتنه.

ب- د دارايي تثبيت او د هغې د جوړښت په هکله د معلوماتو وړاندې کول.

ج- د سرمايې د جوړښت په هکله د معلوماتو وړاندې کول.

د- د سرمايه گذاري توزيع او د هغوی تحويل.

و- د شرکت د سياليت وضعه.

۱۲. د بيلانس خصوصي دندې:

الف- د پايلې سنجش يا ارزونه.

ب- د پلور ارزونه يا سنجش.

ج- د مفاد ارزونه او د توزيع وړتيا.

د- د مفاد سنجش او ځاني تمویل.

د لومړي څپرکي پوښتنې

۱- د بيلانس تحليل تعريف کړئ؟

۲- د بيلانس د ډولونو نومونه واخلي؟

۳- افتتاحيه بيلانس څه شی دی؟

۴- بيلانس د لغت او اصطلاح له مخې تعريف کړئ؟

۵- د ازمايشي بيلانس په هکله معلومات ورکړئ؟

۶- تجارتي بيلانس څه شی دی؟

۷- د گټې او ضرر بيلانس د کومې موخې لپاره ترتيب کيږي؟

۸- د حسابي معاملاتو د بيلانس په هکله معلومات ورکړئ؟

۹- تجارتي بيلانس څه وخت زيات او کوم وخت صفر کيږي؟

۱۰- د محاسبې اساسي معادله وليکئ؟

۱۱- د بيلانس شپې يا بيلانس د ورقې مفهوم څه شی دی؟

۱۲- د بيلانس شپې دندې په څو برخو وېشل شوې دي؟

۱۳- د بيلانس شپې د اساسي دندو نومونه واخلي؟

۱۴- د بيلانس شپې د عمومي دندو نومونه واخلي؟

۱۵- د بيلانس شپې د خصوصي دندو نومونه واخلي؟

د بيلانس د اقلامو تصنيف او قيمت گذاري

ټوليزه موخه:

په عمل کې د بيلانس د اقلامو د تصنيف او قيمت گذاري وړتيا لرل.

د زده کړې موخې: د دې فصل په پای کې له محصلينو څخه تمه کېږي چې د لاندې مواردو په هکله معلومات ولري.

- د دارايي د تصنيف ډول.
- سياله دارايي.
- ثابته دارايي.
- ديون يا liabilities.
- د شرکت د ماليکينو ملکيت.
- د بيلانس شپې يا د بيلانس د پاڼې ترتيب کول.
- د بيلانس د اقلامو قيمت گذاري.

د دارايي د تصنيف ډولونه

معمولاً د شرکتونو د بيلانس په پاڼه يا بيلانس شپې کې سياله شتمني او ثابته شتمني سره توپير لري. سياله شتمني له هغو پيسو او هغې شتمنۍ څخه عبارت ده چې په نژدې راتلونکې کې يې د پلور هيله شتون ولري او يا له هغې شتمنۍ څخه عبارت ده چې د يوه کال يا د شرکت

د یوې مالي دورې په اوږدو کې په پیسو باندې د بدلېدلو شونتیا ولري.

هغه شتمني چې د سیالې یا نرمې شتمني په جمله کې نه تصنیف کېږي، له غیر سیالې شتمني څخه عبارت ده چې اوږد مهاله یا ثابته شتمني هم ورته ویل کېږي. دغه ډول دارايي یا شتمني د بیلانس د ورځې یا بیلانس شپې په بله کتگوري کې تصنیف کېږي چې له سرمایه گذاري، ځمکې، تعمیراتو، ماشین آلاتو او تجهیزاتو او غیر محسوسې یا (نامرئي) شتمني څخه عبارت ده.

شرکتونه تل هڅه کوي چې د بیلانس په پاڼه کې خپله شتمني یا دارايي په داسې ډول تصنیف کړي، تر څو د شرکت مالي موقف ته د نورو توجه را جلب کاندې او د شرکت د مدیره ډلې یا تصمیم نیوونکو لپاره اړین معلومات په غوره توګه وړاندې کړای شي.

زیاتره شرکتونه خپله شتمني یا دارايي د هغوی د سیالیت د درجې له مخې په بیلانس شپې کې درج کوي. ځینې نور شرکتونه په لومړۍ مرحله کې ثابته شتمني او له هغه وروسته سیاله یا نرمه شتمني دسته بندي کوي ځکه شونې ده چې دغه شتمني د شرکت په اساسي فعالیتونو کې مهم رول ولري.

د زماني طول له مخې د شرکت سیاله او غیر سیاله دارايي د شرکت د اساسي فعالیت د اهمیت له نظره یو تر بله توپیر لري چې د شرکت شنونکي او پرېکړه کوونکي د شرکت د فعالیت له مخې ترې استفاده کوي.

د لاندې ګڼې په اوږدو کې هغه ټول اقلام په ځانګړي ډول مطالعه کېږي چې د بیلانس په پاڼه کې تصنیف کېږي.

۱. سیاله شتمني یا Lequid asset:

معمولاً د شرکت سیاله یا نرمه شتمني په شرکت کې د اوږدې مودې لپاره نه ساتل کېږي، په دې معنا چې نغدي پیسې همیشې په مصرف رسیږي، طلب حصول کېږي، د ګدام زیرمې پلورل کېږي او نوره ټوله سیاله شتمني د اړتیا او ضرورت له مخې په مصرف رسیږي.

الف- نغدي پیسې او د هغو معادل: په شرکت کې شته نغدي پیسې، د بانک په جاري حسابونو کې امانات او ګران بیه اسناد چې په ګړندۍ توګه په نغدو پیسو باندې د بدلیدلو وړتیا لري، په ورته کتگوري کې شاملېږي. لکه څنګه چې پوهیږو په شرکت کې نغدي پیسې په نږدې راتلونکي کې د قرضونو د مجرایني په توګه کارول کېدای شي، خو باید په یاد ولرو چې په شرکت کې تر اړتیا د زیاتو نغزو پیسو ساتل د دې څرګندونه کوي چې ګواکې شرکت نشوای کولای په موثره توګه نغدي پیسې په کوم مولد یا ګټور کار باندې و ګماري.

ب- د پلور وړ ګران بیه اسناد: د ونډې په اسنادو کې لنډ مهاله پانګه اچونه، د قرضې اسناد او

نور ټول گران بیه اسناد چې په بازار کې د ارزښت لرونکی وي او په لنډ وخت کې په بازار کې د معین قیمت په مقابل کې د پلور وړتیا ولري، په ورته ګټګوري کې شاملېږي.

په ورته ډول شتمني یا دارايي کې سرمایه گذاري په دې موخه تر سره کېږي تر څو له یوه لوري د قرضونو د مجرائیني په ډول نغدو پیسو ته د اړتیا په صورت کې ژر وپلورل شي او له بله پلوه شرکت له دغه درکه یوه اندازه مفاد هم تر لاسه کړي، نو په دې اساس په ورته ډول شتمنۍ کې پانګه اچونه د نغدو پیسو د ساتلو په پرتله معقوله او ګټوره ګڼل کېږي، خو باید په یاد ولرو چې ورته پانګه اچونه هم باید د اړتیا تر کچې زیاته نه وي ځکه کومه فایده چې له ورته پانګې اچونې څخه تر لاسه کېږي، چندان اهمیت نه لري.

ج- حصول کیدونکي حسابات: هغه مبالغ چې د شرکت په مشتریانو باندې د قرضوي پلور له درکه پاتې او غوښتل کېږي او په نژدې راتلونکي کې تر لاسه کېږي، په ورته کټګوري کې شاملېږي. دغه طلبات سره له دې چې ذاتاً نغدي پیسې ندي، خو کله چې حصول کېږي نو په نغدي توګه تحقق مومي. پورتنی خرڅلاو یا د فروش طلبات شرکت ته هیڅ ډول ګټه نشي ور په برخه کولای او نه له دغه مدرک څخه شرکت ته کومه ربحه یا سود راوړل کېږي، خو د شرکت د چارو د سمبالښت یا پر مخ وړلو او ورځنیو اړتیاؤ د رفع کولو لپاره ورته پلور هم ضروري ګڼل کېږي.

که چیرته د دغه ډول خرڅلاو کچه تر خپل برید زیاته شي، د دې ښودنه کوي چې ګواکي شرکت د کمزوري کړیدیتي سیاست او منجمنټ یا مدیریت لرونکی دی او د طلباتو د حصول په برخه کې ممکن له یو لړ ستونزو سره مخ شي.

د- د گدام زېرمې: د گدام زېرمې د شرکت له هغې تجارتي امتعې یا تولیداتو څخه عبارت دي چې د شرکت په مشتریانو باندې د متداوم پلور په موخه ایښودل کېږي. هغه پانګه چې د گدام د زېرمې د برابرولو لپاره کارول کېږي، په راکد حالت کې قرار لري او شرکت ته کومه مستقیمه ګټه نه ور په برخه کوي. البته دغه حالت تر هغه وخته دوام کوي تر څو چې زېرمه شوي شیان پلورل کېږي او په نغدو پیسو باندې بدلېږي. له همدې کبله شرکتونه هڅه کوي تر څو د زېرمې کچه د اړتیا تر کچې زیاته نکړي، د زیاتوالي په صورت کې داسې انګیرل کېږي چې یا خو د گدام په برخه کې د شرکت مدیریت یا منجمنټ کمزوری دی او یا د شرکت شیان یا تولیدات نه پلورل کېږي او له اوږدې مودې را هسي پخوانۍ پانګه په راکده توګه په گدام کې پاتې شوېده.

ه- مخکې ورکړل شوی مخارج: په دې لړ کې هغه مخارج شامل دي چې د شرکت د تجارتي او تولیدي فعالیت په موخه له وړاندې ورکول شوي وي لکه د بیمې یا insurance مخارج، کرایه او داسې نور.

۲. ثابته شتمني يا دارايي:

الف- سرمايه گذاري: د ونډې د اسنادو، اوږد مهاله قرضو د اسنادو او د دولت له لوري د صادریدونکو گران بیه اسنادو په څیر په اوږد مهاله اسنادو، ځمکې او عمارتونو کې پانگه اچونه په ورته کتگوري کې شاملېږي. دغه ډول سرمايه گذاري د اوږده مهال لپاره په شرکت یا تصدۍ کې خدمت کوي او شرکت یې په نژدې راتلونکې کې د دوهم ځل پلورنیت نلري.

د شرکت رهبري باید د ورته ډول سرمايه گذاري په برخه کې له خورا دقت څخه کار واخلي، ځکه د اړتیا په وخت کې په تغذو پیسو باندې د ورته پانگې بدلول کوم اسان کار نه دي. یاد شوي اقلام د اړتیا په وخت کې په بازار کې په خورا کم یا نازل قیمت سره پلورل کېږي. غیر سیاله شتمني یا دارايي د یوه شرکت تغذې جریانات تر تاثیر لاندې راولي، برخلاف په ځمکه او عمارت کې پانگه لويښنه یا (RealEstates) د دې باعث گرځي چې تغذې مبالغ د شرکت د ټکس یا مالیې د تادې له مخارجو څخه وباسي.

ب- ځمکه او عمارات، مشینري او تجهیزات: یو شمیر شرکتونه د اوږد مهالې شتمني یا دارايي یوه برخه د شرکت د فعالیتونو د پروسې لپاره په کار اچوي چې د ثابتې شتمني یا fixed asset په نامه هم یادېږي. شرکتونه هیله لري تر څو له ورته شتمني څخه په راتلونکو کلونو کې ګټه تر لاسه کړي. ورته ډول شتمني د ثابتې محسوسې دارايي یا tangible fixed asset په نامه هم یادوي او یوازې هغه اقلام په بر کې نیسي چې د شرکت د تجارتي یا تولیدي فعالیت په برخه کې ترې استفاده کېږي. له ورته پخوانۍ سرمايه گذاري سره د سرمايه گذاري په دغه کتگوري کې د شاملې ځمکې او عماراتو توپیر دا دی چې د راتلونکې استفادې لپاره خریداري کېږي او د شرکت په تولیدي او تجارتي فعالیت کې هیڅ ډول رول او نقش نلري، په داسې حال کې چې د (b) په کتگوري کې شامله ځمکه او عمارات د شرکت په تولیدي او تجارتي فعالیت کې رغنده رول لري. دغه شتمني د اوږدې مودې لپاره په شرکت کې ساتل کېږي او شرکت یې په راتلونکي کې د پلور نیت نلري. شرکت تل نیت لري چې د شیانو او خدمتونو د پلور له درکه د نخدي مبالغو جریانات تشکیل کړي، نه د ورته شتمني د پلور له درکه.

ج- غیر محسوسه یا (نامرېې) شتمني(۱): نامرېې شتمني له غیر سیالې شتمنۍ څخه عبارت ده چې فزیکي شتون نلري خو د سرمايه گذاري په کتگوري کې طبقه بندي کېږي او د غیر محسوسې شتمني په نامه یادېږي. دغه ډول دارايي اصلاً له یوه لږ مسایلو سره په تړاو د شرکت له حقوقو څخه عبارت دي چې په لاندې ډول وېشل کېږي.

ج۱- د اختراع حق: د انحصاري ټمک د احتوا له هغه حق څخه عبارت دی چې د دولت، یوه شرکت یا سازمان له لوري ورکول کېږي. په هغو هیوادونو کې چې سرمايه داري نظام لري، ورته حق یې معمولاً ۲۰ کلونه په بر کې نیسي.

ج ۲- د چاپ حق: دا یو انحصاري حق دی چې دولت یې یوه شخص یا موسسې ته د څو کلونو لپاره اعطاً کوي او له مخې یې هغه شخص یا موسسه حق لري تر څو د کتاب، نقشي، رسم، جدول، عکس د موسيقي د کمپوز او داسې نورو په څیر یو ادبي، عملي او یا صنعتي او هنري اثر له سره په نوي توګه تولید کاندې.

ج ۳- تجارتي نوم او تجارتي مارک یا نښه: دا د هغه سمبول نوم دی چې یوه شرکت، یوه تولید او یا یوه خدمت ته ورکول کیږي. تجارتي نوم معمولاً د یوه شرکت د تشخیص او معرفي کیدلو په موخه استعمالیږي او تجارتي نښه یا سمبول یا مارک د شرکت د تولیداتو په مخ باندې نصب یا نقش کیږي چې د شرکت په اشتهاراتو او مکاتیبو کې هم استعمالیږي.

ج ۴- ځانګړی امتیاز: دا یو ځانګړی حق او امتیاز دی چې د یوې کمپنۍ یا یوه شرکت له لوري اشخاصو او نورو شرکتونو ته د پلور د نمایندګیو په توګه ورکول کیږي. دغه حق معمولاً په یوه ځانګړې ساحه کې ورکول کیږي.

ج ۵- لایسنس یا جوازنامه: دا هغه حق دی چې د فعالیتونو د تر سره کولو لپاره اشخاصو او شرکتونو ته ورکول کیږي د مثال په توګه د درمل پلورلو اجازه لیک او داسې نور. باید یادونه وشي چې غیر مرثې شتمني یوازې هغه مهال په حسابونو کې ثبت کیږي چې اخیستل شوي وي. دغه شتمني د ثابتې شتمنۍ په څیر هغه ډول استهلاک کیږي لکه مفاد چې ورته حاصلیږي.

د زمانې په اوږدو کې له هغوی څخه استفاده کول د هغوی له مصرف سره پرتله کیږي او په تدریجي توګه یې استهلاک سنجول کیږي، خو باید وویل شي چې د ثابتې شتمنۍ د استهلاک لپاره د (Depreciation) او د غیر مرثې شتمنۍ د استهلاک لپاره د (Amortization) له اصطلاحاتو څخه استفاده کیږي. درج او ثبت یې کټ مټ لکه د ثابتې شتمنۍ په څیر تر سره کیږي، یوازینی توپیر په کې دا دی چې (Amortization) په مستقیمه توګه له شتمني څخه کمېږي یعنې د استهلاک د ثبت په موخه له دغې شتمني څخه د شتمنۍ د ارزښت د مصحح په توګه استفاده نه کیږي، په دې معنا چې د ورته ډول شتمنۍ د استهلاک ثبت د تل لپاره په خالصه توګه یعنې د بیلانس په پاڼه کې یې د استهلاک د مبالغو له وضع کیدلو وروسته راپور ورکول کیږي.

د یوه شرکت د مالي حساباتو د صورت یا statement شنونکي او علاقمندان د ورته دارايي د ارزښت د تعین لپاره معمولاً زیاتو معلوماتو ته اړتیا لري.

۳. پورونه:

پورونه یا liabilities د شرکت له هغو ژمنو او تعهداتو څخه عبارت دي چې باید په راتلونکي کې یې بېرته مجرا یا ورکړي. د پورونو یا liabilities او د هغوی د مجراینې دوخت او ډولونو په اړه

معلومات، شنونکو او مدیره ډلې ته وړتیا وربخښي تر څو له یوه لوري و پوهیږي چې د شرکت چارې تر کومه بریده د قرضونو یا liabilities له درکه تمویل کیدی شي او له بله لوري د شرکت د بهرته ورکولو یا مجراینې وړتیا درک کړای شي او د شرکت د فعالیتونو په ترڅ کې نورو ته د قرض ورکولو د وړتیا په اړه پرېکړه وکړای شي.

د ونډې د اسنادو د نشر په واسطه کولی شو تمویلې منابع تر لاسه کړو، ځکه د شرکت د اړتیاوو د رفع کولو لپاره د قرض اخستلو له درکه تر لاسه کیدونکي مالي امکانات زیات خطر یا ریسک لري ځکه اخيستل شوی قرضونه په یوه معینه نېټه بیرته ادا کېږي. خو له دې سره سره دیون یا liabilities بیا هم د شرکت د چارو د تمویل لپاره خورا مهمه سرچینه ګڼل کېږي.

هغه شتمني چې د دین یا پور په توګه پیرل کېږي باید شرکت ته کافي مفاد ور په برخه کړي تر څو وکړای شي له یوه لوري اصلي قرضه بیرته ادا کړای شي او له بله لوري یې ربحه یا سود هم تادیه کړای شي او ضمناً د شرکت د مالکینو لپاره یوه فایده را منځته کړي.

د پور یا liabilities او د هغوی د تصنیف ډول

د تاریخ په اساس دیون، د هغو سر رسي ته د بیلانس په پاڼه کې، البته په تخمیني ډول درجیږي. دیون یا liabilities په دوو اساسي کتګوریو باندې وېشل کېږي چې له لنډ مهاله او اوږد مهاله قرضونو څخه عبارت دي. په لنډ مهاله قرضونو کې هغه دیون یا liabilities تصنیف بندي کېږي چې د بیرته ادا کیدلو وخت یې تر یوه کال زیات نه وي خو اوږد مهاله قرضونه له هغو قرضونو څخه عبارت دي چې د بهرته ورکولو یا مجراینې وخت یې تر یوه کال زیات وي.

الف - سیال قرضونه د سیالې شتمنۍ په څیر د شرکت د ورځنیو فعالیتونو په ترڅ کې تغیر کوي، په دې معنا چې شرکت شیان او خدمتونه په پور اخلي او د تادیې وړ حسابونه زیاتېږي او شرکت یې له لنډې مودې وروسته تادیه کوي.

د یوه شرکت یا سازمان د سیالو دیونو یا liabilities له لږ څخه یو هم د کارکونکو مزد دی چې د کارګرانو د تولیدي یا خدماتي کار په بدل کې له څو ورځو یا اونیو وروسته ورکول کېږي. په دې توګه هر کله چې د سیالو قرضونو یو ډول ورکول کېږي، په ځای یې په متداوله توګه نور ورته دیون یا پورونه را منځته کېږي.

د سیالو قرضونو یوه برخه د نغدي پیسو له لارې چې د شرکت د جاري فعالیتونو له درکه تر لاسه کېږي، تادیه کېږي، لکه د تادیې وړ حسابونه یا طلبات او لنډ مهاله تادیه کیدونکي نوټونه. دغه ډول اقلام د تجارتي اقلامو په نامه یادېږي چې د شرکت لپاره د ګدام د زخیرو او نورو ټول اقلامو د پیر له درکه پور ورکونکو ته ورکول کیدونکي تادیات په بر کې نیسي چې د شرکت نورمال فعالیتونه انعکاس کوي.

د سيالې شتمنۍ يو بل ډول له مصحيح اقلامو يا (Accrued Liability) يا (نا تصفيه شوي اقلام يا د تعليق په حالت کې اقلامو) څخه عبارت دي. دغه ډول قرضونه په هغو مخارجو کې شامل دي چې په جاري دورې پورې تړاو لري. خو د بيلانس شپې د ترتيب تر ورځې پورې نه وي تاديه شوي، لکه د ربحې مخارج، د کرایې مخارج او داسې نور. يو بل قلم چې د current liabilities يا جاري پورونو په جمله کې تصنيف کېږي له عوايد غير څخه عبارت دي.

دغه عوايد د هغو عوايدو له لړ څخه دي چې مخکې د خدمتي اجرا او يا توليدي عرضې لپاره په پيشکي ډول اخستل کېږي. که څه هم شرکت د ورته تعهداتو د تر سره کيدلو لپاره په راتلونکي وخت کې د نغدي تاديې مکلفيت لري، خو د شيانو تهيه او يا د تعهد شويو خدماتو عرضه ممکن په راتلونکې کې نغدي مبالغ ايجاب کړي چې په مقابل کې يې شرکت ته هيڅ ډول نغدي جريان صورت نه نيسي. په ورته حالاتو کې بايد ورته ستر مبالغ په بيلانس شيت کې پيش بيني شي.

ځينې وخت په بيلانس شپې کې د ټولو سيالو قرضونو په نامه يو بل قلم درج کېږي، چې معمولاً په مستقيمه توگه د شرکت د تاديې مکلفيت په ډاگه کوي.

ب- اوږد مهاله ديون يا Old-standing liabilities: لکه مخکې چې هم ورنه يادونه وشوه د ورته قرضونو د مجراينې نيټه تر يوه کال يا يوې مالي دورې پورې نه رسيږي. دغه ډول ديون يا liabilities د سيالي شتمني له درکه نه ورکول کېږي، بلکې د نورو شتمنيو له درکه تضمين کېږي. د يوه شرکت د بيلانس په پاڼه کې د قرضونو د بېلابېلو ډولونو راپور ورکول کېږي خو تر ټولو مهم او معمول هغه يې په لاندې ډول دي:

د تاديې وړ نوټونه

چې متنوع رسمي او تحريري قرضوي اسناد په بر کې نيسي.

د قرضې اسناد

له يو ډول تاديه کيدونکي عام نوټ څخه عبارت دی چې د موافقتنامې د عقد له مخې زيات رسميت او اعتبار لري.

شرکتونه په خپل بيلانس شيت کې د اوږد مهاله قرضونو په توگه د يو لړ نورو اقلامو راپور هم ورکوي چې د کارمندانو د تقاعد له حقوقو او د روغتيا د بيمې په توگه ټول امتيازات چې د متقاعدو کارکونکو لپاره د خدمت په ډول تر سره کېږي، په بر کې نيسي.

د شرکت د مالکینو ملکیت

دغه قلم د شرکت په شتمنۍ کې د شرکت د مالکینو د سرمایه گذاري پولي ارزښت روښانه کوي چې په مجموعي توګه د شرکت د مالکینو سرمایه گذاري او هغوی ته نا توزیع شوي مفاد احتوا کوي. دغه مبالغ ضمناً د شرکت په شتمني باندې د شرکت د مالکینو د ادعا څرګندونه هم کوي.

کله کله دغه مبالغ د شرکت د شتمنیو د باقی مانده ارزښت په نامه هم یادېږي، ځکه کومه دارایی چې د شرکت د دیونو یا له تصفیې وروسته باقی پاته کېږي د شرکت په مالکینو پورې تعلق نیسي. دغه قلم د بیلانس د شنونکو لپاره اقلام خورا اهمیت لري، ځکه له یوه لوري د شرکت د اجراتو په وړاندې د شرکت د مالکینو د مسؤلیت او ژمنې یا تعهد څرګندونه کوي او له بله پلوه هر شرکت مکلفیت لري تر څو د یوې مالي دورې لپاره د شرکت د ټولو مالي حسابونو د صورت تر څنګ د شرکت د مالکینو د ملکیت د تغیراتو راپور ورکړي. په سهامی شرکتونو کې د حساب دغه صورت د ونډه والو د ملکیت او نا توزیع شوي مفاد په نامه هم یادېږي. په ورته شرکتونو کې د ونډه والو ملکیت له دوو برخو څخه تشکیل شوی وي چې هر یو یې د سرمایې له ونډې او نا توزیع شوي مفاد څخه عبارت دي.

د سرمایې ونډه د اسهامو له سرمایې یا Capital stock څخه عبارت دی. په دا ډول شرکتونو کې ملکیت د شرکت د اسهامو یا ونډو د مستقیم پیر له درکه تثبیت کېږي.

معمولاً ستر سهامی شرکتونه د ونډو دوه ډوله اسناد نشر کوي:

۱. امتیازي اسهام: د ونډو دغه ډول اسناد د شرکت د مالکینو لپاره د زیاتو امتیازاتو لرونکي وي، لکه د شرکت په مفاد کې لږنې امتیازات یا د dividend لور نرخ او داسې نور.

۲- عادي اسهام (۲): د ورته ونډو لرونکي اشخاص د شرکت په مفاد کې وروستی حق لري، په دې معنا چې د شرکت مفاد په لومړي سر کې امتیازي ونډه والو ته توزیع کېږي او کومه برخه چې له هغوی څخه پاتې شي، په عادي ونډه والو باندې وېشل کېږي، خو د شرکت د چارو په برخه کې امتیازي او عادي ونډه وال یا Share Holders د یو ډول حقوقو ادعا کولای شي.

نا وېشل شوی مفاد

د شرکت په اختتامیه بیلانس کې د نا وېشل شوي مفاد په توګه وړاندې شوی رقم له هغه مفاد څخه عبارت دی چې په متمادي ډول له څو کلونو راهیسې ثابت پاتې وي او د شرکت په مالکینو باندې نه وي وېشل شوی.

د ورته قلم په اړه راپور ورکول د شرکت د داخلي تصمیم نیونکو لپاره خورا اهمیت لري، ځکه

دا مبالغ د دې څرگندونه کوي چې شرکت تر کومه بريده وړتيا لري، تر څو د شرکت ګټور فعاليتونه او ټولنيزې چارې تمويل کړي.

د بيلانس د اقلامو قيمت گذاري

د بيلانس د اقلامو او د هغوی د تصنيف د طرز په هکله معلومات لرل لومړنی مهم قدم دی چې تصميم نيونکو ته ځواک ورکوي تر څو د يوه شرکت د بيلانس د شننې په برخه کې له ورته محاسبوي معلوماتو څخه استفاده وکړي.

په ورته بهير کې دوهم مهم قدم د اقلامو له ارزښت گذاري او هغه ادراک څخه عبارت دی چې د دغو اقلامو په مقابل کې د ليکل شويو مبالغو مفهوم په ډاګه کوي. د يوه شرکت د بيلانس د اقلامو د قيمت گذاري او ټولو محاسباتو لپاره بيلابيل میتودونه شتون لري چې په لاندې توګه تشریح کيږي:

۱. اصلي قيمت يا Basic Price (۱): د دغه میتود په اساس شتمني او ديون د هغوی د اصلي قيمت له مخې يعنې د دارايي د تشکيل يا د پورونو د اخيستلو د وخت په حساب قيمت گذاري کيږي. هغه اقلام چې د دغه میتود په اساس قيمت گذاري کيږي له: ځمکې څخه عبارت دی. که څه هم دغه میتود د بيلانس د اقلامو د قيمت گذاري له غوره میتودونو څخه شمېرل کيږي، خو بيا هم د شرکت د قرضونو او ونډه والو د زياتو اقلامو د قيمت گذاري لپاره ښه میتود نه شميرل کيږي. د مثال په توګه که چيرته شرکت د گدام د شيانو يا امتعې د اخيستلو په وخت کې هغه په بيلانس کې د هغې له اصلي قيمت سره درج کړي او بيا وروسته د يو لړ عواملو له کبله د هغې امتعې قيمت دومره نزول وکړي چې شرکت يې په تمام شد قيمت سره و پلوري، په دې صورت کې استفاده کوونکي د بيلانس د ارقامو په اړه معلومات نشي ترلاسه کولای تر څو په راتلونکې کې له امتعې سره په تړاو د شرکت نغدي جريانات تثبيت کړای شي. په همدې اساس يو لړ نور میتودونه ايجاد شوي دي چې په مرسته يې دبيلانس او گدام نور اقلام قيمت گذاري کیدی شي.

۲. اصلي ارزښت يا Original Value: د دغه میتود په مرسته هغه شتمني يا دارايي قيمت گذاري کیدی شي چې په شرکت کې يې د زيات وخت لپاره خدمت کړی وي او شرکت ته يې فايده ور اړولې وي. د دغه میتود په مرسته په بيلا بيلو پړاوونو يا دورو کې د دارايي استهلاك د مخارجو په توګه معامله کيږي او باقي مانده قيمت چې د (۲) دفترتي قيمت په نامه ياديږي، په بيلانس شپې کې راپور ورکول کيږي. د ورته شتمنۍ د استهلاك مخارج د (Allocated cost) په نامه ياديږي او د دارايي باقیمانده قيمت د (unallocated cost) يا ناوېشل شوي مصرف په نامه ياديږي چې په راتلونکو مالي پړاوونو کې د مخارجو په توګه توزيع کيږي. له دغه میتود څخه په

استفادې سره د عماراتو، مشينري او تجهيزاتو او غير محسوسې شتمني يا intangible asset په خیر شتمني چې د شرکت په توليدي فعاليتونو کې ترې استفاده شوې وي، قيمت گذاري کيږي. دغه میتود له پخواني هغه سره کوم ځانگړی توپیر نلري، يوازې په دې میتود کې د دارايي اصلي قيمت سره توپیر لري.

۳. **د بازار قيمت يا Market Value:** د دغه میتود په اساس هغه شتمني يا دارايي قيمت گذاري کيږي چې شرکت يې په نږدې راتلونکې کې د پلور نیت يا قصد لري. د بازار قيمت د شتمني له هغه قيمت څخه عبارت دی چې په واسطه يې په بازار يا مارکیټ کې د ورته دارايی پېرودل او پلورل ترسره شي. د ديونو يا liabilities لپاره د بازار قيمت له هغه قيمت څخه عبارت دی چې ياد شوي ديون په هماغه قيمت د پرداخت يا ورکولو وړ وي. د سرمايه گذارۍ بېلابېل ډولونه د دغه میتود په مرسته قيمت گذاري کیدی شي.

۴. **نغدي خالص ارزښت يا Net Cash Value (۲):** ځينې شتمني يا دارايي په نغدي خالص ارزښت سره ارزښت گذاري کيږي. د بيلانس له عمده اقلامو څخه يو قلم چې د دغه میتود په واسطه ارزښت گذاري کيږي له قابل حصول حسابونو يا طلباتو څخه عبارت دی. د شرکت په بيلانس کې د قرضونو هغه مبالغ چې په مشتريانو باندې دي ځينې يې د مشکوکو او غير قابل حصول طلباتو په توگه درج کيږي. له همدې کبله دغه میتود د خالص نغدي ارزښت د میتود په نامه ياديږي.

۵. **فعلي ارزښت يا Present Value (۳):** د شرکت زياتره پريکړې د فعلي ارزښتونو او راتلونکو نغدي پيسو د تر لاسه کولو په اساس صورت نيسي. لکه څنگه چې پوهيږو فعلي ارزښت يا Present Value هغه نغدي جريانات دي چې د زمان او مبلغ له نظره سره متفاوت دي، او د تصميم نيونې په برخه کې خورا اهميت لري.

په شتمني بر سیره د ديونو ځينې اقلام هم د ورته میتود په واسطه قيمت گذاري کيږي، د مثال په توگه نا تاديه شوې کرایه او د شرکت د کارمندانو حقوق.

د گدام د زيرمو يا ذخيرو قيمت گذاري (۱)

لکه په اصلي میتود کې چې ورنه يادونه وشوه ، دغه طريقه د بيلانس د اقلامو د قيمت گذاري لپاره غوره طريقه گڼل کيږي. د گدام ذخاير د دغه میتود په واسطه نه قيمت گذاري کيږي، ځکه د امتعې د اخيستلو قيمت چې د يوې مالي دورې په اوږدو کې صورت نيسي ، متفاوت وي او د مالي دور په اخر کې د دې تثبيت چې کوم اقلام پلورل شوي دي او کوم اقلام په کوم قيمت سره په گدام کې پاتې دي، ستونزمن او حتی ناشونی کار دی. نو په دې اساس په اخر کې په گدام کې د

موجوده شيانو يا stock د قيمت گذاري په موخه له لاندې میتود څخه استفاده کېږي.
د قيمت د دقيق تشخيص میتود، د وسطي قيمت میتود، د FIFO میتود، د LIFO میتود. د یادو شویو میتودونو له ډلې څخه یو یې د شرکت د فعالیت دخصوصیت او مالي تاثیراتو له مخې انتخابېږي.

د ورته څلورو میتودونو د توضیح په موخه لاندې مثال په نظر کې نیسو.
د یوې میاشتي په ترڅ کې د شرکت د گدام د لومړنې او اخري موجودي يا stock اوخریداریو معلومات په لاندې ډول دي
معلومات په وروسته صفحه کې دي.

June 1 inventoy (د گدام ذخایر) 50 Unit1 = 50Af
June 6 purchase (خریداری) 50 Unit1.1 = 55Af
June 23 purchase (خریداری) 150 Unit1.1 = 180Af
June 20 purchase (خریداری) 100 Unit1.30 = 130Af
June 25 purchase (خریداری) 150 Unit1.40 = 210Af
Goods available for sale (د پلور لپاره آماده ذخایر) = 500
Sales (پلورنې) = 280
On hand 30 (اخي موجودي) = 220

لکه چې لیدل کېږي په گدام کې مجموعاً 500 واحد شیان د پلور لپاره موجود دي چې مجموعي قيمت یې (625Af) دی، اوس نو ستونزه د گدام د اخري موجودي د قيمت گذاري په برخه کې ده، په دې معنا چې (625Af) افغانۍ باید د 280 واحد پلورل شوي امتعې او په گدام کې د 220 واحد پاتې شوې امتعې تر منځ و وېشل شي. د پورتنۍ ستونزې د حل په موخه د پورتنیو ذکر شویو څلورو وارو فورمولونو له ډلې څخه یو یې پکار اچوو.

۱.۱ د امتعې د دقيق قيمت د تشخيص میتود:

که چېرته په دقیقه توګه و پوهیږو چې په گدام کې اخيرې موجودي له کومو خریداریو څخه تشکیل شوې ده؟ د مثال په توګه فرض کړئ د جون د میاشتي په 30 نیټه د گدام اخيري موجودي د جون د میاشتي د لمړۍ نیټې د امتعې له خریداري شوې امتعې څخه تشکیل شويده، 50 واحد پیرل شوي امتعه د جون په 13 مه نیټه (له 150 واحدونو څخه صرف 100 واحد) او 70 واحد امتعه د جون د میاشتي به 25 مه نیټه اخیستل شوي، د دقيق تشخيص له میتود څخه په استفادې

سره د گدام اخيري موجودي په لاندې توگه قيمت گذاري کيږي.

$$50 \text{ Unit} \times 1.00 = 50Af$$

$$100 \text{ Unit} \times 1.02 = 120Af$$

$$70 \text{ Unit} \times 1.40 = 98 Af$$

$$220 \text{ Unit} \times 625 = 268Af$$

stock625 اخيري موجودي يا

د خرڅلاو وړ امتعه 357

له ورته ميتود څخه د موټر، درندو تجهيزاتو او هنري کارونو په څير د لوړ ارزښته دارايي د اقلامو په برخه کې هم استفاده کيږي. زياتره شرکتونه د ځينو مهمو نيمگړتياو له کبله له ورته ميتود څخه استفاد ه نه کوي. دغه نيمگړتياوې يا نواقص په لاندې ډول دي.

۱- په زياتره مواردو کې د منفردو اقلامو د خريداري او فروشاتو تعقيب ستونزمنه او نا شونې ده.

۲- سره ورته يا مشابه اقلام چې په متغیرو قيمتونو سره اخستل کيږي او په تیت او پرک ډول پلورل کيږي، د شرکت د پلور عوايد تر تاثیر لاندې راوړي او د شرکت مفاد په زیات یا کم ډول تثبيت کوي.

۲. د وسطي قيمت ميتود:

په دې ميتود کې د گدام اخري موجودي يا stock له اوسط يا منځني قيمت سره قيمت گذاري کيږي، په داسې ډول چې خرڅلاو ته د اماده امتعې مجموعي قيمت د هغې په مجموعه باندې وېشل کيږي چې په پایله کې يې د خرڅلاو د يوه واحد قيمت تر لاسه کيږي. دغه پروسه په لاندې ډول توضيح کيږي.

$$\frac{625}{500\text{unit}} = 1.25 Af$$

unit $\times 1.25 = 275Af$ د گدام اخري موجودي 625220 = خرڅلاو ته دا ماده امتعې قيمت

275Af = د جون په نيټه اخري موجودي 30

350Af = د پلورل شوې امتعې مصارف (قيمت)

له دغه ميتود څخه په استفادې سره د گدام د اخري موجودي په قيمت گذاري کې د قيمتونو د زياتوالي يا لږوالي اثرات کميږي خو لدې سره سره په دغه ميتود باندې يو لږ نيوکې کيږي. څرنگه چې ځينې خلک عقیده لري چې د پلور مفاد بايد په اخري قيمت سره قيمت گذاري شي

او راتلونکي پریکړې هم د وروستیو قیمتونو له مخې کیږي.

۳. د FIFO (first in- first out method) میتود

د دې میتود له مخې په وروستي پړاو کې اخیستل شوې امتعه په لومړي پړاو کې پلورل کیږي چې په دې توګه په گډام کې اخري موجودي له هغې امتعې څخه تشکیل شوې وي چې په لومړۍ مرحله کې پېرل شوي وي. د دې میتود له مخې په گډام کې اخري موجوده امتعه د فزیکي جریان په اساس نه، بلکې د خریداري د اخري قیمت په اساس قیمت گذاري کیږي. د ورته میتود ترتیب په لاندې ډول دی:

$$150 \text{ unit} \times 1.40 = 210\text{Af}$$

$$70 \text{ unit} \times 1.30 = 91 \text{ Af}$$

$$220 \text{ unit} = 301 \text{ اخري موجودي}$$

$$625 = \text{خرڅلاو ته د اماده اقلامو مجموعي قیمت}$$

$$301 = \text{اخري موجودي}$$

$$324 = \text{پلورل شوې امتعه}$$

لکه چې لیدل کیږي په دې میتود کې پلورل شوې امتعه پر نازلترینو قیمتونو یعنې هغه قیمت چې په لومړۍ مرحله کې ور باندې پېرل شوې وي، ارزښت گذاري کیږي. که چیرته د قیمتونو زیاتوالی دوامداره او متداوله بڼه ولري، د ورته میتود د استعمال په صورت کې شرکت تر ټولو لوړ خالص مفاد تر لاسه کوي. ځکه د پلورل شوې امتعې قیمت د پېر قیمت ته نژدې شوی دی او شرکت د قیمتونو له لوړوالي سره د امتعې پلور ته زیاتوالی ورکوي.

۴. میتود (LIFO (Last in- frist out method

د دغه میتود له مخې داسې فرض کیږي چې په لومړي پړاو کې اخیستل شوي امتعه دې په لومړۍ مرحله کې و پلورل شي چې په دې توګه د اګدام اخري موجودي له هغې امتعې څخه تشکیلېږي چې تر ټولو وروسته اخیستل شوې وي. د عملي انعکاس طرز یې په لاندې ډول دی:

$$50 \text{ units} \times 1.00 \text{ Jun } 1 \text{ 50Af}$$

$$50 \text{ units} \times 1.20 \text{ Jun } 6 \text{ 55Af}$$

$$120 \text{ units} \times 1.20 \text{ Jun } 13 \text{ 144Af}$$

$$220 \text{ units } 249\text{Af}$$

$$\text{Af } \text{خرڅلاو ته د اماده امتعې قیمت } 625$$

Af اخري موجودي 249

376Af د پلورل شوې امتعې قيمت

له دغه میتود څخه د استفادې په ترڅ کې د زیاتره شرکتونو د امتعې حقيقي خروج د هغې له فزيکي شکل سره مطابقت نه کوي. ځکه پلورل شوې امتعه د هغې امتعې په قيمت، قيمت گذاري کېږي چې په اخري مراحلو کې اخستل شوي وي، او د گدام اخيري موجودي د هغې امتعې په قيمت، قيمت گذاري کېږي چې په لمړۍ مرحله کې خريداري شوی وي.

د دویم څپرکي لندیز

۱- د دارايي (شتمنۍ) تعريف: داراي د سرمايې له هغې برخې څخه عبارت ده چې د مالک يا څښتن له لوري د تشبث يا سوداگري په موخه پکار اچول شوې وي، لکه سياله دارايي، ثابته دارايي او نا مشهوره دارايي.

۲- سياله دارايي: دا له هغې دارايي څخه عبارت ده چې د اوږدې مودې لپاره په شرکت کې نه پاتې کيږي بلکې په لنډه موده کې په نغدو پيسو باندې د بدليدلو وړتيا لري لکه نغدي پيسې او د هغوی معادل، د پلور وړ گران بيه اسناد، تر لاسه کيدونکي حسابونه، پيش پرداخت شوي مخارج او داسې نور.

۳- ثابته دارايي: دا له هغې پانگې اچونې يا سرمايه گذاري څخه عبارت ده چې د اوږدې مودې لپاره په شرکت کې خدمت کوي او شرکت يې په نږدې راتلونکي کې د خرڅلاو نيت يا قصد نلري. لکه: ځمکه، عمارت، مشينري او تجهيزات، غير محسوسه دارايي (حق الاختراع، د چاپ حق، تجارتي نوم، ځانگړي امتيازات، لايسنس او جواز نامه).

۴- ديون يا liabilities: د شرکت له هغو تعهداتو يا ژمنو څخه عبارت ده چې بايد په راتلونکي کې بيرته ورکړل شي لکه سيال قرضونه، اوږد مهاله قرضونه، د قرضې اسناد اوداسې نور.

۵- د شرکت د مالکينو مالکيت: دغه قلم د شرکت په دارايي کې د مالکينو د سرمايه گذاري د پولي ارزښت ښودنه کوي چې په مجموعي توگه د شرکت شتمني او نا وېشل شوی مفاد په بر کې نيسي. لکه: امتيازي ونډې يا اسهام، عادي اسهام او نا وېشل شوی مفاد.

۶- قيمت گذاري: د اقلامو له ارزښت گذاري او د دغو اقلامو په مقابل کې د ليکل شويو مبالغو د مفهوم له درک څخه عبارت دی.

۷- د قيمت گذاري ميتودونه: دغه ميتودونه د د قيق قيمت د تشخيص له ميتود، وسطي قيمت له ميتود، Fifo ميتود او LIFO ميتودونو څخه عبارت دي.

د دویم څپرکي پوښتنې

- ۱- دارايي (شتمني) تعريف كړئ؟
- ۲- د دارايي د ډولونو نومونه واخلي؟
- ۳- سياله دارايي يا Current Assets څه شی دی؟
- ۴- ثابته دارايي يا Fixed Assets څه شی دی؟ له مثال سره يې واضح كړئ؟
- ۵- د نامشهودې دارايي يا غير محسوسې يا نا مرئې دارايي په هکله معلومات ورکړئ؟
- ۶- پورونه يا Liabilities څه شی دي؟
- ۷- قصير المدت پورونه يا لنډ مهاله قرضونه څه شی دي؟
- ۸- طويل المدت پورونه يا اوږد مهاله قرضونه له مثال سره واضح كړئ؟
- ۹- قيمت گذاري تعريف كړئ؟
- ۱۰- د قيمت گذاري د ميتودونو نومونه واخلي؟

د بیلانس د تحلیل اړتیا او تخنیکونه

ټولیزه موخه:

د بیلانس تحلیل او تخنیکونه.

د زده کړې موخې: د دې څپرکې په پای کې له محصلینو نه تمه کېږي چې:

- د بیلانس د شننې یا تحلیل اړتیا و پېژني.
- د بیلانس د تحلیل میتودونه و پېژني.
- د بیلانس افقي تحلیل توضیح کړای شي.
- د بیلانس عمودي تحلیل توضیح کړای شي.
- سریع نسبت توضیح کړای شي.
- د حساب د صورت یا statement د تصنیف کټګوري و پېژني.

د بیلانس د تحلیل یا شننې اړتیا

لکه څنګه چې د بیلانس زیاتره استفاده کوونکي او علاقمندان د یوه شرکت د راتلونکي مالي وضعې د بدلون په برخه کې د معلوماتو په اړه زیاته دلچسپي لري. د مثال په توګه د شرکت ونډه وال یا Share Holders او اشتراک کوونکي علاقه لري ترڅو د شرکت د مفاد او د همدغه مفاد د توزیع څرنګوالي په هکله و پوهیږي. کريدیت ورکونکي د لنډ مهال او اوږد مهال له پلوه د شرکت د ورکړې یا پرداخت د وړتیا ارزونه او مطالعه کوي. همدا شان د شرکت مدیران او رهبري هیئت

په راتلونکي کې د شرکت د تمویل د توسعې علاقمندي لري. په بیلانس کې درج شوي معلومات او د بیلانس د تحلیل له میتودونو څخه په استفادې سره د دې امکان تر لاسه کېږي تر څو ټول علاقمندان د شرکت د روان او راتلونکي مالي وضعیت په اړه معلومات تر لاسه کړي او په شرکت کې د پانګې اچونې، شرکت ته د قرض ورکولو او نورو راتلونکو پلانونو په اړه غور او فکر وکړي.

د بیلانس د تحلیل تخنیکونه

که چېرته د بیلانس ارقام په غور او دقت سره مطالعه هم شي، بیا هم د شننې لپاره جوتې پایلې نشي تر لاسه کیدی. د غوره تحلیلي پایلو د تر لاسه کولو په موخه په کار دي چې دغه ارقام د بیلانس له ټولو ارقامو او د شرکت د بیلابیلو مالي ادوارو له ارقامو او یا د سیالو یا رقیبو شرکتونو د بیلانس له ارقامو سره مقایسه شي. د بیلانس د تحلیل لپاره بیلابیل میتودونه جوړ شوي دي چې لاندې هغه یې تر ډیره حده د استفادې وړ دي.

a - افقي تحلیل د پولې او فیصدي تغیراتو مقایسه:

(Dollar and percentage change) (Horizontal analysis)

b- ترند تحلیل (Trend Analysis):

c- عمودي تحلیل یا د معمولي سائز تحلیل (Common size or vertical Analysis):

d- د نسبتونو تحلیل (Ratio Analysis):

A - افقي تحلیل: په افقي تحلیل کې د بیلانس ارقام د دوو مالي دورو لپاره مقایسه کېږي. د بیلانس د ارقامو په دې شننه کې تیر مالي کال له فعلي کال سره د فیصدي او پولې تغیر په اساس مقایسه کېږي. د فیصدي تغیر د سنجش یا ارزونې لپاره له لاندې فورمول څخه استفاده کېږي.

$$\text{د فیصدي تغیر} = \frac{100 \times \text{په مبلغ کې تغیر}}{\text{د اساس د کال مبلغ}}$$

د اساس کال معمولاً له هغه کال څخه ټاکل کېږي چې تحلیل ترې پیلېږي. فرضاً که چېرته د یوه شرکت سیاله دارايي یا current asset له 2000 میلادي کال څخه تر 2001 کال پورې 649 میلیونه زیاتوالی کړی وي یعنې له (3,034 میلیون افغانیو څخه 3683 میلیونه افغانیو) ته لوړه شوې وي، په دې صورت کې:

$$9\% = \frac{649m}{3.034} \times 100 = \text{د سیالې دارايي د فیصدي تغیر}$$

او یا د Hershey Food له بیلانس څخه استفاده:

$$\text{د سيالې دارايي د فيصدي تغير} = \frac{970}{16470} \times 100 = 5.9 = 6\%$$

په همدې ترتيب کولای شو د بيلانس مختلف اقلام يو تر بله مقايسه کړو او د سيالې دارايي د فيصدي تغير او په هغې کې مبلغ تحليل کړو.

B - ترند تحليل: دغه تحليل يا شننه له افقي تحليل يا شننې سره ورته والی لري. توپير يې يوازي په دې کې دی چې په دې تحليل کې د متمدادي مالي پړاوونو لپاره د يوه اساسي کال په مدنظر نيولو سره د بيلانس د اقلامو شننه يا تحليل صورت نيسي.

مثال:

د اتو کلونو په اوږدو کې ديوه شرکت current asset يا روانه دارايي او current liabilities سيال د سيال ديون په لاندې ډول راکړل شويدي، په دې موده کې د نوموړي شرکت سياليت تحليل کړئ.

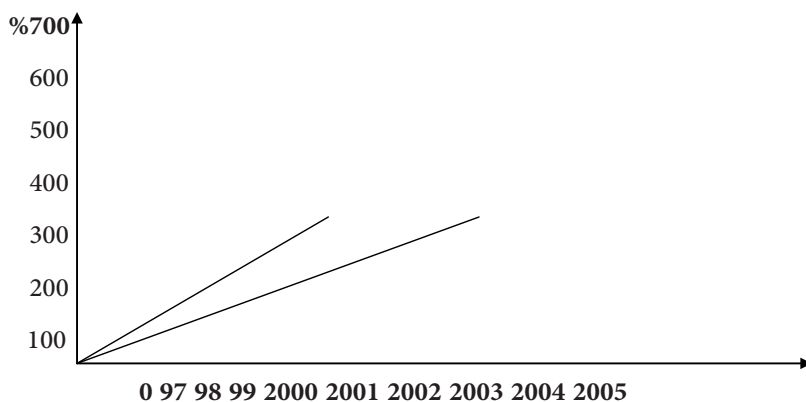
2004 03 02 01 00 99 98 97 کلونه:

سياله دارايي ۲۸۷۶ ۳۵۹۹ ۳۲۷۱ ۴۰۰۰ ۷۱۹۱ ۱۰۸۶۶ ۱۴۷۷۵ ۱۸,۱۰۹

سياله دارايي ۳۳۳ ۴۵۵ ۱۳۱ ۲۱۳ ۴۶۲ ۸۶۷ ۷۸۹ ۱۳۱۳

دارايي په ٪ ۱۰۰ ۱۲۵ ۱۱۴ ۹۱۳ ۲۵۰ ۳۷۸ ٪۵۱۳ ٪۶۳۰

ديون يا liabilities په ٪ ۱۰۰ ۱۳۷ ۳۹ ۶۴ ۱۳۹ ۲۶۰ ٪۲۳۷ ٪۳۹

لکه څنگه چې ليدل کيږي شرکت تر 98 ميلادي کال پورې نه دی توانيدلی چې خپل سيال ديون يا liabilities د خپلې سيالي دارايي له درکه جبران کړي، خو په اوږده مهال کې د شرکت سياليت مخ په ښه کيدو شوی دی او په وروستيو کلونو کې سره له دې چې خپل ديون يا liabilities يې

تکافو کړيدي ، د خپلې سيالې دارايۍ ځينې مقادير يې د نورو مقاصدو لپاره هم په شرکت کې استعمال کړي يا يې په کار گمارلي دي.

c - د معمولي سايز تحليل يا عمودي تحليل: په دې تحليل کې اقلام په فيصدي او مبلغ سره داسې ښودل کيږي چې هر قلم د فيصدي په شکل د اقلامو د فيصدي د مجموعې له مخې چې دغه قلم ورپورې اړه لري، ښودل کيږي. د مثال په توگه په مجموع کې د سيالې دارايي فيصدي. لکه څنگه چې د بيلانس په عمودي تحليل کې وليدل شول، سياله دارايي له غير سيالې دارايي سره مقايسه شوېده چې د 2004 کال په سياله دارايي کې د ملاحظې وړ تغيرات تر سترگو کيږي. د مثال په توگه د شيانو له ذخيرو سره په تړاو په قابل حصول حسابونو کې د پام وړ زياتوالی ليدل کيږي چې د شرکت له مشتريانو څخه د قابل حصول حسابونو د حصول په برخه کې د شرکت عدم توانايي په ډاگه کوي.

Hershey food comparative

Balance sheet , Dec/31/2003 and 2004

Dollars in thousands

د هرشي فورډ مقاييسوي بيلانسو بيلانس شپټ يا د بيلانس پاڼه

31 دسمبر کال 2003 و 2004

ارقام په زرو امريکا يي ډالرو

مبلغ به فيصد	3002	4002_
Assets يا دارايي:		
Current assets سياله دارايي		
cash نغډ ←	48.9 Af1150	Af12000 Af2350
Accounts receivable قابل حصول حسابونه يا (طلبات)	2000 6000 40000	%50.0
Inventories د موادو يا (امتعي) ذخاير	2000 8000 10000	%20.0
Prepaid exp مخکې پرداخت شوي مخارج	150 180 300 120	%

Total current Assets
 د سیالی دارایی مجموعه:
 16470 15500 970 %5.9

Property and Equipment
 ملکیت ونه، دستگاه اوتجهیزات:
 4000Af 4000Af 0 %0
 Land ځمکه

Buildings Equity
 اوتجهیزات عمارات
 8500 12000 3500 %28.0

Total Assets د دارایی مجموعه
 28970 31500 2350 %8.7

Equity
 د ونډه والو دیون اوملکیت

Current liabilities

Accounts Payable

د تادیې وړ حسابونه	4000Af	5800Af	1800Af	%45.0
د تادیې وړ Total current liabilities:	1000	1200	200	%20
د سیالو دیونو مجموعه	5000	7000	2000	%40
طویل المدت یا اوږد مهاله دیون	8000	75000	900	%6.3
د دیونو یا liabilities مجموعه	13000	14500	1500	%11.5
د ونډه والو یا سهامدارانو مالکیت	8000	8000	0	%0
اضافی سرمایه گذاری	1000	1000	0	%0
د تادیاتو مجموعه	9000	9000	0	%0
نا توزیع شوي مفاد	6970	8000	1.030%	14.8%
د ونډه والو د مالکیت مجموعه	15970	17000	1.030	6.4%
د ونډه والو د دیونو او مالکیت مجموعه	28970	31500	2530	8.7%

Hershey Food comparative Balance

common size Dis 31/2003 and 2004

په معمولي مقایسوي توګه د هر شي فورډ بیلانس شیت

۳۱ ډسمبر ۲۰۰۳ او ۲۰۰۴

2004	2003	2004	2003	دارايي
%3.8	%8.1	1200Af	Af2350	نڅده سياله دارايي
%19.0	%13.8	6000	4000	قابل حصول حسابات
%25.4	%34.5	8000	1000	د موادو ذخاير
%1.0	%0.4	300	120	مخکې پرداخت شوي مخارج
%49.2	%56.9	15500	16470	د سيالي دارايي مجموعه
%12.7	%13.8	400	4000	ملکيتونه، دستگاه او تجهيزات
%38.1	%29.3	12000	8500	عمارات او تجهيزات
		1600	12500	د ملکيتونو او تجهيزاتو مجموعه
%100	%100	31500	28970	د دارايو مجموعه
%18.4	%13.8	5800	4000	د ونډه والو ديون او ملکيت سيال ديون:
				د تاديبي وړ حسابات
3.8	3.45	1200	1000	د تاديبي وړ نوټونه
22.2	17.3	7000	5000	د سيالو قرضونو مجموعه
23.8	27.6	7500	8000	طويل المدت يا اوږد مهاله ديون
%46.0	%44.9	14500	13000	د ديونو مجموعه
%25.4	%27.6	8000	8000	د ونډه والو يا سهم دارانو ملکيت
3.2	3.5	1000	1000	د ونډو اسناد يا اسناد سهم
28.6	31.1	9000	9000	اضافي سرمايه گذارياني
25.4	24.0	8000	6970	نا توزيع شوی مفاد
54.0	55.1	17000	15970	د ونډه والو مجموعه
%100	%100	31500	28970Af	د ونډه والو د ديونو او ملکيت مجموعه

د نسبتونو تحلیل

د نسبتونو شننه یا تحلیل په بیلانس شپټ کې د درج شویو اقلامو او د شرکت د ټولو حسابونو د صورت یا statement تر منځ د اړیکې د ایجاد لپاره خورا مهمه طریقه ګڼل کیږي. د نسبتونو تحلیل هغه مشخصات دي چې له موږ سره د یوه شرکت د مالي وضعې او فعالیتونو په تحلیل کې مرسته کوي او په واسطه یې کولای شو د یوه شرکت د تیرو کلونو نتایج له جاري کال یا په ورته سکتور کې د ټولو شرکتونو د پایلو له اوسط سره مقایسه کړو.

د نسبتونو له تحلیل څخه یوازې د بیلانس په پاڼه کې استفاده کولای شو، خو دیوه شرکت د حساب له ټولو صورتونو څخه د استفادې په صورت کې کولای شو د شرکت د مالي وضعې غوره او مناسب تحلیل ترلاسه کړو.

د نسبتونو د تحلیل دغه اړیکې په لاندې ګټګوریو وېشل شوې دي.

۱- د یوه شرکت د سیالیت تحلیل: لکه څنګه چې پوهیږو سیالیت د اخیستل شویو پوړونو په مقابل کې د یو شرکت د پرداخت له وړتیا څخه عبارت دي، د لنډ مهاله پوړونو د پرې کېدلو د وخت د رسیدلو پېښه د یوه شرکت له زیات سیالیت سره اړیکه لري او د شرکت د سیالیت د ځواک ګواهي ورکوي. په یوه شرکت کې عدم سیالیت نه یوازې دا چې په خپل وخت د پوړونو د پرې کېدلو د لږې وړتیا شاهدي ورکوي، بلکې په یوه شرکت کې د پرداخت یا پرې کېدلو عدم توانایی د دې لامل هم ګرځي چې شرکت په خورا کم قیمت سره د شرکت د دارايي په پلورلو مجبور شي او یا د لوړ سود یا ربحي په مقابل کې د قرضو په تر لاسه کولو مجبور شي.

د یوه شرکت د سیالیت د تحلیل لپاره په بیلانس شپټ کې درې ډوله مشخصات شتون لري چې په دې بحث کې ورباندې رڼا اچوو.

الف-دوراني سرمایه Working capital: د یوه شرکت دوراني سرمایه د هماغه شرکت د سیالې دارايي او سیالو دیونو تر منځ له توپیر څخه عبارت ده. په دې معنا چې د شرکت له سیالې دارايي څخه د سیالو پوړونو په پرې کولو کې استفاده کیږي، نو په هره اندازه چې د یوه شرکت سیاله دارايي زیاته وي په همغې اندازه یې سیالیت هم زیات وي. لکه څنګه چې د Hershey food له بیلانس شپټ څخه تر لاسه کیږي، په 2003 کال کې د دغه شرکت دسیالې دارايي مجموعه 16470 میلیونه افغانۍ او سیال پوړونه یې 500Af وو، همدا شان په 2004 کال کې د سیالو پوړونو او دارايي مقایسه د شرکت د بشپړ سیالیت ښودنه کوي.

ب- جاري نسبت Current Ratio: دغه نسبت د دوراني سرمایې د نسبت په نامه هم یادېږي او دلاندې فورمول په واسطه تر لاسه کیږي.

سیاله دارایی

جاری نسبت = $\frac{\text{سیال دیون یا پورونه}}{\text{سیال دیون یا پورونه}}$

په دې نسبت کې قابل حصول حسابونه او د گدام ذخایر شامل دي او تصور کېږي چې شرکت د فعالیت په خپله دوره کې په نورماله توګه د گدام د ذخایرود پلور وړتیا لري او د شرکت قابل حصول حسابونه هم په نورماله توګه او معین وخت له شرکت سره مواصلت کوي او شرکت ته دا ځواک ورکوي تر څو د لنډ مهاله پورونو د پرې کېدلو لپاره کافي نغدي پیسې په لاس کې ولري. په هره اندازه چې جاري نسبت ستر وي په هماغه اندازه د شرکت سیالیت هم زیات وي او په کومه اندازه چې د شرکت سیالیت کم وي په هماغه ډول د لنډ مهاله پورونو د پرې کېدلو کم ځواک لري. د Hershey food فورمول لپاره جاري نسبت په لاندې ډول محاسبه کولای شو:

2004

2003

$$\frac{15500000}{7000000} = 2.21$$

$$\frac{16470000}{5000000} = 3.29$$

ج-سریع نسبت یا Quick Ratio: دغه نسبت د جاري نسبت په پرتله زیات دقیق دی، ځکه دغه نسبت یوازې په نغدو پیسو او هغو ټولو اقلامو باندې اتکا لري چې په نږدې راتلونکې کې په نغدو پیسو باندې بدلیدلای شي. لکه د دولتي قرضې اسناد یا securities او قابل حصول حسابونه. په دې نسبت کې سریع دارایی د سیالې دارایی له مجموعې سره پرتله کېږي. په دغه نسبت کې د گدام ذخایر په نظر کې نه نیول کېږي، همدا شان مخکې ورکول شوي مخارج هم په دې نسبت کې نه شاملېږي. د سریع نسبت د سنجش یا ارزونې په موخه له لاندې فورمول څخه استفاده کېږي.

$$\text{Quick Ratio} = \frac{\text{Cash} + \text{Marketable securities} + \text{Receivables}}{\text{Current Liabilities}}$$

$$\text{سریع نسبت} = \frac{\text{نغدي پیسې} + \text{د دولتي قرضې د خرڅلاو وړ اوراق} + \text{طلبات}}{\text{د سیالو پورونو مجموعه}}$$

څنګه چې د Hershey Food په بیلانس کې د قرضې اسناد موجود نه دي، نو په دې اساس کولای شو سریع نسبت په لاندې توګه محاسبه کړو:

2004	2003	کسه
1200000	2350000	
6000000	4000000	قابل حصول حسابونه
7200000	6350000	د سیالې دارایی مجموعه
7000000	5000000	د سیالو پورونو مجموعه
1.03:1	1.27:1	سریع نسبت

معمولاً که چیرته د سریع نسبت نرخ 1:1 وي نو کافي بلل کیږي یعنې که چیرته په یوه دوره کې سریعه دارایی په یوځلې توګه سیال پورونه تر پوښښ لاندې راوړي نو ویل کیږي چې ورته وضعیت کفایت کوي، خو لکه څنګه چې لیدل کیږي د (Hershey foods) لپاره چټک نسبت له 1:1 څخه زیات دی.

څنګه چې په 2003 میلادي کال کې 1.27:1 او په 2004 کې نسبت 1.03:1 دی، خو لدې سره سره تحلیل کوونکی باید د دارایی اقلام چې په واسطه یې هغه ترپوښښ لاندې راوځي، ارزیاې کړي. لکه څنګه چې د (Hershey foods) په بیلانس شیت کې له 2003 کال څخه تر 2004 پورې د لنډ مهاله قرضونو په کچه کې زیاتوالی لیدل کیږي، په داسې حال کې چې نغدي وجوه کموالی موندلی دی چې په نغدو کې دغه کموالی د طلباتو (قابل حصول طلباتو) د حجم د پراختیا له کبله دی، ضمناً د طلباتو له تحلیل څخه پوښتنه را پیدا کیږي چې ولې یې په دومره لنډ وخت کې سرعت په دې کچه زیاتوالی موندلی دی. په دې ترتیب دواړه مشخصات یعنې جاري نسبت او سریع نسبت نه یوازي دا چې د دارایی په واسطه د پورونو د پوشش د دفعاتو له نظره تحلیل شي بلکې تحلیل کوونکی باید د دارایی د اقلامو اجزا هم مطالعه کړي. لکه څنګه چې مخکې یادونه وشوه، دیو ه شرکت د ټولو حسابونو له صورت او د بیلانس له اقلامو سره د هغوی د تړاو له درک څخه په استفادې سره کولای شو د شرکت سیالیت په ښه توګه تحلیل کړو. د ورته مشخصاتو ځینې بیلګې په لاندې ډول دي:

۱. د طلباتو دوران یا Receivable Turn Over:

دغه مشخصه د دې ښودنه کوي چې په یوه مالي دوره کې د یوه شرکت طلبات یا قابل حصول حسابونه څو ځله شرکت ته په نغدي توګه ګرځي را ګرځي. معمولاً دغه مشخصه له دوراني سرمايي سره په تړاو تر څیړنې او تحلیل لاندې نیول کیږي. ځکه د طلباتو دوران او په نغدو پیسو باندې د

هغوی بدلون د شرکت د دوراني سرمايې د ايجاد او له هغې څخه د معقولې استفادې څرگندونه کوي. کولای شو دغه مشخصه دلاندې فورمول په واسطه روښانه کړو.

$$\text{Account Receivable Turnover} = \frac{\text{Sales \textbf{a} account}}{\text{Average Account \textbf{R} ceivable}}$$

$$\frac{\text{قرضوی خرڅلاو}}{\text{د طلباتو وسطي بیلانس}} = \text{د طلباتو دوران}$$

د (Hershey Foods) له بیلانس څخه په استفادې سره د دغه شرکت لپاره د طلباتو دوران په لاندې ډول محاسبه کوو:

$$\frac{52000000}{5000000} = 10.4 \text{ مرتبه}$$

البته په دې مشخصه کې تصور کېږي چې په 2004 کال کې د HF شرکت ټولو فروشاتو په قرضي توګه صورت نیولی دی. د فروشاتو مبالغ د دغه شرکت د عوایدو د (ګټې او تاوان) له صورت حساب څخه نیول شوي چې په لاندې ډول وړاندې کېږي.

د Hershey Foods شرکت د عوایدو صورت یا statement

31 ډسمبر 2003 او 2004

ارقام په زر امریکایي ډالرو

فیصدي	مبلغ	2004	2003	
%83	4000	52000	48000	پلورنې
%14.3	4500	36000	31500	پلورل شوي مصارف
%3.3	500	1600	16500	غیر خالص مفاد
				په فعالیت پورې تړلي مخارج
%7.7	500	7000	6500	د خرڅلاو مخارج
3.9	240	5160	6100	اداري مخارج
21	260	12860	12600	په فعالیت پورې تړلي عمومي مخارج

19.5	760	3140	3900	د فعالیت له درکه خالص مفاد
8.6	60	640	700	د ربحي مخارج
				له مخارجو د مخه خالص مفاد
21.9	700	2500	3200	ټکس
21.9	210	750	960	د ټکس عواید 30%
21.9	490	1750	2240	خالص مفاد

د هغو ورځو د گڼلو لپاره چې په اوږدو کې یې کولای شو خپل طلبات حصول او را ټول کړو، د طلباتو د دوران له مشخصې سره په تړاو د ورته محاسبې لپاره یوه بله مشخصه هم لرلای شو چې په مټ یې خپل طلبات راټولولای شو چې د طلباتو د حصول د وسطي وخت د مشخصې په نامه یادېږي او د لاندې فورمول په واسطه تشخیص کېږي:

$$\text{Average Collected Period} = \frac{365 \text{ days}}{\text{Account receivable}}$$

$$\frac{365 \text{ ورځې}}{\text{د طلباتو د دوران}} = \text{د طلباتو د حصول وسطي وخت}$$

د شته بیلانس له مخې لرو چې:

$$\frac{365}{10.4} = 35 \text{ ورځې}$$

دا په دې معنا ده چې د طلباتو را ټولول 35 ورځې په بر کې نیسي. دا چې د 35 ورځو موده د طلباتو د را ټولولو لپاره مناسبه ده او کنه؟، له هغې مودې سره اړیکه لري چې شرکت یې خپلو مشتریانو ته د طلب د حصول لپاره پیشنهاد کوي.

که چیرته شرکت خپلو مشتریانو ته د هغوی د پورونو د تادې لپاره 35 ورځې وخت ورکړي، په دې صورت کې د 35 ورځو وسطي موده د شرکت لپاره ښه مشخصه گڼله کېږي، ځکه ځینې مشتریان د وروستۍ ورځې تر را رسېدلو پورې پورونه نه پرې کوي او ځینې یې د پرې کیدلو د وخت له تېرېدلو وروسته هم د یو څه تعلل غوښتنه کوي چې د طلباتو د حصول د وخت د زیاتوالي لامل گرځي، خو که چیرته شرکت خپلو مشتریانو ته د قرضونو د پرې کېدلو لپاره 20 ورځې وخت ورکړي، په دې صورت کې د 35 ورځنۍ وسطي مودې د طلباتو د حصول لپاره د تشویش وړ گڼل

کیري. په دې صورت کې باید پاملرنه وشي چې د 35 ورځو پایله چې د طلباتو د دوران له 365 ورځو څخه لاسته راغلي ده او له څه شي څخه منځته راغلي. شونې ده چې له پخوانیو دورو څخه د پاتې شویو طلباتو (مشکوک طلبات) له کبله د طلباتو کچه زیاته شوي وي او یا شرکت د مدیونینو یا Debtors په تعقیب کې چې طلبات په خپل وخت نه تادیه کوي، د کمزوري اداري سیستم یا منجمنټ لرونکی وي.

۲-د گدام دوران Inventory: دغه مشخصه د دې ښودنه کوي چې په یوه مالي دوره کې دیوه شرکت د گدام موجودي یا stock څو ځله پېرل او پلورل شوې ده. د گدام دوران یا Inventory د لاندې فورمول په واسطه محاسبه کیږي:

$$\text{Inventory Turn over} = \frac{\text{Cost of good sold}}{\text{Average inventory}}$$

د گدام د موجودي اوسط په یوه مالي دوره کې د لومړۍ موجودې او وروستۍ موجودې له اوسط څخه عبارت دی. شته بیلانس ته په کتنې سره کولای شو د HF لپاره د گدام دوران په لاندې ډول محاسبه کړو:

$$\text{د گدام دوران} = \frac{\text{د پلورل شوې امتعې مصارف}}{\text{د گدام د موجودې اوسط}}$$

یو بل نسبت چې په واسطه یې کولای شو د هغو ورځو په اوږدو کې چې د گدام ټول ذخایر یو ځل په کې پلورل شوي وي، د وسطي وخت د نسبت په نامه یادېږي او د لاندې فورمول په واسطه محاسبه کیږي.

$$4 \text{ ځل} = \frac{36000000}{9000000} = \text{د گدام دوران}$$

یو بل نسبت چې په واسطه یې د هغو ورځو د شمېر اوسط محاسبه کیږي چې په اوږدو کې یې یو ځل د گدام ټول ذخایر پلورل کیږي، د پلور د وسطي وخت د نسبت په نامه یادېږي او د لاندې فورمول په واسطه محاسبه کیږي.

$$\text{Average saleperiod} = \frac{365 \text{ days}}{\text{Inventory Turner}}$$

$$\frac{365 \text{ ورځې}}{\text{د گدام دوران}} = \text{د پلور وسطي وخت}$$

د HF بیلانس ته په کتنې سره:

$$\frac{365}{4} = \text{د پلور وخت} = 91 \text{ ورځې}$$

د پلور وسطي وخت له یوه سکتور څخه تر بل سکتور پورې توپیر لري ، هغه شرکتونه چې د خوراکي موادو په سکتور پورې اړه لري له 12 څخه تر 15 ورځو پورې د گدام گړندی دوران لري، په داسې حال کې چې د زیوراتو یو پلور ځای یا فروشگاه د گدام ډیر بطني دروان لري.

که د هغو شرکتونو د گدام د دوران موده سره مقایسه شي چې په ورته سکتور کې فعالیت کوي نو د هغو شرکتونو وضعیت غوره ګڼل کیږي چې د گدام گړندی دوران ولري، همدا شان هغه شرکتونه چې په گدام کې تر اړتیا زیاته ذخیره ولري ، طبیعي ده چې د گدام دوران به یې ورو یابطي وي او د زیاتو مصارفو لامل به وګرځي چې په پایله کې د شیانو تمام شوی قیمت لوړیږي او د شرکت د مفاد په کموالي پای ته رسیږي.

هغه شرکتونه چې په گدام کې تر اړتیا زیات مقادیر ذخیره کوي ، په حقیقت کې د ناسم منجمنټ څرګندونه کوي ، ځکه د زیرمه شویو توکیو په ځای کېدی شي اړونده سرمایه د شرکت په کوم بل فعالیت باندې مصروفه وساتل شي.

ځینې وخت تصور کیږي چې د امتعې د زیاتو مقادیرو پیرل کیدی شي له سترو یا فوق العاده ډسکاوتونو یا تخفیف څخه برخمن شي، خو په کار ده چې د فوق العاده ډسکاوت تر څنګ د بیمې یا Insurance مصارف، ټکس یا مالیه او د گدام خطرات هم په نظر کې ونیول شي او یو له بل سره مقایسه شي.

په دې وروستیو کې شرکتونو له Just in time JIT میتود څخه په استفادې سره د گدام د دوران سرعت زیات کړی دی.

د دې میتود له مخې په قصدي توګه د گدام ذخایر په ښکته سطحه کې ساتل کیږي چې په پایله کې یې د گدام د دوران سرعت زیاتیږي، خو په دې صورت کې بیا هم شرکت ته پکار دي چې خورا محتاطانه اقدامات وکړي په دې معنا، هسې نه چې د اړتیا په وخت کې د گدام د زیرمې د پوره کولو یا د تجارتي فعالیت د سقوط د وېرې لېرې کولو له ستونزې سره لاس او ګرېوان شي.

د مثال په توګه د a او د b شرکتونو د عوایدو صورت یا statement په لاندې ډول دی:

د بیلانس پاڼه

31 ډسمبر کال 2002

ارقام په زرو افغانیو

B	A	دارايي
4500	2000	نغدي پیسې
6500	2000	د حصول وړ حسابات یا (طلبات)
5000	2000	د گدام ذخایر
35000	2000	ملکیتونه، مشینري او تجهیزات
5000	4000	ټولې شتمنۍ
56000	30000	د دارايي مجموعه
		د ونډه والو دیون او ملکیت
3000	2500	د تادیې وړ حسابات
4000	1500	د تادیې وړ نوټونه
30	10000	د پرداخت وړ قرضې اسناد

۲- د اوږد مهاله قرضونو د ورکړې د وړتیا نسبت یا Solvency Ratio:

دغه نسبتونه په اوږده مهال کې د یوه شرکت د قرضونو د مجرا کولو وړتیا په ګوته کوي. سرمایه گذاران او هغه پور ورکونکي چې د اوږدې مودې لپاره قرضې ورکوي، معمولاً له ورته نسبتونو سره دلچسپي لري. ورته نسبتونه په لاندې ډول دي:

۱- د دارايي او دیونو د مجموعې نسبت یا: Debt to Total Assets Ratio

د هغې مجموعې دارايي فیصدي چې د قرضه ورکونکو له لوري مهیا کیږي، د کسر په واسطه ښودل کیږي.

د قرضې یا دیونو مجموعه (سیال او طویل المدت)

د دارايۍ مجموعه

په هره اندازه چې دغه نسبت لوړ وي، په همغې اندازه د قرضونو د پرې کولو په وخت کې د قرض پرې کولو د ژمنې د نه پوره کېدلو وېره زیاته وي او په هره اندازه چې دغه نسبت وړوکی وي، دا معنا لري چې گواکې له قرضه ورکونکو سره زیاته دارايي موجوده ده چې د شرکت دافلاس په صورت کې ترېنه د پور پرې کولو په برخه کې استفاده کیدی شي.

که چیرته د یوه شرکت د قرضونو مجموعه 3880,1 او د دارايي مجموعه یې 1877,6 وي ، په دې صورت کې:

$$\frac{3880,1}{1877,6} = 0,7954 = 0,8\%$$

دا په دې معنا ده چې قرضه ورکونکي د شرکت 80% دارايي تحویل کړي او که چیرته دغه نسبت په یوه بل شرکت کې 0,87 او سکتوري اوسط 0,68 وي، په دې صورت کې نسبت د سکتوري اوسط په پرتله لوړ دی خو د سیال یا رقیب شرکت په پرتله کم دی.

له دغه نسبت سره ورته یو بل نسبت د شخصي سرمایې په وړاندې د مجموعي دیونو له نسبت څخه عبارت دی. دغه نسبت د شخصي سرمایې په پرتله له قروضو څخه د استفادې نسبت په گوته کوي چې د Debt to Equity Ratio په نامه هم یادېږي

۲- د سود د پوښښ نسبت یا Times Interst earning Ratio

دغه نسبت د قرضونو د سود ورکولو وړتیا په گوته کوي. ددې نسبت په واسطه دا ارزونه کېږي چې د سود او مالیاتو له ورکولو د مخه شرکت څومره مفاد لري. فورمول داسې دی چې: د ربحې او مالیاتو له ورکولو د مخه د شرکت مفاد د سود په مخارجو باندې وېشل کېږي. فرضاً که چیرته د یوه شرکت عملياتي مفاد ۱۰۰۹,۱ او د سود یا ربحې مخارج یې ۱۰۸,۳ وي نو لرو چې:

$$\frac{1009,1}{108,3} = 9,3 \text{ I cov.R} = \text{د ربحې د پوښښ نسبت}$$

دغه نسبت په گوته کوي چې د ربحې او مالیاتو د مخارجو له ورکولو دمخه له مفاد څخه څومره مبالغ د ربحې د مخارجو د تادیې لپاره ضروري دي. که څه هم د ټولې دارايي په پرتله د قروضو دغه نسبت په ډاگه کوي چې شرکت د خپلې دارايي د تمویل لپاره تر ډېره بریده په قرضونو اتکا کوي خو له دې سره سره په ښه توگه د قروضو د ربحې د ورکولو تر عهدې وتلای شي.

۳- د نغدو پیسو په واسطه د قرضونو د پوښښ نسبت یا Cash debt coverage Ratio:

دهغو نغدو پیسو نسبت چې له عملياتي فعالیتونو څخه تر لاسه کېږي او د شرکت د پورونو

د مجرا کولو لپاره کارول کېږي، په دې نامه يادېږي. په ورته صورت کې شرکت دې ته نه اړایستل کېږي چې د قرضونو د مجراينې لپاره د دارايي په پلور باندې لاس پورې کړي.

$$C.D.COV. \quad \frac{\text{د عملياتي فعاليتونو له درکه خالصي نغدي پيسې}}{\text{د پورونو مجموعي اوسط}} \\ R=$$

په دې صورت کې شرکت د عملياتي فعاليتونو له درکه د تر لاسه شويو نغديو پيسو په واسطه د اوږد مهاله قرضونو دپوره کولو وړتيا لري. که چېرته خالصي نغدي پيسې چې د شرکت د عملياتي فعاليتونو له درکه تر لاسه کېږي، 3667,9 وي، او په 2004 کال کې د داربي مجموعه 3767,6 او په 2005 کي 3880,1 وي، نو:

$$3823,8 = 213767,3 + 3880,1 = \text{د پورونو مجموعي اوسط}$$

$$0,95 = 3667,9 / 3823,85$$

په دې معنا چې د عملياتي فعاليتونو له درکه تر لاسه شوي نغدي پيسې د ۹۵٪ قرضونو د پوښنې لپاره بسنه يا کفايت کوي.

۴- اضافي نغدي پيسې Free cash flow:

دا هم د هغو شاخصونو له ډلې څخه گڼل کېږي چې په مټ يې د يوه شرکت د پرداخت وړتيا موندل کېږي. اضافي نغدي پيسې دي چې د مفاد د توزيع او يا عملياتي دارايي د توسعې لپاره ترې استفاده کېږي. که چېرته د اساسي دارايي له ترسيم او د مفادله توزيع وروسته بيا هم په شرکت کې نغدي اضافي پيسې پاتې شي، پکار ده چې شرکت تصميم ونيسي چې خپلې سرمايه گذاري ته پراختيا ورکړي.

فرضاً که چېرته هغه نغدي پيسې چې له عملياتي فعاليتونو څخه باقي پاتې کېږي، 100000 افغانۍ وي او 30000 افغانۍ د اساسي دارايي د ترسيم په موخه مصرف شي او 10000 د مفاد په توگه توزيع شي، په دې صورت کې 60000 نورې افغانۍ هم باقي پاتې کېږي چې بايد د مفاد په توگه توزيع شي او يا د شتمنۍ د توسعې په موخه ترې استفاده وشي.

دغه رقم د نغديو اضافي پيسو په نامه يادېږي چې د خالصو نغديو پيسو او سرمايوي عملياتي فعاليتونو د مصارفو له تفریق څخه تر لاسه کېږي. د نغدي جرياناتو د حساب له صورت سره د دغې مشخصي د تړاو له کبله غوره ده چې د حساب د دغه صورت يا statement په هکله لنډ معلومات تر لاسه کړو.

سرمايوي مصارف - له عملياتي فعاليت څخه خالصي نغدي پيسې = نغدي پيسې

د نغدي جرياناتو د حساب صورت معرفي يا Cash Flow

د مالي حساب صورت په بشپړه توګه د يوه شرکت د مالي وضعیت تمثيل نشي کولای، د حساب د دغو دريو صورتونو له تحليل او مشاهدې سره د يوه متفکر پانګه اچوونکي له لوري لاندې پوښتنې مطرح کېږي: يو شرکت چې يوازې 17 ميليونه افغانۍ ګټه يې کړيده، څنګه به وکړای شي 600 ميليونه نغدي پيسې په پانګه اچوونکو باندې وويشي؟

څنګه کيدی شي يو شرکت چې 86 ميليونه تاوان ور رسيدلی دی د 900 ميليونو په ارزښت واخستلای شي؟

ورته پوښتنو ته يوازې د نغدي حساب په مرسته ځواب ورکولای شو. د حساب د دې صورت د چمتو کولو موخه د شرکت د نغدي جريان په هکله د معلوماتو برابرول دي. ځکه لکه وړاندې چې ذکر شوه د دريګوني حساب صورت چې پورته يې په اړه کافي معلومات ورکړل شول، د يوه شرکت نغدي جرياناتو (نغدي راکړې ورکړې) په هکله معلومات نشي ورکولای. د مثال په توګه يو مقاييسوي بيلانس شپټ د مالي کال په اوږدو کې د ملکيت په بڼه د مشينري او تجهيزاتو د زياتوالي ښودنه کوي، خو دا چې په دارايي کې دغه زياتوالی څنګه او له کومه ځايه تمويل شوی دي، نه ده څرګنده شوې. دا په حقيقت کې د خالص مفاد او عوايدو د صورت ښودنه کوي خو هغه نغدي پيسې چې له عملياتي فعاليتونو څخه تر لاسه کېږي، نه ښيي او يا د سرمايي صورت د توزيع شوي مفاد ښودنه کوي خو دا چې د کال په اوږدو کې د دغه مفاد څه مقدار په نغدي توګه تاديه شويدي، نه واضېح کېږي. د حسابونو دغه صورت په شرکت کې د خالصو نغدي بدلونونو ښودنه نه کوي او د غه تغيرات د نغدي حساب د صورت په واسطه په ښه توګه تثبيت کېږي.

د نغدي حساب د صورت د تهېنې اساسي موخه د عملياتي فعاليتونو، سرمايه گذاري او مالي چلند په پايله کې د تر لاسه شويو پيسو د نغدي راکړې ورکړې په باره کې د معلوماتو لاسته راوړل دي.

د حساب د دغه صورت په ترڅ کې د شرکت نغدي پيسې د مالي دورې په پيل او پای کې مقايسه کوي. د يوه شرکت په نغده مالي وجه کې خالص تغيرات خورا ضروري دي، ځکه پانګه اچوونکي، پوروري يا Creditors او ټول علاقمندان غواړي پوه شي چې د شرکت په تر ټولو سياله دارايي (نغدو پيسو) کې څه واقع کېږي. د يوه شرکت دمالي وضعیت په هکله د معلوماتو د تر لاسه کولو لپاره ډيره اړينه ده چې د هغه د نغدي جرياناتو په هکله معلومات ولرو.

د حساب دغه صورت لاندې پوښتنو ته ځواب ويلای شي. د يوې مالي دورې په اوږدو کې نغدي پيسې له کومه مدرکه تر لاسه کېږي؟ په يوه مالي دوره کې د کومو مقاصدو لپاره دغه نغدي پيسې په مصرف رسېږي؟ د يوې مالي دورې په اوږدو کې د يوه شرکت په مالي وضعیت کې څه بدلون ايجادېږي؟

د نغدي صورت حساب تصنيف يا Classification of CF

د نغدي داد او ستد د حساب دغه صورت د مالي سرمايه گذاري له فعاليتونو څخه لاسته راځي . هغه معاملات چې په دې تصنيف کې شامل دي په لاندې دري گونو کټگوريو وېشل کيږي:

۱- **عملياتي فعاليتونه يا Operating Activities**: په دې کټگوري کې نغدي پيسې شاملېږي چې د عوايدو او مخارجو له معاملاتو يا په بل عبارت له خالص مفاد يا Net Income څخه متاثره کيږي.

۲- شامل مالي فعاليتونه:

- د قرضې د اسنادو د صدور يا قرضونو د تادېې له درکه د نغدو پيسو له تر لاسه کولو څخه عبارت دي.

- له سرمايه گذارانو څخه د نغدو پيسو تر لاسه کول او هغوی ته د مفاد تاديه کول.

۳- شامل سرمايوي فعاليتونه:

- په نغدو پيسو باندې د اوږد مهاله ثابتې دارايي پير يا پلور.

- قرض ورکول او دهغې دوباره اصول.

په لاندې شکل کې د دغو دريو کټگوريو له درکه نغدي پيسې په غوره توگه تشرېح کيږي.

عملياتي فعاليتونه

- نغدي پيسې چې د شرکت داخل ته جريان کوي.

- په مشتريانو يا پيردونکو باندې د شيانو او خدمتونو پلور.

- د قرضو د ربحې او پانگه اچونې له درکه د مفاد حاصل

- د دولت د قرضې د اسنادو له پلور څخه.

- د پيسو وتل يا خروج پول

- د کارکوونکو مزد او معاشات

- د دولتي قرضې د اسنادو پير يا اخيستل.

- د ټکس يا ماليې تاديه

- نور ټول تاديات

سرمایوي فعالیتونه

د پیسو دخول

- د دارايي، تجهیزاتو او اوږد مهاله سرمایه گذاري د پلور له درکه.
- د اوږد مهاله قرضې د اسنادو د پلور له درکه.
- د اوږد مهاله قرضو د دریافت یا اصالت له درکه.

د پیسو خروج یا وتل

- د دارايي، تجهیزاتو او وسایلو د پیر یا اخستلو له درکه.
- د قرضې د اوږد مهاله اسنادو د پیر یا اخستلو له درکه.
- د قرضو اعطا یا ورکول.

مالي فعالیتونه

دخول: د مهمو اسنادو د پلور له درکه.

خروج: د پورونو بیرته ورکول.

د نغدي جریاناتو د حساب صورت ترتیب یا

How to prepare cash flow statement

د نغدي جریاناتو یا Cash flow د صورت یا statement د ترتیب لپاره دوه یعني مستقیم او غیر مستقیم میتودونه شتون لري چې دواړه یې ورته پایلي جوتوي. البته د دواړو میتودونو پایلي ته د رسیدلو پروسېجر او طرزالعمل سره توپیر لري. ځکه غیرمستقیم میتود د نغدي حساب د صورت یا دترتیب لپاره زیات معمول دی، نوپه دې اساس له یوه مثال سره جوخت دغه میتود تر مطالعې لاندې نیسو او وروسته یې په مستقیم میتود باندې بحث کوو.

په مستقیم میتود کې د هر یو قلم د عوایدو د حساب صورت په بیله توګه له غیر نغدي حالت څخه نغدي حالت ته تعدیلېږي، په داسې حال کې چې په غیر مستقیم میتود کې ورته تعدیل ته اړتیا نه لیدل کېږي بلکې هماغه اقلام په نغدو پیسو باندې تعدیلېږي چې د خالص مفاد تعدیل په پیسو سره متاثره کوي.

د دغه میتود د توضیح په موخه لاندې مثال په نظر کې نیسو:

د مثال په توګه د x شرکت د عوایدو صورت په لاندې ډول راکړل شوی دی:

د هغو معاملاتو له مخې چې په دې شرکت کې په 2005 ام کال کې منځته راغلي دي، د ورته شرکت د نغدي جریاناتو يا Cash flow صورت يا statement ترتيب کوو.

د (x) شرکت د بیلانس پاڼه 31 ډسمبر 2004 او 2005 کلونه					
شماره	سیاله دارايي	2004 ام کال	2005 ام کال	تغیر	کاهش/افزایش
۱	نغدي	15.000Af	46.000Af	31.000Af	افزایش
۲	قابل حصول حسابونه (طلبات)	55.000Af	47.000Af	8.000Af	کاهش
۳	گدام	110.000Af	144.000Af	34.000Af	افزایش
۴	مخکې پرداخت شوي مخارج	5.000Af	1.000Af	4.000Af	کاهش
	د سیالې دارايي مجموعه	185.000Af	238.000Af	53.000Af	
۵	{4+3+2+1}				
۶	لنډ مهاله سرمایه گذاري	127.000Af	115.000Af	12.000Af	کاهش
۷	ثابتې دارايي	505.000Af	715.000Af	210.000Af	افزایش
۸	د ثابتو داراييو د ارزښت مصحح	68.00Af	103.000Af	35.000Af	افزایش
۹	د ثابتې دارايي مجموعه	437.000Af	612.000Af	175.000Af	
10	د دارايي مجموعه	749.000Af	965.00Af	216.000Af	
۱۱	سیال ديون يا liabilities پورونه	43.000Af	50.000Af	7.000Af	افزایش
۱۲	د پرداخت وړ حسابات (غیر قابل تادیه قروض)	9.000Af	12.000Af	3.000Af	افزایش
۱۳	د پرداخت وړ مالیه	5.000Af	3.000Af	2.000Af	کاهش

	8.000Af	65.000Af	57.000Af	د سیالې دارايي مجموعه	{13+12+11}14
افزایش	50.000Af	295.000Af	245.000Af	طویل المدت دیون یا liabilities	15
	58.000Af	360.000Af	302.000Af	پورونو مجموعه	{15+14}16
				سرمایه	
افزایش	150.000Af	465.000Af	315.000Af	معمولي سهام	17
افزایش	8.000Af	140.000Af	132.000Af	نا توزیع شوي مفاد	18
	158.000Af	605.000Af	447.000Af	د سرمایې مجموعه	{18+17}19
	216.000Af	965.000Af	479.000Af	د پورونو او سرمایې مجموعه	{19+18}20

د 2005 ام کال لپاره د شرکت د عوایدو صورت یا statement چې د دسمبر د میاشتې په 31 نیټه ختمیږي		
شماره	تفصیلات	مبالغ
۱	عواید	698.000Af
۲	د پلورل شوې امتعې مصارف	520.000Af
{۱-۲}۳	نا خالص مفاد	178.000Af
۴	عملیاتي مخارج (37.000Af) چې استهلاك ور سره ضمیمه شوی دی	147.000Af
{۳-۴}۵	عملیاتي عواید	31.000Af
۶	د ربحې مخارج	23.000Af
۷	د ربحي حاصل	6.000Af
۸	د ثابتې دارايي له درکه مفاد	12.000Af

3.000Af	د ثابتې دارايۍ له درکه ضرر	۹
23.000Af	له مالياتو د مخه مفاد	۱۰
7.000Af	د مالياتو مخارج	۱۱
16.000Af	خالص مفاد	{۱۰-۱۱}۱۲

نور معاملات چې د 2005 کال په جريان کې يې صورت نيولی دی.

۱- د سرمايه گذاري د پلور مبلغ 78.000Af

۲- د سرمايې پلور 102.000Af چې اصلاً په 90.000Af تمامه شوې ده.

۳- په 120.000Af ارزښت سره د ثابتې دارايي خريداري يا پيرل.

۴- د غير ثابتې دارايۍ پلور چې 10.000Af قيمت يې درلود او د دارايۍ د ارزښت مصحح 2000Af دی په 5000Af.

استهلاکات

کې د پانگې اچونې د فعاليت په توگه د ثابتې دارايۍ، نامحسوسې دارايۍ، طبعي منابعو او داسې نورو لپاره نغدي تاديه هغه مهال درج کېږي چې دغه دارايي اخيستل کېږي. د ثابتې دارايي د استهلاك وخت، د نامحسوسې دارايي او طبعي منابعو د ارزښت ليروالی د عوايدو د حساب په صورت کې ظاهرېږي.

په مخارجو باندې د دغې دارايي تدريجي بدلون د يو ډول تغير ښودنه کوي خو په نغدي جرياناتو يا Cash flow باندې هيڅ ډول تاثير نه لري. ځکه دغه منابع په نغدي جريان کې کوم تاثير نه رامنځته کوي نو دغه منابع د عوايدو د حساب په صورت کې له خالص مفاد څخه منفي کېږي.

د دارايي او سرمايه گذارۍ د پير او پلور له درکه مفاد او ضرر

له دغه مدرک څخه مفاد او ضرر د عملياتي فعاليت له ناحيې څخه نغدي جريانات نه متاثر کوي. نو په دې اساس په کار دي چې له دې برخې څخه حذف شي. د مثال په توگه د x شرکت د عوايدو د حساب په دوو صورتونو کې د سرمايه گذاري له درکه 12.000Af مفاد ښودل شوی دی، همدا شان د ثابتې دارايي د پلور له درکه 3000Af ضرر ښودل شوی دی، ځکه دغه 12.000Af مفاد د سرمايوي فعاليتونو په برخه کې ښودل کېږي نو په کار ده چې د عملياتي فعاليتونو له برخې څخه تفریق شي او په دې خاطر چې 3000Af ضرر د سرمايوي فعاليتونو په برخه کې تفریق کېږي،

نو په کار ده چې په دې ځای کې جمع شي.

د x شرکت		
د عملياتي فعالیتونو له درکه نغدي جریان		
د ۲۰۰۵ ام کال لپاره چې د دسمبر په ۳۱ پای ته رسيږي		
شمېره	له عملياتي فعالیتونو څخه نغدي جریان	مبالغ
۱	خالص مفاد	698.000Af
۲	استهلاک	37.000Af
۳	د سرمایه گذاري د پیر له درکه مفاد	12.000Af
۴	د ثابتې دارايي د پلور له درکه ضرر	3.000Af
۵	د سیال پورونو په دارايي کې بدلونونه	31.000Af
۶	په قابل حصول حساباتو کې کموالی	8.000Af
۷	په گدام کې زیاتوالی	34.000Af
۸	په مخکې ورکړل شوو مخارجو کې کموالی	4.000Af
۹	په قابل تادیه حساباتو کې زیاتوالی	7.000Af
۱۰	په غیر نغدي دیون پورونو زیاتوالی	3.000Af
۱۱	په عوایدو باندې د راتلونکو مالیاتو په کچه کې کموالی	2.000Af
۱۲	په عملياتي فعالیتونو کې خالصې نغدي پیسې	

$$\{10+9+8\}14.000Af$$

$$814.000+16.000A\}30.000$$

په سیاله دارايۍ کې بدلون

په نغدي جریاناتو یا Cash flow باندې د سیالې دارايۍ یا current asset کموالي مثبت تاثیر او زیاتوالی یې منفي تاثیر لري.

د مثال په توګه: د (x) شرکت د عوایدو د صورت او د بیلانس ورقې ته مراجعه وکړئ، په ۲۰۰۵ کال کې خالص فروشات یعنې د فروش عواید 698.000Af دي او قابل تادیه حسابونه 8.000Af

کموالی شونده کوي، نو د امتعې د خرڅلاو له درکه نغدي مبالغ 706.000Af دي، يعني

$$.698.000+8.000Af=706.000$$

په دې صورت کې نسبت هغه مبلغ ته چې د عوایدو د حساب په صورت کې شودل کېږي د خرڅلاو له درکه نغدي پیسې 8.000Af زیاتې دي.

Account Receivable

55.000Beg Balance 698.000Af په مشتریانو باندې پلور	706.000AfCash Receipts From customer 47.000Af
753.000Af	753.000Af

په دې حالت کې د پلور په طلباتو کې 8.000Af کموالی له خالص مفاد سره جمع کېږي او د گدام ذخایر چې له 110.000Af څخه یې 144.000Af ته زیاتوالی موندلی دی، نسبت هغه ته چې د پیرل شوې امتعې په مصرف کې شودل شوی دي، د 34.000Af په اندازه د امتعې په خریداري کې زیاتې مصرف شوی دي. له دغه پرنسیب څخه په استفادې سره په مخکې پرداخت شویو مخارجو کې 4.000Af کموالی خالص مفاد ته ورجمع کېږي.

په سیالو دیونو کې تغیر

په نغدي صورت حساب کې سیال دیون د سیالي دارايي په حذف کولو باندې معکوس تاثیر لري. په دې معنا چې په سیالو پورونو کې زیاتوالی له خالص مفاد سره جمع کېږي او کموالی یې له هغه نه تفریق کېږي.

د مثال په توګه: په قابل تادیه حسابونو کې یې له 43.000Af څخه 50.000Af ته زیاتوالی موندلی دی او د 7.000Af زیاتوالی شونده کوي. يعني واقعي خریداري د پلورل شوي امتعې له مصارفو څخه عبارت دی، په دې معنا چې 520.000Af + په گدام کې زیاتوالی 34.000Af چې له 554.000Af سره مساوي کېږي. په همدې ترتیب په دیون یا liabilities کې 000زیاتوالی هم اضافه کېږي خو په قابل تادیه مالیاتو کې 2.000Af کموالی منفي کېږي.

په دې صورت کې د عملیاتي فعالیتونو له درکه خالصې نغدي پیسې 30.000Af دي، په داسې حال کې چې خالص مفاد 16.000Af دي.

په لنډه توګه د عوایدو د حساب په صورت کې د اقلامو تاثیرات په لاندې ډول وړاندې کېږي: استهلاك علاوه کېږي.

په نامحسوسه دارايي کې کموالی علاوه کېږي.
په طبيعي مبالغو کې کموالی علاوه کېږي.
د دارايي او سرمايي د پلور له درکه ضرر علاوه کېږي.
د دارايي او سرمايي د پير له درکه مفاد منفي کېږي.

د سيالو پورونو او دارايۍ لپاره

سياله دارايي په خالص مفاد باندې علاوه کېږي، له خالص مفاد څخه منفي کېږي.

طلبات کموالی ډيروالی
گدام کموالی ډيروالی
مخکې سپارل شوي مصارف کموالی ډيروالی

ديون يا liabilities سيال

د تاديې وړ حسابونه کموالی
ډيروالی کموالی
ديون يا liabilities تحقيقي ډيروالی کموالی
د خرڅلاو ماليه (مفاد) زياتوالی کموالی

د سرمايوي فعاليتونو له درکه نغدي پيسې

هر هغه حساب چې د سرمايوي فعاليتونو لپاره نغدي پيسې برابرولای شي، په بېله توګه
ازمايش کېږي. سرمايوي فعاليتونو تر ډيره ځايه په اوږدمهاله دارايي باندې چې په بيلانس کې
شودل شوې وي، متمرکز وي، خو لنډ مهاله سرمايه گذاري هم د سيالي دارايي په برخه کې د مفاد
او ضرر په بيلانس کې د عوايدو د حساب له درکه شاملېږي. د دغې برخې د غوره توضيح په موخه
لاندې معاملات په نظر کې نيسو:

- ۱- د سرمايوي اسنادو پير يا خريداري په مبلغ 78.000Af .
- ۲- په 102.000Af باندې د سرمايه گذاري پلور چې قيمت يې 90.000Af دی.
- ۳- په 102.000Af قيمت باندې د ثابتې دارايي خريداري
- ۴- د ثابتې دارايي پير چې 10.000Af قيمت يې درلود او 2.000Af يې په 5.000Af ارزښت

سره استهلاك شوي وه

اوس نو د سرمايه گذاري له دركه د نغدو پيسو د تر لاسه كولو لپاره په لاندې ډول عمل كوو.

سرمايه گذاري

لكه څنگه چې پوهيږو د سرمايوي شيانو خريداري سرمايه گذاري ته زياتوالی وركوي ، په داسي حال كې چې پلور يې سرمايه گذاري ته كموالی وركوي. په 78.000Af ارزښت سره د سرمايوي شيانو د اخيستلو له دركه په سرمايه گذاري كې زياتوالی را غلی دی چې په لاندې ډول معامله كيږي:

شميره	تفصيل	Dr	Cr
1	د سرمايه گذاري حساب	78.000Af	0Af
2	كود	0Af	78.000Af
		0Af	0Af
	جمله	78.000Af	

د سرمايوي شيانو اخيستل

دغه معامله د كود له حساب د ۷۸,۰۰۰Af كموالي شونده كوي.

دوهمه معامله چې د سرمايه گذاري شونده كوي 90.000Af قيمت لري او په 102.000Af پلورل كيږي، چې په لاندې توگه په محاسبوي دفتر كې ثبت كيږي.

	تفصيل	Dr	Cr
1	نغدي پيسې	102.000Af	0Af
2	د سرمايه گذاري حساب	0Af	90.000Af
3	د سرمايه گذاري له دركه مفاد	0Af	12.000Af
4		0Af	0Af
5		0Af	0Af
	جمله	102.000Af	102.000Af

د سرمایه گذاري پلورل

په نغدو پیسو کې د دغې معاملې تاثیر 102.000Af دی چې 12.000Af مفاد هم په کې شامل دی، له همدې کبله دغه 12.000Af د عملیاتي فعالیتونو له برخې څخه تفریق کیږي.

لکه څنګه چې په بیلانس کې لیدل کیږي، په 2004 کال کې لنډ مهاله سرمایه گذاري 127.000Af او په 2005 کال کې 115.000Af ده چې د 12.000 ډالرو کموالي ښودنه کوي، اوس نو په 2005 کال کې په 78.000Af واخیستل شوه او 90.000Af ترې کمه شوېده.

ثابته دارايي (شتمنۍ)

په دې اړه باید د دارايۍ او مصحیح حسابونو د شتمنۍ ارزښت مطالعه شي. د بیلانس په اساس دارايي د 210.000Af زیاتوالي ښودنه کوي. د هغوی د ارزښت مصحیح 35.000Af زیاتوالی کړی دی، د دارايي خریداري د مصحیح د زیاتوالي او پلور یې د کموالي باعث کیږي. د دارايي د ارزښت مصحیح د دارايي له استهلاك سره زیاتوالی ښيي.

له اضافي معاملاتو څخه څرګنده شوه چې په 120.000Af سره دارايي اخیستل کیږي.

شمېره	تفصیل	Dr	Cr
1	دارايۍ	120.000Af	0Af
2	نغدې پیسې	0Af	120.000Af
		0Af.	0Af
	جمله	120.000Af	120.000Af

د ثابتې دارايي پېر یا اخیستل

د دارايي څلورمه معامله چې 10.000Af قیمت یې درلود او 2.000Af یې استهلاك شوی وه، په 5.000Af پلورل کیږي یعنې:

د ثابتې دارايي پېرل

کسر ← 5.000Af

د دارايي د ارزښت مصحیح ← 2.000Af

د پلور له درکه ضرر ← 3.000Af

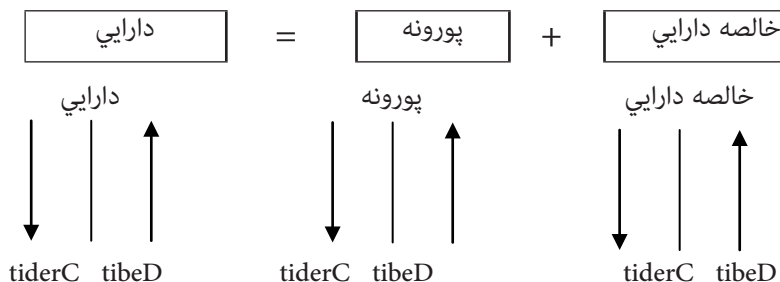
د ثابتې دارايي پلور

لکه چې و لیدل شول له عملياتي فعالیتونو څخه 3.000Af ضرر منفي شوی وه، نو:

شمبره	د سرمايوي فعالیتونو له مدرکه نغدي جریانات	مبالغ
1	د سرمايوي شيانو خریداري	78.000Af
2	د سرمايوي شيانو پلور	102.000Af
3	د ثابتې دارايي خریداري	120.000Af
4	د ثابتې دارايي پلور	5.000Af
	خالص جریانات	91.000Af

شمبره	Net Income casatementh flow st	Dr Cr
1		16.000Af
2	Depreciation	37.000Af
3	Ceainon ofincome	12.000Af
4	Lass plant assats	3.000Af
5	په سیاله دارايي او سرمایه کې کموالی	
6	کموالی	8.000
7	په گدام کې زیاتوالی	34.000Af
8	د پرداخت شویو مخارجو کموالی	4.000Af
9	په قابل تادیه حسابونو کې زیاتوالی	7.000Af
10	په تحقیقي قروضو کې زیاتوالی	3.000Af
11	په قابل تادیه مالیاتو کې کموالی	2.000Af
12{11+10+9+8+7+6}		14.000Af
13{12+11}	Net cash from operating Activities	30.000Af
14	د سرمایه گذاریو له درکه پیسې	
15	د سرمايوي اسنادو خریداري	78.000Af
16	د سرمايوي اسنادو پلور	102.000Af
17	د دارايي خریداري	120.000Af

18	خرڅلاو	5.000Af
19{18+17+16+15+14}	د سرمايوي فعاليتونو له مدرکه نغدي پيسې	91.000Af
20	د اوږد مهاله قرضونو ورکول	50.000Af
21	د ونډې يا سهم د اسنادو صدور	
22	توزيع شوی مفاد	8.000Af
23{22+21+20}	د مالي فعاليتونو له مدرکه خالصې نغدي پيسې	92.000Af
24	په نغډو پيسو کې خالص زياتوالی او تغيرات	31.000Af
25	د کال په پيل کې نغدي پيسې	15.000Af
26 {25+24}	نهایي نغدي پيسې	46.000Af

په ساده عبارت، حسابي معادله د دې ښودنه کوي چې خالص ارزښت د جاري دارايي د ارزښت د تعين په واسطه او له هغه وروسته له هغې څخه د جاري پورونو د ارزښت د تفریق کولو په واسطه مشخص کېږي. کله چې د حسابي معادلې د استفادې موضوع د بیلانس شیت اساسي معادلې په توګه مطرح کېږي، دا په دې مفهوم ده چې د بیلانس شیت اخيرې برخې په موازي توګه د يوه نهاد د خالص ارزښت څرګندوی دی.

که چیرته د يوې موسسې د دارايي خالص ارزښت او د ديونو میزان د دارايي له مجموعي رقم سره مساوي شي، په دې صورت کې کومه ستونزه شتون نه لري، خو که چیرته د ديونو مجموعي رقم او د دارايي خالص ارزښت د دارايي له مجموعي رقم سره مساوي نشي، په دې صورت کې دمحاسبې په بهير کې ستونزې ايجادیږي او مسئله جدې پاملرني ته اړتيا لري.

په لومړۍ مرحله کې د مالک يا څښتن دارايي يا شتمني د شرکت له سرمايې څخه د اسهامو د صدور په څير د يو لړ اقداماتو په واسطه تر اغيزې لاندې راځي.

وروسته له دې چې شرکت خپل فعالیت پیل کړي، درامد (د عوایدو منفي مصارف) او ګټه

منځته راځي او همدا رنگه امکان لري چې د دورې تر پایه پوري د شرکت سرمايوي سهام يا ونډې زياتي شي يا بالعکس يو شمېر سهام اعاده شي او سرمايه يې کموالی وکړي. د څښتن په سرمايه باندې پورته ذکر شوي عناصر لاندې تاثيرات لري:

دارايي = پورونه + د مالک خالصه دارايي

+ عوايد - د سهامو حذف

+ مصارف

- منفعت

- خسارات

+ د سرمايې د ونډې زياتوالی

پورونه + د مالک خالصه دارايي = مجموعی دارايي

حسابي معادله له مضاعف اندراج حسابي سیستم سره د اساسي معادلې د اړيکي شونده کوي. اصلاً فورمولي حسابي معادله، د دارايي، ديونو او خالص ارزښت تر منځ د اړيکې د توضیح لپاره ده. حسابي معادله د معادلاتو تر منځ تر ټولو متداوله معادله ده چې په بيلانس شپټ کې ترې استفاده کېږي. په دې برسېره په بيلانس شپټ کې د مندرجاتو د ثبت کېدلو او د هغوی د څرنګوالي او سمې مطالعې لپاره هم د نوموړي معادلې پېژندنه يا شناخت اړين دی. د حسابي معادلې د کار کرد د پېژندلو په موخه د معادلې د تشکيلوونکو درې واړه اساسي عناصرو پېژندنه او درک ضروري دی.

– دارايي د هغو ټولو اجناسو يا محصولاتو په ارزښت باندې اطلاق کېږي چې د مالک يا څښتن په تصاحب يا ملکيت کې شامل وي.

– ديون يا liabilities له هغو وجوهو يا منابعو څخه عبارت دي چې د دارايي د لاسته راوړلو په موخه د شرکت له لوري په قرض اخستل شوي وي.

– خالص ارزښت د يوې موسسې له هغه مالي ارزښت څخه عبارت دی چې د باندنيو مراجعو د واجب التاديه قروضو له منفي کيدلو څخه وروسته پاتې کېږي. د حسابي معادلې له توسل څخه اساسي موخه د نهايي عناصرو له تعين څخه عبارت دی چې خالص ارزښت ور ته ويل کېږي.

ځينې وختونه خالص ارزښت د (خالصې دارايي) په نامه هم يا دېږي.

د يوه شرکت يا موسسې مالي وضعيت د قروضو او دارايي د ميزان څرګندوی دی.

تجاري معاملات په ورځنۍ توګه د شرکت د سوداګريزو چارو د پر مخ وړلو په موخه تر سره کېږي، په دې بهير کې د اقلامو پير او پلور صورت نيسي، مالي وجوه يا (اعتبارات) اعطاء يا په قرض

اخستل کيږي، عوايد تحصيل کيږي او مصارف منل کيږي. نوموړي سوداگريز معاملات د حسابي معادلې د دريواړو عناصرو د بدلون يا تغيړ لامل گرځي.

هره معامله چې د مجموعي دارايي د زياتوالي لامل گرځي، بايد د خالصې دارايي يا قرضونو د زياتوالي لامل هم شي. او هره معامله چې د مجموعې دارايي د تقليل يا ليروالي لامل گرځي، بايد د خالصي دارايي او ديونو د کموالي لامل هم وگرځي.

ځينې سوداگريز معاملات د معادلې په عين طرف کې د يوه حساب د زياتوالي، او د بل حساب د کموالي لامل گرځي، د مثال په توگه يوه دارايي زياتوالی مومي، په داسي حال کې چې بله يې کموالی مومي.

دارايی = پورونه + د خښتن خالصه دارايي

د معاملاتو د ماهيت له مد نظر نيولو پرته، بايد حسابي معادله د توازن په حالت کې وي.

رابطه

- د ديونو او دارايي تر منځ اړيکه د لاندې معادلې په ذريعه بيانېږي.
- په مجموعې دارايي کې زياتوالی او کموالی د پورونو او خالصې دارايي په رقم کې د مساويانه زياتوالي يا کموالي لامل گرځي

مثال

فرض کړئ چې تاسو يو موټر په 8000 باندې پيرئ، د موټر د قيمت د تاديې لپاره 3000 نغدي ورکوئ او 5000 له بانک څخه قرض اخلي. حسابي معامله به څنگه وي؟

د حسابداري اساسي معامله د هغې د پراخ مفهوم له مخې د محاسبې په برخه کې تر ټولو زيات اهميت لري. له اساسي معادلې پرته د حسابداري سيستم ارزښت نه لري، چې په دې توگه نوموړې معادله د حسابداري د قانون په نامه نوموو.

دغه معادله خورا اهميت لري، ځکه دغه معادله د دې ښودنه کوي چې د سوداگريزو معاملاتو په جريان کې کوم بدلونونه رامنځته کيږي.

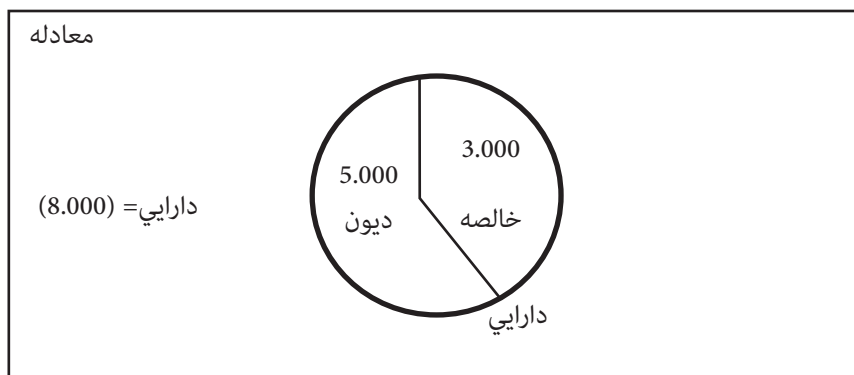
دغه معادله په مضاعف اندراج دفترتي سيستم باندې اتکا لري. په مضاعف اندراج سيستم کې يوه معامله حد اقل په دوو حسابونو باندې تاثير کوي. له حسابي معادلې څخه د استفادې په صورت کې کولای شو ډاډ تر لاسه کړو چې په يوه حساب کې اندراج حد اقل په يوه بل حساب

کې له اندراج سره متوازن وي.

ايا ستاسو لپاره تر اوسه پورې هم دغه موضوع دومره مهمه ده؟ که چيرته د حسابي معادلې فورمول ته پاملرنه وکړئ، ستاسو لپاره به موضوع نوره هم واضح شي.

دارايي = پورونو + خالصه دارايي

کله چې په دارايي کې کموالی يا زياتوالی راځي، ديون يا خالصه دارايي هم په ورته استقامت خوځېږي او کله چې ديون يا خالصه دارايي کموالی يا زياتوالی وکړي، مقابل لوري په مخالف لوري حرکت کوي. د معاملاتو د ثبت ډول په دغو قواعدو پورې بشپړ تړاو لري.

په پورتنۍ دياگرام کې ليدل کيږي چې خالصه دارايي او ديون د حسابي معادلې دوه جزونه دي

خالصه دارايي

د (خالصې دارايي) اصطلاح عموماً د يوې دارايي په خالص ارزښت پورې تړاو لري. په بل عبارت، خالصه دارايي له هغه مقدار پيسو څخه عبارت ده چې د يوې دارايي په توگه اختصاص ورکړل شوی وي. د خالصې دارايي رقم چې په بيلانس شپټ (بيلانس ثبت) کې ښودل کيږي، د بيلانس شپټ له درېيمې برخې سره برابره وي چې د مالک د خالصې دارايي په نامه مسمی شوي ده. د مالک يا څښتن خالصه دارايي د شرکت د قرضو له جملې څخه شميرل کيږي، ځکه دا له هغې وجوه څخه تر کيب شوی ده چې د ونډه والوله لوري په قرضې توگه (د ټولو ديونو له تاديې وروسته) ورکول شوی ده.

د دين يا liability اصطلاح معمولاً محدود مفهوم لري او په ځان کې د ونډه والو خالصه دارايي نه رانغاړي. په دې برسیره د دارايي او ديونو بيلانس (د ونډه والو د خالصې دارايي په شمول) يو له بل سره تطابق نه لري.

په بیلانس شیت کې د هر حساب ارزښت د حسابدرایي د مضاعف اندراج سیستم له مخې ثبت کیږي. په دې صورت کې باید د مالک خالصه دارايي د مجموعي دارايي له رقم، منفي ديون سره معادل وي.

ديون يا liabilities

په مالي محاسبه کې ديون يا liabilities د يوې موسسې له هغو مکلفیتونو څخه عبارت دي چې له پخوانیو معاملاتو څخه منځته راغلي وي چې تسویه یې په راتلونکي کې د دارايي له انتقال، د خدماتو له وړاندې کولو او یا د اقتصادي منفعت په برخه کې د هر ډول زمینې له چمتو کولو سره برابر وي.

دارايي = پورونه + د مالک خالصه دارايي

د تادیې وړ حسابونه.

– د محکمې د پریکړو او تضمیناتو لپاره.

– مالي ديون (د تادیې وړ له حسابونو او تامیناتو پرته).

– د شرکت گران بیه.

– د جاري مالي لپاره مکلفیتونه او دارايي.

– معوقه مالیه او د دارايي معوقه مالیه.

– په خالصه دارايي کې د اقلیت یا لږکیو ونډه.

قرض ورکونکي

هغه پورونه چې د پرې کېدلو یا مجراکولو وخت یا میعاد یې تر یوه کال پورې وي، د جاري قرضونو په نامه یادېږي چې په جاري عایداتو باندې مالیات، جاري قسطونه، بانکي قرضه، قصیرالمدت تأمینات او داسې نور د جاري مکلفیتونو د بیلگې په توګه یادولای شو.

هغه پورونه چې د پرې کېدلو وخت یې تر یوه کال پورې نه رسیږي د اوږد مهاله قرضونو یا (طویل المدت قرضونو) په نامه یادېږي. (بانکي قرضونه، د قرضې صادر شوي اسناد، معوقه مالیات، د قرضونو تأمینات، د لږکیو ونډه).

خالصه دارايي: سرمايوي ونډه، د پانګې اچونې زېرمې یا Reserved capital، د ارزیابی لپاره پېښي، د ترجمې د خدماتو لپاره پېښې او داسې نور.

فورمول				
دارايي	=	پورونه	+	د مالک خالصه دارايي
↓		↓		↓
8.000	=	5.000	+	3.000
معادله				
دارايي = پورونه + د مالک خالصه دارايي				
پورونه = دارايي - د مالک خالصه دارايي				
د مالک خالصه دارايي = دارايي - پورونه				

حسابي معادله: د (دارايي = ديون + د مالک خالصه دارايي) څخه عبارت دی.

د مضاعف اندراج حسابي سیستم له مخي، د ثبت په بیلانس کې حسابي معادله باید همواره د توازن په حالت کې وي. (مضاعف اندراج په دې مفهوم دی چې هره معامله لیر تر لیر د لیجر دوه حسابونه متاثر کړي).

په لاندې توګه د توازن په حالت کې د حسابي معادلې ځینې مثالونه ورکړل شوي دي. په شرکت کې د مالک یا څښتن پانګه اچونه د شرکت د دارايي د زیاتوالي او په ورته توګه د مالک د خالصې دارايي د زیاتوالي لامل ګرځي.

کله چې شرکت له بانک څخه پیسې په پور واخلي، د شرکت دارايي زیاتېږي او په ورته حال کې د شرکت دیون هم زیاتېږي. کله چې شرکت خپل قروض بیرته ادا کړي، په دې صورت کې د شرکت دارايي نزول کوي او د هغه د متابعت له مخې د شرکت دیون یا liabilities هم لږوالی مومي.

که نوموړی شرکت د خپلو کارکونکو لپاره یو نوی موټر په نغدو پیسو واخلي، په دې صورت کې د شرکت د دارايي یوه برخه (د عراده جاتو برخه) زیاتېږي. که چیرته شرکت د خپلو مشتریانو یا پیرودونکو لپاره په مقابل کې خدمتونه عرضه کړي، بیا هم د شرکت دارايي زیاتېږي او په همدې توګه یې خالصه دارايي هم زیاتېږي، ځکه شرکت له دغه مدرک څخه عواید تر لاسه کوي.

که چیرته شرکت داسې خدمتونه وړاندي کړي چې مشتریان یا پیرودونکي یې په یوه میاشت کې د قیمت د پرې کولو ځواک ولري، په دې صورت کې شرکت خپلې دارايي یا (قابل حصول حسابونو) ته زیاتوالی ورکړی او په همدې توګه د مالک د خالصې دارايي د زیاتوالي لامل ګرځېدلي دي، ځکه شرکت د خدماتو عواید تعميل کوي.

که چیرته یو شرکت رادیويي اعلان نشر کړي او حق الزحمه یې وروسته ورکړي، په دې صورت کې شرکت د یو لړ مصارفو متحمل کیږي چې د مالک خالصې دارايي ته لېږوالی ور بښي اود شرکت د دیونو یا (قابل تادیه حسابونو) د زیاتوالي لامل ګرزي.

دارايي = پورونه + د مالک خالصه دارايي + د مصارفو عواید - له حسال څخه برداشت

(له شمولیت څخه د شرکت د دارايي ایستل)

د شرکت په واک او کنټرول کې شته منابعو ته دارايي یا شتمنۍ ویل کیږي. په یوه نوي شرکت کې دارايي له دوو احتمالي منابعو څخه منځته راځي.

هغه سرمایه گذاري چې د یوه تشبث په ترڅ کې یې مالکیت حاصل کړی وي.

هغه قرض ورکوونکي چې د یوه تشبث له مخې قرضې او پورونه ورکوي.

هغه کسان چې خپله دارايي د شرکت په واک کې ورکوي، د دغې دارايي د مطالعې له قانوني

حق څخه برخمن دي.

د تجاري معاملاتو تحلیل او تجزیه				
حامد د یوه سوداګریز فعالیت د پیل کولو په موخه 20000 افغانۍ سرمایه گذاري وکړه.				
Assets	=	Liabilities	+	Equity
		Accounts	Notes	Owner
		Cash	Supplies	Equipment
		Payable	Payable	Capital
(1) 20.00				20.000
20.000				20.00
20.000	=	20.000		

د تجاري معاملې تحلیل او تجزیه

دا له هغې پروسې څخه عبارت ده چې په واسطه یې منځته راغلي بدلونونه د معادلې په هر لوري کې تطبیق کیدی شي. راځئ د ورته معاملاتو ځینې بیلګې مطالعه کړو ترڅو د معادلې د استعمال او د هغې د تحلیل او تجزیې په هکله لا غوره معلومات تر لاسه کړو.

د یوه نوي شرکت لپاره حسابي معادله په لاندې ډول ده:

$$\text{دارايي} = \text{ديون} + \text{د مالک خالصه دارايي}$$

$$0Af \quad 0Af \quad 0Af$$

۱ معامله: مالک د تجارتي فعالیت د پیل په موخه 20000 افغانۍ خپل جاري حساب ته تحويل کوي.

$$\text{دارايي} = \text{ديون} + \text{د مالک خالصه دارايي}$$

$$+ 20.000Af \quad 0Af \quad + 20.000Af$$

کله چې څښتن 2000 افغانۍ په يوه تجارتي فعالیت کې سرمايه گذاري کوي، د هغه خالصه دارايي د 20000 افغانیو په اندازه زیاتوالی مومي، په توازن کې د معادلې د دواړو لورو د ساتلو په موخه د دارايي مجموعه هم په ورته کچه زیاتوالی مومي.

الته لامل یې دا دی چې خالصه دارايي په هواره توګه یوه دارايي حساب کيږي او په خالصه دارايي کې زیاتوالی یا کموالی د مجموعي دارايي د کموالي یا زیاتوالي لامل ګرځي.

د تجارتي معاملاتو تحلیل او تجزیه			
د 1000 نغدو افغانۍ و په بدل کې د تجهیزاتو پیر			
Assets = Liabilites + Equity			
Accounts Notes Owner			
Cash Supplies Equipment Payable Payable Capital			
		20.000	(1) 20.000
19.000 1.000 = = = 20.000			
20.000	20.000		

تجارتي شرکت د 1000 نغدو ډالرو په بدل کې مصرفي اجناس پيږي، دغه مطلب په دې مفهوم دی چې د 1000 ډالرو په اندازه نغدي وجه د شرکت د دارايي له حساب څخه وایستل شوه او یا په بل عبارت د شرکت دارايي د 1000 ډالرو په اندازه نزول کړیدی.

له بله لوري شرکت ته اجناس راوړل شويدي او دا په دې مفهوم دي چې دارايي دوهم ځل زیاته شویده. نو په دې اساس د دارايي په نوعیت کې یوازي یو بدلون لیدل کيږي او یاد شوی حالت د شرکت د پورونو یا دیونو او خالصې دارايي رقم نه متاثره کوي. همدا شان کولای شو و وایو چې 1000 ډالر نغدي وجه د 1000 ډالرو په ارزښت په اجناسو باندې بدله شویده، نو په دې اساس په لنډه توګه ویلای شو چې د شرکت د دارايي په میزان کې کوم کموالی یا زیاتوالی نه

دی راغلی.

د تجارتي معاملي تجزيه او تحليل				
د 15000 افغانو يو نغدي وجه يا Cash in hand په بدل کې د تجهيزاتو پير يا خريداري				
Assets = Liabilites + Equity				
Accounts Notes Owner				
Cash Suplies Equipment Payade Payable Capital				
	(1)	20.000		20.000
	(2)	1.0000		1.000
	(3)	15.000		15.000
	4.000	1.000	15.000	= = 20.000
	20.000		=	20.000

لکه څنگه چې پورته ليدل کيږي، تجارتي شرکت د تجهيزاتو د خريداري په موخه 15000 ډالر نغدي وجه تاديه کوي، نو د يادونې وړ ده چې دغه تجهيزات د شرکت له دارايي څخه شميرل کيږي. د پورتنۍ مثال په څير، شرکت 15000 ډالره نغدي وجه تاديه کوي او په مقابل کې يې د 15000 ډالرو په ارزښت تجهيزات ترلاسه کوي.

په دې حالت کې يوازې د نغدي وجې يا Cash in hand او اجناسو تبادله صورت نيسي او په نوموړي بيلانس کې د ديونو او خالصې دارايي د رقم د بدلون لامل نه گرځي، ځکه د دارايي بيلانس د پخوا په څير پاتې کيږي.

اوس موږ د 4000 افغانو نغدي وجه يا Cash in hand، د 1000 افغانو په ارزښت د اجناسو او همدا شان د 15000 افغانو په ارزښت د تجهيزاتو د ارزښت لرونکي يو او په دې توگه زموږ د دارايي بيلانس 20000 افغانو ته رسيږي.

د تجارتي معاملي تجزيه او تحليل				
د 200 افغانو نغدي و جهې په بدل کې د مصرفي توکيو پير او د نسپې يا قرضو په توگه تجهيزات				
Assets = Liabilites + Equity				
Accounts Notes Owner				
Cash Suplies Equipment Payade Payable Capital				
	(1)	20.000		20.000
	(2)	1.0000		1.000

15.000	(3)	15.000		
1200	1.000	200	(4)	
20.000	1.200	16.000	4.000	1.200 =
21.200				= 21.200

لکه چې لیدل کیږي، تجارتي شرکت د 200 افغانیو په مقابل کې مصرفي توکي او د 1000 ډالرو په ارزښت تجهیزات په قرضي توګه پېرلي دي. نسیه (قرضي) تجارتي معامله په دې مفهوم ده چې د نظر وړ شرکت د اجناسو د پیر لپاره پیسې هم ورکړې دي، بلکې اجناس یې د قرض په توګه تر لاسه کړي چې په پایله کې یې عمومي دارايي زیاتوالی موندلی دی.

په دې مثال کې د تیر مثال په خلاف د دارايي تبادلې صورت نه دی نیولی، بلکې د موسسې لپاره دارايي له کومې خارجي منشاء څخه فراهم شویده.

لیدل کیږي چې د دارايي کلي بیلانس 1200 ډالره زیاتوالی موندلی دی، خو په مقابل کې یې تر اوسه کومې نغدي پیسې ندي تادیه شوي. نو په دې اساس په توازن کې د معادلې د ساتلو لپاره لازمه ده چې د معادلې دواړو لوریو ته د دین (پور) رقم ور زیات کړو. شرکت ته په کار دي چې د پیرل شویو اجناسو په بدل کې 1200 افغانۍ تادیه کړي، نو په دې اساس دارايي د 1200 افغانیو په اندازه او دیون هم په همدې اندازه زیاتوالی مومي.

د تجارتي معاملې تجزیه او تحلیل					
د 400 په بدل کې د مصرفي اجناسو پیر له لومړني امریکایي بانک څخه تر لاسه شو.					
Assets = Liabilites + Equity					
Accounts Notes Owner					
Cash Suplies Equipment Payade Payable Capital					
20.000	(1)	20.000			
1.000	(2)	1.000			
15.000	(3)	15.000			
1200	200	1.000	(4)		
4.000		4.000			
20.000	4.000	1.200	16.000	1.200	8.000
25.2000		=	25.2000		

یو تجارتی شرکت د خپلو فعالیتونو د تر سره کیدلو په موخه له یوه بانک څخه 4000 افغانۍ قرض اخلي، په بل عبارت له څښتن څخه پرته د کوم بل شخص له لوري 4000 افغانۍ نغدي وجه تجارتي فعالیت ته ترزیق کیږي. دغه پیښه د دې لامل گرځي تر څو په دارايي کې زیاتوالی را منځته شي، ځکه هره مالي وجه چې د مالک یا کوم بل کس له لوري چمتو کیږي، د دارايي د زیاتوالي باعث گرځي. که چیرته نوموړې وجه (مال) د مالک له لوري تامین شي، د دارايي د زیاتوالي باعث گرځي او بالعکس که چیرته د کوم دریم شخص له لوري د شرکت په واک کې ورکول شوې وي، د بدهې یا پور د زیاتوالي لامل گرځي او په پایله کې یې معادله د توازن حالت ساتلای شي.

په دې ځای کې شرکت له بانک څخه قرض اخیستي دی. دا امر په دې مفهوم دی چې نوموړی شرکت بانک ته د دغو پیسو د بیرته ورکولو مکلفیت په غاړه لري. نو په دې توګه یاد شوي مبلغ د شرکت د دیونو له لږ څخه شمیرل کیږي، په دې اساس د شرکت دیون 4000 افغانیو ته لوړیږي او په مقابل لوري کې یې دارايي هم په همدې اندازه لوړیږي.

د تجارتي معاملې تجزیه او تحلیل						
پاملرنه وکړئ چې په بیلانس شپټ کې حسابي معادله د توازن په حالت کې وي.						
$Assets = Liabilities + Equity$						
Accounts Notes Owner						
Cash Supplies Equipment Payable Payable Capital						
Bal	8.000	1.200	16.000	1.200	4.000	20.000
	8.000	1.200	16.00	1.200	4.000	20.000
	25.200		=	25.200		

په ساده عبارت: حسابي معادله د دې ښودنه کوي چې خالص ارزښت د جاري دارايي د ارزښت د تعین او له هغه څخه د جاري قرضونو د رقم له تفریق کولو څخه مشخص کیږي.

کله چې د بیلانس شپټ د ترتیب په صورت کې له حسابي معادلې څخه استفاده کول د یوې موضوع په توګه مطرح شي، مقصد یې دا دی چې د بیلانس شپټ اخري کرښه د یوه شخص د خالص ارزښت ښودونکې ده. که چیرته خالص ارزښت او د دیونو رقم له مجموعي دارايي سره برابر شي، نو ویل کیږي چې په حساب کې کومه ستونزه نه شته.

د درېم څپرکي لنډيز

۱- د بيلانس د تحليل اړتيا: څنگه چې د بيلانس زياتره علاقمندان او استفاده کوونکي د کال په پای کې د شرکت د راتلونکي مالي وضعیت معلومولو ته ليوالتيا او اړتيا لري، نو په دې توگه د بيلانس د تحليل ميتودونه ورته ، يورنگه امکانات برابروي

۲- د بيلانس د تحليل تخنيکونه: څنگه چې په يواځې توگه د بيلانس د اقلامو مطالعه د شنونکي يا تحليل کوونکي لپاره سمه پايله نه په ډاگه کوي، نو له همدې امله غوره ده چې دغه اقلام د تېرو مالي دورو له اقلامو سره مقايسه شي چې د مختلفو تخنيکونو په مرسته تر سره کيدی شي.

۳- د بيلانس د تحليل ميتودونه:

الف: افقي تحليل ب: ټرنډ تحليل
ج: عمودي تحليل ه: د شرکت د سياست تحليل

الف- افقي تحليل

$$\text{د فيصدي تغير} = \frac{100 \times \text{په مبالغو کې تغير}}{\text{د اساس د کال مبلغ}}$$

په افقي تحليل کې د بيلانس اقلام د دوو مالي دورو لپاره د لاندې فورمول په واسطه تر مقايسې لاندې نيول کېږي.

ب- ټرنډ تحليل

په دې تحليل کې د بيلانس اقلام د يوه کال لپاره د متمادی مالي ادوارو لپاره تحليل او شنل کېږي.

ج- عمودي تحليل

په دې تحليل کې اقلام په فيصدي او مبلغ سره ښودل کېږي چې هر قلم د فيصدي په بڼه وړاندې کېږي.

د- د نسبتونو تحليل

د نسبتونو شننه يا تحليل د يوه شرکت په بيلانس شپې کې د درج شويو اقلامو او ټولو حسابونو تر منځ اړيکه جوړوي چې له موږ سره د شرکت د مالي وضعې او فعاليتونو په شننه کې مرسته کوي او په مرسته يې د تېرو کلونو له پايلو سره د روان کال پايلې مقايسه کولای شو.

هـ - د يوه شرکت د سياست تحليل

په دې شننه کې درې مشخصې شتون لري:

۱- دوراني سرمايه ۲- جاري نسبت ۳- سريع نسبت

۱- دوراني سرمايه: دا د شرکت د سيالي دارايي او سيالو قرضونو ترمنځ له توپير څخه عبارت دی.

۲- جاري نسبت: دغه نسبت د دوراني سرمايې د نسبت په نامه هم ياديږي چې فورمول يې په لاندې ډول دی:

$$\text{جاری نسبت} = \frac{\text{سيال دارايي}}{\text{سيال ديون يا liabilities}}$$

۳- سريع نسبت: په دې نسبت کې سريع دارايي له ټولې سيالې دارايي سره پرتله کېږي. په دې نسبت کې د گدام ذخاير په نظر کې نه نيول کېږي او فورمول يې په لاندې ډول دی:

$$\text{سريع نسبت} = \frac{\text{نغدې پيسې} + \text{د دولتي قرضو د خرڅلاو وړ اسناد} + \text{طلبات}}{\text{د سيالو قرضونو مجموعه}}$$

- د طلباتو دوران: دغه مشخصه د دې ښودنه کوي چې د شرکت د حصول وړ طلبات يا حسابونه په يوه مالي دوره کې څو ځله د نغدو پيسو په بڼه شرکت ته ځي او راځي. دغه مشخصه معمولاً له دوراني سرمايې سره په تړاو تحليل کېږي او د شننې فورمول يې په لاندې ډول دی:

$$\text{د طلباتو دوران} = \frac{\text{قرضوی خرڅلاو}}{\text{د طلباتو وسطي بيلانس}}$$

- د گدام دوران: دغه مشخصه د دې ښودنه کوي چې په يوه شرکت کې د گدام شته موجودي يا stock په يوه مالي دوره کې څو ځله پلورل کېږي او دوهم ځل اخيستل کېږي. د شننې فورمول يې په لاندې ډول دی:

$$\text{د گدام دوران} = \frac{\text{د پلورل شوي امتعې مصارف}}{\text{د گدام د موجودې اوسط}}$$

- د اوږد مهاله قرضونو د مجرا کيدلو د ځواک نسبت: دغه نسبت په اوږده مهال کې د يوه شرکت د ځواک څرگندونه کوي او په لاندې ډول دي:

۱- د ديونو او ټولې دارايي نسبت

- ۲- د ربحې د پوشش نسبت
- ۳- د نغدو پیسو په واسطه د قرضونو د پوشش نسبت.
- ۴- اضافي نغدي پیسې
- د نغدي حساب د صورت تصنیف: د حساب دغه صورت د نغدي راکړې ورکړې له مخې چې د مالي سرمایه گذاري له عملياتي فعالیتونو څخه تر لاسه کېږي، تصنیف کوي چې د دریو کتگوریو لرونکې دي:
- ۱- عملياتي فعالیتونه
- ۲- مالي فعالیتونه
- ۳- سرمایوي فعالیتونه

د درېیم څپرکي پوښتنې

- ۱- د بیلانس شننې یا تحلیل ته څه اړتیا ده؟
- ۲- د بیلانس د شننې د تخنیکونو په اړه معلومات ورکړئ؟
- ۳- د بیلانس د تحلیل د میتودونو نومونه واخلئ؟
- ۴- افقي تحلیل تعریف او فورمول یې ولیکئ؟
- ۵- ټرنډ تحلیل څه شی دی؟
- ۶- د عمودي تحلیل په باره کې معلومات ورکړئ؟
- ۷- د نسبتونو تحلیل څه ډول طریقه ده، واضح یې کړئ؟
- ۸- د یوه شرکت د سیاستونو په تحلیل کې څو ډوله مشخصې شتون لري، نومونه یې واخلئ؟
- ۹- جاري نسبت تعریف او فورمول یې ولیکئ؟
- ۱۰- سریع نسبت څه شی دی؟ فورمول یې ولیکئ؟
- ۱۱- د طلباتو د دوران په اړه معلومات ورکړئ او فورمول یې ولیکئ؟
- ۱۲- د گدام دوران څه شی دی؟ او فورمول یې ولیکئ؟
- ۱۳- د حساب د صورت د تصنیف د دریو کتگوریو نومونه واخلئ؟

د بیلانس د ترتیب طرز

ټولیزه موخه:

د بیلانس د ترتیب کولو لپاره د کافي وړتیا تر لاسه کول.

د زده کړي موخې: د دې خپرکي په پای کې به محصلین د لاندې موضوعاتو په هکله معلومات او اطلاعات تر لاسه کړي:

- بیلانس جوړونه.
- په بیلانس جوړونه کې د محاسبو پرنسیپونه.
- د صنعتې او تجارتي بیلانسونو جوړښت.
- د اکتیف او پسیف، به باره کې تحلیلې معلومات.

بیلانس جوړونه

د دې لپاره چې د بیلانس د ترتیب په ترڅ کې له کومو ستونزو سره مخ نشو، د حساب د عملي اجراتو په صورت کې دغه لارښود په نظر کې نیول کېږي. که چیرته د بیلانس د ترتیب په صورت کې د دغه لارښود مطابق کړنه وشي، له شکه پرته چې د بیلانس د ترتیب پروسه به مو له کومې اشتباه یا تیروتنې پرته تر سره کړې وي.

په لومړي قدم کې د افتتاحیه بیلانس لومړۍ موجودې د تیر کال له موجودې څخه داسې ترتیب کوو چې داراېې د بیلانس په اکتیف لوري او سرمایه او دیون یا liabilities د موازنې په موخه د بیلانس شپټ په پسیف یا غیر فعال لوري کې ثبت شي چې د بیلانس شپټ اکتیف لوری

د هغه له پسیف لوري سره مساوي وي . که چیرته سرمایه نامعلومه وي، د دارايي له مجموعې څخه پورونه منفي کوو او د لاندې فورمول په واسطه سرمایه تر لاسه کېږي.

سر جمع دارايي - پورونه = سرمایه

هغه تجارتي او صنعتي معاملات چې د فعالیت په جریان کې صورت نیسي، په ژورنال کې یې په سم ډول ثبت کېږي او له هغه وروسته را کړل شوي معاملات اړوند دفاترو ته رسول کېږي. د معاملاتو له ثبت کیدلو وروسته په لومړي سر کې مصارفاتي دفاتر او حاصلاتي دفاتر سره موازنه کېږي. د دغو دفاترو پاتې یا توپیر د فعالیت ځای پایلې ته چې د گټې او ضرر د حساب په نامه هم یادېږي انتقالوو. د غه پایلې د گټې او ضرر د حساب د تثبیت په موخه، داسې نقل کوو چې مصارفاتي دفاتر په ډېټ لوري کې او حاصلاتي دفاتر د نوموړي دفتر به کریډیټ لوري کې ولیدل شي. له هغه وروسته د گټې او ضرر د حساب پایله سرمایې ته لیږدول کېږي . که چیرته د گټې او ضرر د حساب پایله د شرکت د مفاد ښودنه وکړي، بقیه یا توپیر یې د گټې او ضرر د حساب د ډېټ له لوري ښوول کېږي او کریډیټ لوري ته سرمایه لیږدول کېږي، خو که چیرته د گټې او ضرر حساب په دې دوره کې زیان یا تاوان کړی وي، نو توپیر یا بقیه یې د گټې او ضرر د حساب په کریډیټ لوري کې ښوول کېږي چې باید ډېټ لوري ته سرمایه و لیږدول شي .

له دې وروسته د دارايي، دیونو او سرمایې حسابونه موازنه کېږي او همدغه دی چې ټول دفاتر تثبیت کېږي. څنگه چې د دارايي د حسابونو توپیر یا بقیه د اختتامیه بیلانس په اکتیف لوري کې ثبت کېږي او د دیونو او سرمایې د حسابونو توپیر د اختتامیه بیلانس په پسیف لوري کې ثبت کېږي نو په دې توګه باید اختتامیه بیلانس هم د موازنې یا تعادل حالت ولري یعنې اکتیف لوری یې له پسیف لوري سره برابر وي چې په دې توګه بیلانس جوړېږي.

همدا شان ویلای شو چې د بیلانس د ترتیب په صورت کې لاندې مراحل په نظر کې نیول کېږي:

د بیلانس جوړولو مراحل

۱- د اقتصادي معاملاتو په برخه کې د تحلیلونو او معلوماتو را ټولول.

۲- په حسابي ژورنال یا د حسابونو په دفتر کې د معاملاتو ثبت.

۳- له ژورنال څخه لیجر ته د ارقامو انتقال.

۴- د آزمایشي بیلانس ترتیب کول.

۵- د مالي حساب د صورت ترتیب او اختتامیه بیلانس

د تحلیل او معلوماتو راټولول.

د اسنادو منبع له هغو اثباتیه مدارکو څخه عبارت دی چې د یوې تر سره شوې معاملې له حقیقت سره تړاو لري.

د معلوماتو او تحلیلونو را غونډول

د یوې اقتصادي معاملې تر سره کیدل د اثباتیه مدارکو د سند د منبع په توګه اسانتیا برابروي. رسیدونه، بیجګونه، او د بانکي حساب صورتونه د منبع د اسنادو د غونډې په توګه وړاندې کولای شو. د اقتصادي معاملاتو د شننې یا تحلیل په مټ کولای شو په حسابي معادله کې د معاملې اغیزې تعین کړای شو.

په ژورنال او عمومي ژورنال کې د محاسباتو ثبت

- په ژورنال کې لمړنۍ معاملات ثبت کيږي
- ژورنال د معاملاتو له تاریخ لرونکي فهرست څخه عبارت دی

حمید عینک پلورنځی عمومي ژورنال

تاریخ	حساب او د ماخذ توضیحات	ډېټ	کړدیت
۱- جنوري	نغدي وجوه	50000Af	
	خالصه دارايي		500000Af
	مالک		
	په معاملاتو کې دلمړنۍ سرمایې ثبت		
۱- جنوري	موجودی	4500Af	
	نغدي وجوه		3000Af
	د تادیې وړ حسابات		1500Af
	د خریداري شویو اجناسو ثبت		
	موجودی		
۱- جنوري	ځمکه	2000Af	
	نغدي وجوه		2000Af
	د تادیې وړ		18000Af

		د خریدارې د معاملې ثبت	
		ځمکه	
	2400Af	پېشکي حق البیمه	۱- جنوري
2400Af		نغدي وجوه	

د ژورنال اندراجونه یا journal entries په لومړۍ سر کې په عمومي ژورنال کې شامل او جوړېږي. عمومي ژورنال د معاملاتو هغه تاریخ لرونکی فهرست دی چې د مالي حسابونو صورت متاثر کولای شي. د (تاریخ لرونکي) اصطلاح د زماني ترتیب له مخې د معاملاتو د اجرا حکایت کوي. په ژورنال کې د اندراج یا entry په توګه هر ډول ثبت کیدنه د ژورنال د اندراج په نامه یادېږي. په عمومي ژورنال کې لمرنۍ کړنې د معاملاتو د تر سره کیدلو د تاریخ ښوونه کوي. په دوهمه کړنې کې کړیډېټ شوي یا ډېټ شوي حسابونه له لنډو توضیحاتو سره مشخص کېږي. دریمه کړنې د ریفرینس (د منبع د حساب کوډ یا نوم) په توګه د یوه ځانګړي حساب ښوونه کوي. کله چې په وروستي پړاو کې د ژورنال اندراج یا journal entries انفرادي حساب ته و لېږدول شي، د حسابونو په شمیر کې یو ریفرنس اضافه کېږي چې د اندراج د انتقال څرګندونه کوي. دغه حساب د «T- Accounts» په نامه هم یادېږي چې په لنډه توګه به د دې مقدمې په پای کې د حسابي دفتر یا لیجر تر عنوان لاندې بحث ور باندې وشي. په آخر کې دوه ستونونو یا اساساتو ته د کړیډېټ یا ډېټ د مبالغو ښوونه کوي.

د محاسبې سیکل (دوران)
- لیجر ته د معلوماتو انتقال د محاسبې د سایکل دریم قدم ګڼل کېږي.

د محاسبې سیکل او لیجر

په لیجر کې د معلوماتو ثبت کیدل د محاسبې د سایکل دریم قدم ګڼل کېږي. په لیجر کې د حسابونو له جدول څخه د تصنیف په موخه د هر رقم د انتقال لپاره د حساب د نمې له تفکیک څخه استفاده کېږي.

لیجر د ټولو حسابونو مرکب دی چې د T په څیر د ظاهري شکل له کبله د (ټی د حساب په نامه مسمی شوی دی).

همدا شان د تنظیم په موخه له یادو شویو حسابونو څخه د ژورنال په څیر په چپ لوري کې مندرج شوي ارقام د کړیډېټ وضعیت لرونکي دي. د لیجر د حسابونو شمیرې د حسابونو د ماخذ یا منبع د کوډ نمایندګۍ کوي چې اصلي ارقام په کې درج او ترې انتقال شوي دي.

هماغه ډول لکه د لیجر په حسابونو کې چې د ژورنال د حساب کوډ د ریفرنس په توګه درج کیږي، په دې مرحله کې په عمومي ژورنال کې د حسابونو کوډ د ریفرنس په ستون کې درج کیږي او په دې توګه عمومي ژورنال ته د ارقامو د انتقال پروسه بشپړیږي.

د لیجر او محاسبې سیکل (دوران)	
CASH	Account # 100
Date Comments Ref Debit Amount	Date Comments ReF Credit Amount
Jan 1 intal Investment GJ-1Af 5000	Jan.1 Inventory GJ-1Af3000
	Jan.1 Land GJ-1Af 2000
	Jan.1 Insurance GJ-1Af2400
Total Af50000	Total Af 7400
Balance Af 42600	
INVENTORY	ACCOUNT # 140
Date Comments ReF Debit Amount	Date Comments ReF Debit Amount
Jan.1 GJ-1Af4500	
Total Af4500	
LAND	ACCOUNT # 170
Date Comments ReF Debit Amount	Date Comments ReF Debit Amount
Jan.1 Cash GJ-1Af2400	
Total Af2400	
ACCOUNTS PAYABLE	ACCOUNT # 200
Date Comments ReF Debit Amount	Date Comments ReF Debit Amount
	Jan.1 Invetory GJ-1 Af1500
	Total Af1500
MORTGAGE PAYABLE	ACCOUNT # 270
Date Comments ReF Debit Amount	Date Comments ReF Debit Amount
	Jan.1 Hand GJ-1 Af18000
	Total Af18000
OWNERSEQUITY	ACCOUNT #300
Date Comments ReF Debit Amount	Date Comments ReF Debit Amount
	Jan-1 Initial Investment GJ-1Af50000
	Total Af50000

د حسابونو د جدول په اړه نظر

د حسابونو جدول د محاسبې په سیکل (دوران) کې خورا مهم نقش لري او په واسطه یې هر حساب د هغه د اړوند شمیرې له مخې تصنیف کیږي.

د حسابونو جدول د محاسبې په سیکل کې خورا مهم نقش لري او په واسطه یې هر حساب د هغه د اړوندې شمیرې له مخې تصنیف کیږي. دغې موضوع ته له کتنې پرته چې ګواکي له کمپیوټري حسابي سیستم څخه تثبیت د اړوند مالي حساب د صورت د ترتیب لپاره استفاده وشي، د حساب شمېره د محاسبې په پروسه کې د ریفرینس د شمېرې تشخیص اسانه کوي.

د داراېې حسابونه 100 - 199

د دیونو حسابونه 200 - 299

د خالصې دارايي حسابونه 300 - 399

د عوایدو او مفاد حسابونه 400 - 499 د ضرر او مصارفو حسابونه 500 - 599

پاملرنه: په 12 مه برخه کې په تفصیل سره مطالعه کیږي.

آزمایشي بیلانس

- آزمایشي بیلانس یا trail balance د لیجر له حسابونو څخه ترکیب شوی دی
- له آزمایشي بیلانس څخه د حسابونو د تدقیق او تصدیق په موخه استفاده کیږي.

آزمایشي بیلانس

په آزمایشي بیلانس کې د لیجر د اندراجونو (مندرج ارقام) یا entries له تعدیل وروسته د حسابونو بیلانس لست کیږي. له آزمایشي بیلانس څخه د کریډیټ او ډبټ د موازنې د ډاډ او اطمینان او همدا شان د حسابونو د بیا ځلې بررسی په موخه استفاده کیږي تر څو د محاسبې دسیکل د راتلونکې مرحلې لپاره نهایی اندراجونه تنظیم شي.

شرکتونه د کال په ختمیدلو برسیره، په میاشتنی ډول هم آزمایشي بیلانسونه ترتیب کوي.

د لیجر هر حساب آزمایشي بیلانس ته انتقالیږي.

د مالي حسابونو صورت

د عوایدو د حسابونو او د بیلانس شپټ د نغدي حسابونو له صورت څخه عبارت دی

د عوایدو صورت یا statement د یوې تجارتي موسسې د معاملاتو او فعالیتونو پایله په یوه معین وخت کې په ډاګه کوي.

د بیلانس جوړولو او محاسبې پرنیسپونه

د بیلانس او محاسبې قانوني اساسات: څنګه چې په شرکتونو کې ګڼ شمېر ورځني مالي او اقتصادي معاملات صورت نیسي او شرکتونه د نورو شرکتونو، دولت، بانکونو او داسې نورو په څېر له یو لړ مراجعو سره اړیکې لري. نو په دې اساس د شرکت په داخل او خارج کې دجانیښو د حقوقو د تامین په موخه باید حسابي دفاتر شتون ولري تر څو د معاملې هیڅ لوری هم ضرر و نه ویني.

له همدې کبله قانون په ټولو شرکتونو او موسساتو کې د محاسبې د موجودیت حکم کوي، چې د افغانستان د تجارت قانون هم د محاسبې په اړه دقیق مقررات وضعه کړي دي. د افغانستان د تجارت په قانون کې درج شوي مقررات په لاندې ډول دي:

– ټول معاملات داسنادو په اساس ثبت کیږي او محاسبوي دفاتر او بیلانس باید له ثبت څخه تر پنځلسو کلونو پورې وساتل شي.

– د اشتباهاتو او تیروتنو د اخلاص په موخه په یاد شوي قانون کې ذکر شوې دي، چې تیروتنې دې په خپل حال پریښودلې شي او یوازې یوه نازکه کړښه دې ورباندې را کش شي او د موضوع د صحت په اړه دې په ملاحظات کې معلومات ورکړل شي.

– حسابي جریان د کال په اخیر کې تړل کیږي او پایلې یې ټولو شریکانو او معامله دارانو ته ابلاغ کیږي.

– په یوه هیواد کې د محاسبې سیستم متحد الشکل وي تر څو د دولت، شریکانو او ټولو معامله دارانو لپاره د پایلې استخراج اسانه شي او د کنټرول په برخه کې یې مفتشینو ته اسانتیا ایجاد شي.

– هر تاجر مجبور دی، چې درې دفاتر ولري، د ژورنال دفتر، د لیجر دفتر او د دارایی دفتر. د محاسبې اصول په حقیقت کې د یوه تجاري شرکت یا موسسې د مالي وضعې او موقف څرګندوونکی دی، په دې معنا چې د شرکت تجاري موقف او مالي وضعه د محاسبې د معاملاتو په واسطه ترتیب او تثبیت کیږي. د دې لپاره چې ورته اطلاعات د ټولو علاقمندانو لپاره ورته مفهوم پیاده کړي، پکار ده چې محاسبین لاندې اصول په نظر کې ونیسي.

د ملي ژبې او پولې معیار اصل

ټول حسابي معاملات باید د هیواد په ملي ژبه لیکل شوي وي او د مملکت په داخل کې له پولې سیستم سره سنجش او افاده شي. له دې څخه پرته ټوله دارایی، پورونه او سرمایه چې د خارجي پیسو په ډول سنجش شوي وي، په دفاترو کې د ثبت وړاندي او د جمع کېدلو او مقایسې وړتیا نه لري.

- د تمام شوي قيمت اصل: معمولاً په دفاترو کې د شرکتونو ټولې دارايي د تمام شوي قيمت له مخې ثبت کېږي. دا يو مسلم امر دی چې ثبت شوی قيمت د ورځې له قيمت سره مطابقت نه لري ځکه قيمتونه د بيلابيلو علتونو له کبله د تل لپاره نوې بڼه لري. په يوه هيواد کې د ثبت تر ټولو غوره قيمت هماغه تمام شوي قيمت دی ځکه محاسب مجبور نه دی چې د کال په اوږدو کې د قيمت له بدلونه وروسته په څو ځلي توگه دفاتر اصلاح کړي.

- د محاسبې د حقايقو د افشاء اصل: محاسبه بايد د مادې حقيقت او د شرکت د مالي وضعيت په اړه له مالي حسابونو سره په تړاو ټول اړوند ياداشتمونه او احصايوي اطلاعات په ډاگه کړي. په مالي دوره کې احتمالي پورونه او د هغوی د امثالو احتمالات بايد واضح شي او د حساب د صورت په ضمايمو کې منعکس شي.

د موجودي کولو اصل

په کار ده دغه اصل د مالي کال په اوږدو کې په معينو وقفو کې صورت ونيسي، خو د کال اخيرې موجودي حتمي ده، ځکه د موجودۍ د لست د نشتوالي په صورت کې د بيلانس جوړېدل امکان نه لري.

په ټوله دارايي او مصارفو کې زياتوالی د حساب په ډېټ لوري کې او کموالی يې په کريدېټ لوري کې درج کېږي. برعکس په ټولو ديونو، شخصي سرمايې او عوايدو کې زياتوالی په کريدېټ لوري کې او کموالی يې په ډېټ لوري کې معامله کېږي.

همدا شان د ونډه والو يا Share Holders په سرمايه او نا توزيع شوي مفاد کې را منځته شوی زياتوالی په کريدېټ لوري کې او کموالی يې په ډېټ لوري کې درج کېږي، خو د شريکانو تر منځ توزيع شوی مفاد او د هغه کموالی په کريدېټ لوري کې معامله کېږي. د محاسبې د سيستم په برخه کې د زياتې لارښونې په موخه لاندې شکل ملاحظه کړئ.

د کريدېټ نورمال بيلانس Normal Balance Credit

Liability Account	
د حساب	
Debit	Credit
Deorease	Increase
کموالی	زياتوالی
Steck holders Account	
د شريکانو د سرمايې حساب	

Debit Deorease کموالی		Credit Increase زیاتوالی	
Revenue Account د عوایدو حساب			
Debit Deorease کموالی		Credit Increase زیاتوالی	
Asset Account د دارايي حساب		Expense Account د مصارفو حساب	
Debit Decrease کموالی	Credit Increase زیاتوالی	Debit Increas	Credit Decrease

د افتتاحیه او آزمایشی بیلانس جوړېدل

د گټې او ضرر بیلانس، اختتامیه بیلانس او تحلیلي بیلانس

پوښتنه: د نقیب الله په تجارتي موسسه کې په 1387 کال کې لاندې اقلام موجود وو:

۱- موجوده نغدي پیسې 80000

۲- په بانک کې د موسسې دارایی 170000

۳- په شرکتونو باندې د موسسې طلبات 30000

۴- په اشخاصو باندې د موسسې طلبات 20000

د شرکت دیون او افتتاحیه بیلانس تر تیب کړئ او سرمایه یې تثبیت کړئ.

په دې برسیره د 1388 کال په جریان کې لاندې معاملات هم را منځته شويدي:

تاریخ

۱/۱ - د بانک له لوري تادیه شوې کرایه 6000

۲/۱ - د تجارتي اعلاناتو لپاره تادیه شوی نغدي مبلغ 3000 .

۳/۱ - د تلفون محصول چې په نغدي توګه تادیه شوی 80 افغانۍ.

- ۴/۱- عواید تکتانه، د بانک د دارايي له درکه د بانک په حساب کې ثبت شوی 10870
- ۵/۱ - د بانک له لوري د سوخت اخیستل شوي مواد 3600 افغانۍ.
- ۶/۱ - د بانک له لوري تادیه شوي اداري مصارف 1620 افغانۍ.
- ۷/۱- په نغدي توګه ترلاسه شوي د طلباتو تکتانه مبلغ 14000Af
- ۸/۱- د یوې دعوي مصارف چې محکمې ته په نغدي توګه تادیه شوې مبلغ 2800 افغانۍ.
- ۹/۱- د بانک له لوري د برق تادیه شوي مصارف 1450 افغانۍ، د حسابي مشاور لپاره تادیه شوي اجوره مبلغ ۲۲۰۰ افغانۍ.
- ۱ پورتنی مصارف په ژورنال کې ثبت کړئ، د حاصلاتو او مصرف لپاره یې په جلا جلا ډول ترتیب کړئ.

- ۱- نتیجوي حسابونه بند کړئ او د ګټې او ضرر حساب ترتیب کړئ.
- ۲- د ګټې او ضرر د حساب اخيري پایله سرمایې ته انتقال کړئ.
- ۳- د لیجرونو حسابونه وتری، پاتې تثبیت کړئ او اختتامیه بیلانس ترتیب کړئ.

شمبره	د حسابونو نوم یا لیجر	L / F	Passive	Active
	له نغدي حساب څخه	4		80000
	له بانکي حسابداري څخه	5		170000
	په شرکتونو طلباتو له حساب څخه	6		30000
	د اشخاصو د طلباتو له حساب څخه	7		20000
	د پورونوله حساب څخه	8	140000	
	سرمایه	9	160000	
	مجموعه		300000	003000

6000	6000	1	7 1	د دوکان د کرایې حساب ته Dr د بانک له حساب څخه Cr
3000	3000	3	6 2	د متفرقه مصارفو حساب ته Dr له نغدي حساب څخه Cr
80	80	4	7 2	د تلفون د مصارفو حساب ته Dr له نغدي حساب څخه Cr

10870	10870	5	1 8	د بانکي دارايي حساب ته Dr د تکتانه عوايدو له حساب څخه Cr
3600	3600	6	6 1	د متفرقه مصارفو حساب ته Dr د بانک له حساب څخه Cr
1620	1620	7	10 1	د اداري مصارفو حساب ته Dr د بانک له حساب څخه Cr
14000	14000	8	2 8	نغدي حساب ته Dr د تکتانه عوايدو له حساب څخه Cr
2800	2800	9	6 2	د متفرقه مصارفو حساب ته Dr له نغدي حساب څخه Cr
1450	1450	10	9 1	د برق د مصارفو حساب ته Dr د بانک د دارايي له حساب څخه Cr
2200	2200	11	6 2	د متفرقه مصارفو له حساب څخه Dr له نغدي حساب څخه Cr

۱ لیجر: بانک

تاریخ	تفصیلات	L/F	مبالغ	تاریخ		L/F	مبالغ
1/1	د دوکان د کرایې حساب ته	1	6000	1/1	د بیلانس له حساب څخه	1	170000
1/5	د متفرقه مصارفو حساب ته	1	3600	1/4	د تکتانه عوايدو له حساب څخه	1	10870
1/6	د دارايي د مصارفو حساب ته	1	1620				
1/9	د برق د مصارفو حساب ته	1	1450				
	د بیلانس د ختم حساب ته	1	168200				
مجموع			180870				180870

Dr				Cr				۲ لیجر : نغدي پیسې	
مبالغ	L/F	تاریخ	تفصیلات	مبالغ	L/F	تاریخ	تفصیلات	مبالغ	L/F
80000	1	1/1	له افتتاحیه حساب څخه	3000	1	1/2	متفرقه حساب ته		
14000	1	1/7	د تکتانه عوایدو له حساب څخه	80	1	1/3	د مصارفو حساب ته		
				2800	1	1/8	د متفرقه مصارفو حساب ته		
				2200	1	1/10	د متفرقه مصارفو حساب ته		
				85920	1	1/30	د ختم بیلانس ته		
94000			مجموع	94000			مجموع		

Dr				Cr				۳ لیجر : د شرکتونو طلبات	
مبالغ	L/F	تاریخ	تفصیلات	مبالغ	L/F	تاریخ	تفصیلات	مبالغ	L/F
30000	1	1/1	د افتتاحیه بیلانس له حساب څخه	30000	1	1/30	د بیلانس د ختم حساب ته		
30000			مجموع	30000			مجموع		

Dr				Cr				۴ لیجر : د اشخاصو طلبات	
مبالغ	L/F	تاریخ	تفصیلات	مبالغ	L/F	تاریخ	تفصیلات	مبالغ	L/F
20000	1	1/1	د افتتاحیه بیلانس له حساب څخه	168200	1	1/30	د بیلانس د ختم حساب ته		
20000			مجموع	168200			مجموع		

Dr				Cr				لیجر ۵: دیون	
مبالغ	L/F	تاریخ	تفصیلات	مبالغ	L/F	تاریخ	تفصیلات	مبالغ	L/F
14000	1	1/1	د ختم د بیلانس له حساب څخه	140000	1	1/30	د افتتاحیه بیلانس حساب ته		
140000			مجموع	140000			مجموع		

۶ Cr لیجر: د دوکان کرایه Dr

تاریخ	تفصیلات	L/F	مبالغ	تاریخ		L/F	مبالغ
1/30	د گټې او ضرر حساب ته		6000	1/88	د بانک د دارايي له حساب څخه	1	6000
مجموع			6000	مجموع			6000

۷ لیجر : د تېلفون مصارف Cr Dr

تاریخ	تفصیلات	L/F	مبالغ	تاریخ		L/F	مبالغ
1/30	د گټې او ضرر حساب ته		80	1/3	له نغدي حساب څخه	1	80
مجموع			80	مجموع			80

۸ لیجر : متفرقه مصارف Cr Dr

تاریخ	تفصیلات	L/F	مبالغ	تاریخ		L/F	مبالغ
1/30	د گټې او ضرر حساب ته	1	11600	1/2	له نغدي حساب څخه	1	3000
				1/5	د بانک له حساب څخه	1	3600
				1/8	له نغدي حساب څخه	1	2800
					له نغدي حساب څخه	1	2200
مجموع			11600	مجموع			11600

۹ Cr لیجر : تکتانه عواید Dr

تاریخ	تفصیلات	L/F	مبالغ	تاریخ		L/F	مبالغ
1/30	د بانک د دارايي حساب ته	1	10870	1/2	د گټې او ضرر د حساب له بیلانس څخه	12	24870
	نقدي حساب ته	1	14000	1/5			
مجموع			24870	مجموع			24870

۱۰ لیجر : د برق مصارف Dr Cr

تاریخ	تفصیلات	L/F	مبالغ	تاریخ		L/F	مبالغ
1/30	د گټې او ضرر حساب ته	12	1450	1/9	د بانک له حساب څخه	1	1450
مجموع			1450	مجموع			1450

۱۱ Cr لیجر : د دارايي مصارف Dr

تاریخ	تفصیلات	L/F	مبالغ	تاریخ		L/F	مبالغ
1/30	د گټې او ضرر حساب ته	12	1620	1/9	د بانک د دارايي له حساب څخه	1	1620
مجموع			1620	مجموع			1620

۱۲ لیجر : تکتانه طلبات Dr Cr

تاریخ	تفصیلات	L/F	مبالغ	تاریخ		L/F	مبالغ
1/30	نغدي حساب ته		14000	1/30	د گټې او ضرر له حساب څخه	1	14000
مجموع			14000	مجموع			14000

۱۳ لیجر : مفاد او ضرر د گټې او ضرر بیلانس Dr Cr

تاریخ	تفصیلات	L/F	مبالغ	تاریخ		L/F	مبالغ
1/30	د بانک د تکتانه عوایدو حساب ته	8	10870	1/30	د دوکان د کرایې له حساب څخه	6	6000
1/30	د تکتانه طلباتو حساب ته	11	14000	1/30	د متفرقه مصارفو له حساب څخه	5	11600
				1/30	د تیلیفون د مصارفو له حساب څخه	7	80

1450	9	د برق د مصارفو له حساب څخه	1/30				
1620	10	د ادارې د مصارفو له حساب څخه	1/30				
4120	13	د شخصي سرمايې له حساب څخه	1/30				
24870		مجموع		24870		مجموع	

۱۴ لیجر: سرمایه Cr Dr

مبالغ	L/F	تاریخ	مبالغ	L/F	تفصیلات	تاریخ
164120	1	د بیلانس د ختم حساب ته	160000	1	د افتتاحیه بیلانس حساب ته	1/30
			4120	12	د گټې او ضرر حساب ته	
164120		مجموع	164120		مجموع	

Cr اختتامیه بیلانس Dr

Active	Passive	L/F	د حسابونو نوم یا لیجر	شماره
85920		2	د نغدو په برخه کې	1
168200		1	د بانک د دارايي په برخه کې	2
50000		4-3	د طلباتو په برخه کې	3
	140000	14	د پورونو یا قرضې په برخه کې	6
	164120	13	د شخصي سرمايې په برخه کې	7
304120	304120		مجموع	

مثالونه:

لاندې معاملات په ژورنال کې درج کړئ او هریو یې د لیجر او ازمايشي بیلانس په بیل حساب کې ترتیب کړئ.

1991

- Jun 1- په نغدو پیسو د امتعې د خریداری مبلغ 2000
- Jun 3- په کریم باندې په قرضي ډول دپلورل شوې امتعې مبلغ 500
- Jun 10- له کریم څخه نغدي پیسې حصول شوي 1000
- Jun 15- په نغدو پیسو باندې ماشین الات خریدارې شول 1000
- Jun 20- په نغدو پیسو باندې امتعه و پلورل شوه 300
- Jun 25- په رحیم باندې امتعه وپلورل شوه مبلغ 600
- Jun 28- له رحیم څخه 590 نغدي پیسې حصول شوي چې مبلغ 110 هغه ته تخفیف ورکړل شو.
- Jun 30- له کریم څخه 150 افغانی کرایه تحویل کړه
- Jun 31- ورکړل شوي معاشات مبلغ 100

د احمد ژورنال

تاریخ	تفصیلات	د لیجر صفحه	شماره بل	ډېټ مبالغ	کریډیټ مبالغ
1991/1/1	د خریداري حساب ته له نغد حساب څخه			2000	2000
1991/1/3	د کریم حساب ته د امتعې د پلور له حساب څخه			500	500
1991/1/10	د نغدو حساب ته د کریم له حساب څخه			500	500
1991/1/15	د ماشین آلاتو حساب ته له نغد حساب څخه			1000	1000
1991/1/20	نغدي حساب ته د امتعې د پلور له حساب څخه			300	300
1991/1/25	د رحیم حساب ته د امتعې د پلور له حساب څخه			600	600
1991/1/28	نغدي حساب ته د رحیم له حساب څخه			600	590
1991/1/30	د کرایې حساب ته له نغدي حساب څخه			50	50

د خریداري لیجر Dr Cr

مبالغ	L/F		تاریخ	مبالغ	L/F	تفصیلات	تاریخ
2000	1	له نغد حساب څخه	1991/1/1	2000		د ازمايشي بیلانس حساب ته	1/30
2000		مجموع		2000		مجموع	

نغدي لیجر يا (کتاب نقده) Dr Cr

مبالغ	L/F		تاریخ	مبالغ	L/F	تفصیلات	تاریخ
500	1	د کریم له حساب څخه	Jun 10	2000		د امتعې د خریداري حساب ته	Jun1
300		د امتعې د پلور له حساب څخه	Jun 20	1000		د ماشین د خریداري حساب ته	Jun15
590		د رحیم له حساب څخه	Jun 28	50		د کرایې حساب ته	Jun30
1790		د ازمايشي بیلانس له حساب څخه		100		د معاشاتو حساب ته	Jun31
3150				3150			

Dr Cr د خریداري لیجر

مبالغ	L/F		تاریخ	مبالغ	L/F	تفصیلات	تاریخ
500	1	له نغدي حساب څخه	Jun 3	500		نغدي حساب ته	Jun10
				500		مجموع	

هر کله چې په هر بیلانس کې په کافي اندازه کريدت اېښي وي دغه صورت د location a/c

یا کهنل شوي حساب په نامه يادېږي او په ازمايشي بيلانس کې ثبت کېږي. ځکه چې د بيلانس تفاوت په کې موجود نه وي.

د امتعي د فروشاتو لیجر Dr Cr

تاریخ	تفصیلات	L/F	مبالغ	تاریخ		L/F	مبالغ
Jun10	د کریم حساب		500		د ازمايشي بيلانس له حساب څخه		1400
Jun20	نغدي حساب ته		300				
Jun25	د رحيم حساب ته		600				
			1400				1400

د ماشین د حساب لیجر Dr Cr

تاریخ	تفصیلات	L/F	مبالغ	تاریخ		L/F	مبالغ
	د ازمايشي بيلانس حساب ته		1000		له نغدي حساب څخه		1000
			1000				1000

د رحيم د حساب لیجر Dr Cr

تاریخ	تفصیلات	L/F	مبالغ	تاریخ		L/F	مبالغ
	نغدي حساب ته		590				
	د تخفیف حساب ته		10				
				Jun20	د امتعي د پلور له حساب څخه		600
			600				600

د تخفیف د حساب لیجر Cr Dr

تاریخ	تفصیلات	L/F	مبالغ	تاریخ		L/F	مبالغ
	د آزمایشي بیلانس حساب ته		10	Jun30	د رحیم له حساب څخه		10
			10				10

د کراپی د حساب لیجر حساب Cr Dr

تاریخ	تفصیلات	L/F	مبالغ	تاریخ		L/F	مبالغ
	د آزمایشي بیلانس حساب ته		50	Jun30	له نغدي حساب څخه		50
			50				50

د معاشاتو د حساب لیجر Cr Dr

تاریخ	تفصیلات	L/F	مبالغ	تاریخ		L/F	مبالغ
	د آزمایشي بیلانس حساب ته		100	Jun31	له نغدي حساب څخه		100
			100				100

آزمایشي بیلانس Trail Balance

شماره	اسم یا حساب لیجر	کریدت (Cr)	دېت (Dr)
1	نغد حساب		94590
2	شخصي حساب	100000	
3	د امتعې د خریداري حساب		3500
4	د فرنیچر حساب		2000
5	د کریم حساب		100

6	د امتعې د پلور حساب	3000	
7	د معاشاتو حساب		500
8	د سليم حساب	1000	
9	د نعيم حساب		500
10	د برقي مصارفو حساب		30
11	د کرايې حساب		80
12	د شخصي حساب برداشت		2700
	د بيلانس مجموعه	104000	104000

د بيلانس د اکتيف Active او پسیف (Passive) په برخه کې تحليلي معلومات

بيلانس په لغت کې د اکتيف او پسیف اقلامو موازنه کولو، يا د هغوی تر منځ د توازن منځته راوړلو ته ويل کيږي، ځکه بيلانس له اکتيف او پسیف اقلامو څخه تشکیل شوی دی چې په لاندې ډول تشریح کيږي:

۱- اکتيف (Active): اکتيف په لغت کې د فعال معنا ورکوي خو د محاسبې په اصطلاح کې د سرمايې په هغو ټولو اقلامو باندې اطلاق کيږي چې د فعاليت په حال کې وي. اکتيف برخه له لاندې موادو څخه تشکیل شوې ده:

دارايي يا Assets: دا رايي له هغو ټولو اموالو او امتعې څخه عبارت ده چې د شرکت په واک کې وي ، همدا شان پولې او حقوقي مسايل دي چې له شرکت سره تړاو لري او شرکت يې د مالک په توګه پيژندل کيږي لکه ثابته دارايي او سياره دارايي.

الف-ثابته دارايي يا (Fixed asset): دا له هغې دارايي څخه عبارت ده چې د شرکت خښتن په مکرره توګه تري استفاده کولای شي او يا د دارايي له هغو ثابتو اقلامو څخه عبارت ده چې د فعاليت په دوران کې ترې استفاده کيږي او طولاني عمر ولري چې معمولاً دغه اوږدوالی تر يوه کال زيات وي او د استفادې او استعمال له کبله ورو ورو يا تدريجاً استهلاك کيږي لکه تعمير، ځمکه، ماشين الات، ترانسپورتي وسايل او داسې نور.

ب- سیاره دا اریي یا جاري دارايي (Current asset): دا له هغې دارايي څخه عبارت ده چې نسبتاً قابل تغیر وي او دوباره یې په پیسو باندې د بدلیدلو امکان وي او د یوه کال په اوږدو کې په مصرف ورسېږي. په بل عبارت جاري دارايي له هغې دارايۍ څخه عبارت ده چې په ځانګړې توګه عارضي وي او په همدې اساس نسبتاً په یوه لنډ وخت کې په پیسو باندې بدله شي لکه نغدي پیسې، تر لاسه کیدونکي حسابونه، د گدام موجودي او داسې نور.

ج- حقوقي دارايي: د اد شرکت له مالي حقوقو څخه عبارت ده چې په نورو باندې لازم وي لکه حق الامتياز، حق الاختراع، سرقلفي او داسې نور.

۲- پسیف (Passive): پسیف په لغت کې غیر فعال او تمبل ته ویل کیږي خو په حسابي اصطلاح کې Passive دبیالانس ښي لوري ته ویل کیږي چې د سرمایې د منابعو ښودنه کوي لکه شخصي سرمایه، خارجي سرمایه.

الف: سرمایه یا (Capital): دا د شرکت د څښتن یا څښتنانو له حق څخه عبارت ده. په بل عبارت سرمایه له هغو نغدو پیسو یا امتعې څخه عبارت ده چې سوداګر د خپلې سوداګرۍ شغل ورباندې پیل کړی وي.

ب: دیون یا Liability: دا د شرکت له هغو قرضونو څخه عبارت ده چې شرکت یې د پریکولو یا مجراکولو مکلفیت لري. دغه ډول قرضونه په دریو برخو باندې وېشل شوي دي چې په ترتیب سره له اوږد مهاله قرضونو، منځمهاله قرضونو او لنډ مهاله قرضونو څخه عبارت دي.

۱- قصیر المدت دیون یا Short term liabilities: دا له هغو پورونو څخه عبارت دي چې په لنډه موده معمولاً یوه کال یا یوه مالي دوره کې تادیه کیږي او دغه تادیه تر ډیره بریده له سیارې سرمایې څخه ورکول کیږي.

۲- متوسط المدت دیون یا Medium term liabilities: دا له هغو پورونو څخه عبارت دي چې نسبتاً په اوږده موده کې بیرته ورکول کیږي یعنې د بیرته ورکولو موده یې معمولاً له یوه کال څخه تر پنځو کلونو پورې رسېږي او شرکت یې د بیرته وکولو مکلفیت لري.

طویل المدت دیون یا Long term liabilities: دا له هغو پورونو څخه عبارت دي چې په خورا اوږده موده کې بیرته ورکول کیږي یعنې د بیرته ورکولو موده یې له پنځو کلونو څخه تر پنځه ویشو کلونو پورې رسېږي چې باید په دې موده کې بیرته مجرا شي.

شخصي سرمايه په دريو برخو باندې وېشل شويده:

۱- د سرمايي سهم: د نشر شويو اسهامو يا ونډو رویتي يا اسمي ارزښت.

۲- په سرمايه برسیره اضافي پرداخت: دا هغه مبلغ ته ویل کیږي چې د اسهامو په اسمي ارزښت باندې ور علاوه کیږي.

۳- ناتوزیع شوی مفاد: دا هغه مفاد ته ویل کیږي چې تر اوسه پورې نه وي توزیع شوی.

د څلورم څپرکي لنډيز

۱. د بيلانس جوړولو مراحل په لاندې ډول په نظر کې نيول کېږي.
 - د اقتصادي معاملاتو په برخه کې د تحليل او معلوماتو را ټولول.
 - په حسابي ژورنال کې د معاملاتو ثبت کول.
 - له ژورنال څخه لیجر ته د ارقامو انتقال.
 - د مالي حساب د صورت ترتيب يا اختتامیه بيلانس.
۲. د حسابونو د تړل کيدو له پروسې وروسته ازمايشي بيلانس Post- Closing Trail Balance:
 - لکه مخکې چې هم ورته يادونه وشوه ، يو آزمايشي بيلانس په ژورنال کې د معاملاتو له ثبت کولو او لیجر ته د هغوی له انتقال وروسته ترتيب کېږي. دوهم ازمايشي بيلانس له تعديلي معاملاتو وروسته چې لیجر ته استول کېږي، ترتيب کېږي او د (تعديل شوي ازمايشي بيلانس) په نامه ياديږي. دريم ازمايشي بيلانس د حسابونو له تړل کيدلو وروسته په نظر کې نيول کېږي چې د (حسابونو د پای ازمايشي بيلانس) په نامه ياديږي. دغه بيلانس د گټې او ضرر حساب ته د کريدیټ او ډېټ د انتقال شونده کوي. د حسابونو د پای ازمايشي بيلانس يوازې د واقعي حسابونو دارايي يعنې دارايي، ديون يا liabilities او شخصي سرمايې لرونکی وي.
۳. د گټې او ضرر د حساب يا بيلانس په ترتيب کې ټول مصارف ډېټ لوري ته او ټول عوايد په کريدیټ لوري کې ثبت کېږي. که چيرته بيلانس په ډېټ لوري کې وښودل شي، نو مفاد منځته راغلی دی او که په کريدیټ لوري کې وښودل شي ضرر منځته راغلی دی او توپير يې سرمايې ته ليردول کېږي.
۴. اختتامیه بيلانس چې په يوه مالي دوره کې د شرکت د مالي وضعيت څرگندونه کوي، په کار ده چې اکثيف او پيسې ارقام پکې مساوي وي.
۵. د بيلانس اکثيف لوري ته ټوله دارايي، نغدي پيسې، طلبات او موجوده امتعه ثبت کېږي او په پيسې لوري کې يې د سرمايې ډولونه او ديون ثبت کېږي.

د خلورم څپرکي پوښتنې

۱. په بیلانس جوړولو کې کوم مراحل په نظر کې نیول کېږي، نومونه یې واخلئ؟
۲. د سرمایې د ترلاسه کولو فورمول ولیکئ؟
۳. د اقتصادي معلوماتو او تحلیلونو د را ټولولو په برخه کې خپل نظر بیان کړئ؟
۴. په عمومي ژورنال کې د محاسباتو ثبت څه ډول تر سره کېږي، تحلیلي معلومات ورکړئ؟
۵. د تحلیلي محاسبې دایره رسم کړئ؟
۶. له ازمايشي بیلانس څخه څه گټه اخستل کېږي، تحلیلي معلومات ورکړئ؟
۷. د مالي حساب صورت څه شی دی نوم یې واخلئ؟
۸. د بیلانس شپټ په باره کې معلومات ولیکئ؟
۹. د بیلانس جوړونې پرنسیپونه تشریح کړئ؟
۱۰. د افتتاحیه بیلانس جوړښت رسم کړئ؟
۱۱. د گټې او ضرر د بیلانس جوړښت رسم کړئ؟
۱۲. د ازمايشي بیلانس جوړښت رسم کړئ؟
۱۳. د بیلانس شپټ جوړښت رسم کړئ؟
۱۴. د بیلانس د اکتیف او پسیف برخو په باره کې تحلیلي معلومات ولیکئ؟

پنځم څپرکی

د بیلانس په اقلامو کې تغیر او تعویض

ټولیزه موخه:

په بیلانس کې د قیمت د تحول په اړه د بشپړ پوهاوي او وړتیا منځته راوړل.

د زده کړې موخې: د دې څپرکي په اوږدو کې به محصلین وکړای شي د لاندې مواردو په هکله معلومات تر لاسه کړي:

- اکتیفي تبادله (د دارايي د دوو اقلامو تر منځ تبادله).
- پسیفي تبادله (د سرمایې د دوو اقلامو تر منځ).
- په اکتیف او پسیف کې تزئید یا زیاتوالی (د بیلانس په دواړو لوریو کې تزئید).
- د بیلانس په اکتیف او پسیف کې تنقیص.

د بیلانس په قیمت کې تحولات

اکتیف	بیلانس	پسیف
افغانۍ	افغانۍ	
120000 د دفتر او کار ځای		465000 شخصي سرمایه
300000 تکميلي مواد		50000 طویل المدت پوروته
540000 طلبات		425000 ديون یا liabilities
160000 نغدې پیسې		
1120000		1120000

هره يوه معامله د بيلانس د تغير سبب كيدى شي او د بيلانس تغير په څلورو ډولونو صورت نيولای شي:

الف- اکتيفي تبادلې يا (د دارايۍ د دوو اقلامو تر منځ تبادلې):

په دې صورت کې د بيلانس د دواړو لوريو مجموعه له کوم تغير پرته باقي پانې کيږي. د مثال په توگه د 100000 افغانیو په مقابل کې د تکميلي موادو پير د تکميلي موادو په ارزښت کې هغه اندازه زياتوالی راوستلای شي لکه په نغدو پيسو کې چې کموالی را منځته شوی دی.

ب- پسيفي تبادلې يا: (د سرمايې د دوو اقلامو تر منځ تبادلې) : په دې تبادلې کې هم د بيلانس د دواړو لورو په ټوټل کې کوم تغير نه را منځته کيږي.

د مثال په توگه: د يوه اړوند کس يا نهاد د موافقې په اساس کيدى شي 125000 افغانۍ لنډ مهال قرض په اوږد مهاله هغه باندې بدل شي. په دې صورت کې په اوږد مهاله قرضونو کې هغه اندازه زياتوالی رامنځته کيږي لکه په لنډ مهاله قرضونو کې چې کموالی رامنځته کيږي.

ج- په اکتيف او پسيف کې تړنيد: په دې صورت کې دبيلانس په دواړو لوريو کې ورته اقلام اضافه کيږي چې په دې توگه د بيلانس په دواړو لوريو کې کوم توپير نه تر سترگو کيږي.

د مثال په توگه: د 20000 قيمت په مقابل کې د دفتر د اساس يا موبل اخستل . د دې معاملې له کبله د دارايي په يوه برخه (د کار ځای او دفتر په تجهيزاتو) کې زياتوالی را منځته کيږي، خو په ورته زمان کې په ديونو کې هم ورته زياتوالی را منځته کيږي.

د- داکتيف او پسيف تنقيص يا کمښت: په دې صورت کې د بيلانس په دواړو لوريو کې د مبالغو مساويانه تنقيص را منځته کيږي چې له کبله يې د بيلانس د دواړو لوريو مجموعې هم له ورته او مساوي تنقيص سره مخ کيږي.

د مثال په توگه که چيرته د شرکت کوم پوروى 25000 قرض پرې کړي، نو په دې صورت کې خو په نغدو پيسو کې کموالی را منځته کيږي خو په څنگ کې په ديونو يا قرضونو کې هم ورته لږوالی را منځته کيږي چې په دې توگه دبيلانس په دواړو لوريو کې ورته لږوالی را منځته کيږي خو د لوريو تر منځ يې کوم توپير نه را منځته کيږي.

- د مثالونو توضيح:

په دې صورت کې ليدل کيږي هر وخت چې متصدي وغواړي يو بيلانس افتتاح کولای شي خو په دې شرط چې د هغه اړوند اسناد په لاس کې ولري. وروسته له دې چې د غاليو تجارت خانه

افتتاح شي، متصدي يو شمير غالي. په نغدو پيسو باندې پلوري. په دې ځای کې ليدل کيږي چې د غاليو له زيرمې څخه يوه اندازه غالي کميږي خو په مقابل کې يې د پيسو په ذخيره کې ورته زياتوالی را منځته کيږي.

د پورتنۍ حالت برعکس که چيرته تاجر په نغدو پيسو باندې غالي واخلي نو په دې صورت کې يې د غاليو زيرمه زياتيږي خو په مقابل کې يې د نغدو پيسو زيرمه کميږي. خو که غالي په نغدو پيسو نه بلکې په فرضي توگه واخستل شي، په دې صورت کې د تاجر په قرضونو کې زياتوالی را منځته کيږي.

د پير او پلور عمل يا هغه ټولې معاملې چې په تجار او يا تجارتخانه پوري اړه ولري، په محاسبه کې د معاملاتو د جريان په نامه ياديږي او د دغو معاملاتو د ارزښت د جريان په اساس منځته راځي. په لومړني بحث کې مو توضيح کړه چې ارزښونه په پيسو سره تثبيت کيږي او حساب ته داخليږي چې د بيلانس او صورت د ترتيب په هکله يې پوهيدلي يو او را ته معلومه شوې ده چې ورځني معاملات په بيلانس باندې کوم ډول تاثيرات واردوي. لکه چې په ياد لرو، مخکې مو ادعا وکړه د بيلانس دواړه ستونونو سره مساوي وي.

په دې ځای کې لومړي دوه امکانات يا شونتياوې مشاهده کوو چې د بيلانس د مجموعي معاملاتو د منځته را وړلو له کبله تغير نه مومي.

- ۱- په مجموع کې د معاملاتو د ثبت د جريان له کبله په بيلانس باندې کوم اثر نه ليدل کيږي.
- ۲- د معاملاتو د ثبت د جريان له کبله د بيلانس په مجموعه يا ټوټل کې تغير را منځته کيږي. په لومړي حالت کې دوه لارې موجودې دي چې له کبله يې د معاملاتو جريان د بيلانس په مجموعه کې کوم تغير نشي واردولای.

الف: که چيرته د بيلانس په اکتيف لوري کې د بيلانس له اقلامو څخه د يوه قلم ارزښت اوچت شي، د هماغه مبلغ په اندازه په اکتيف لوري کې د يوه بل قلم قيمت کميږي.

د مثال په توگه: موږ په 5000 نغدو افغانو باندې اثاثيه او تجهيزات وپېرل، په دې صورت کې د نغدو پيسو له زېرمې نه يو مقدار کميږي. يعنې د نغدو پيسو زيرمه 19000 افغانۍ وه خو د اثاثيې او تجهيزاتو له پېرلو وروسته د پيسو مقدار 85000 افغانو ته کميږي، خو په مقابل کې يې د شرکت د اثاثيې او تجهيزاتو په ارزښت کې 5000 افغانۍ نور زياتوالی را غلی دی.

د معاملې د ورته جريان چې له کبله يې د بيلانس د اکتيف ستون دوه قلمونه تغير مومي د بيلانس په مجموع کې کوم تغير نه را منځته کوي. د محاسبې په بحث کې ورته معامله د اکتيف تعويض په نامه ياديږي، په دې معنا چې د اکتيف لوري د دوو قلمونو ارزښت يو تر بله سره

تعويض شوی دی او د بیلانس مجموعه په خپل حال پاتې ده.

ب- که چیرته له محاسبوي اقلامو څخه د بیلانس په پسیف لوري کې د یوه قلم ارزښت لوړ شي، په هماغه اندازه په همدغه لوري کې د یوه بل قلم ارزښت کمېږي.

د مثال په توګه: د افغانستان بانک یو ځل خپل مشتري ته قرضه ورکړې وه او دوباره یې هم نوموړي ته یو کریډیټ ورکړ. متصدي له بانکي کریډیټ څخه د خپل یوه دوست طلب تادیه کوي. په دې توګه د هغه بانکي کریډیټ د 255000 مبلغ په اندازه زیات شوی دی خو له بله لوري د هغه د دوست له طلب څخه 100000 مبلغ کم شوی دی. له پورتنی مثال څخه جوتیږي چې بیلانس د ښي لوري په دوو محاسبوي اقلامو کې د معاملې ورته جریان یو ډول تغیر را منځته کوي خو د بیلانس په مجموعه کې کوم بدلون نه را منځته کوي یعنې د بیلانس مجموعه په خپل حال پاتې کیږي. دغه ډول معامله د پسیف تعویض په نامه یادېږي.

۲- د محاسبوي معاملې له کبله د بیلانس په مجموع کې تغیر نه واقع کیږي.

الف: د بیلانس په مجموع کې زیاتوالی:

مثال: یو سوداګر د 30000 افغانیو په بدل کې یوه نوې غالی وپېرله او د خپلو غالیو په زېرمه کې یې ور اضافه کړ، خو د پیرل شوې غالی قیمت یې په نغدي توګه نه دی ورکړی، بلکې په قرضي توګه یې پیرلې ده، د ورته معاملې له کبله د اکتیف په ستون کې د غالیو د ګدام په حساب کې تغیر واقع کیږي او ارزښت یې له 35000 څخه 65000 ته لوړیږي. په ورته حال کې د پسیف په ستون کې یو قلم چې له غیر سرمایې څخه عبارت دی، هم تغیر کوي او په دې توګه یې حجم زیاتیږي. په ورته حالت کې سرمایه ورکونکی د غالیو اخستونکی دی چې البته دغه مبالغ په خپل آندي توګه د شرکت په واک کې نه ورکوي بلکې د تجارتي تعامل له کبله یې خپلې غالی په پور پلورلې دي.

د پورتنۍ توضیح له کبله لیدل کیږي چې ورته ډول معاملې د بیلانس په مجموعه کې کوم تغیر نه را منځته کوي. د ورته معاملاتو له کبله د بیلانس په دواړو ستونونو کې د 30000 افغانیو په اندازه زیاتوالی منځته راغلی دی، یعنې د بیلانس په اکتیف کې د اموالو ذخیره د 30000 افغانیو په اندازه زیاته شوې ده او د بیلانس په پسیف ستون کې د داینیو په لست کې د 30000 افغانیو په اندازه زیاتوالی را منځته شوی دی چې ورته ډول محاسبوي معامله د بیلانس توسعې یا زیاتوالي په نامه یادېږي.

ب- د بیلانس په مجموع کې تنقیص یا لیروالی:

مثال: موږ بانک ته 65000 په نغدي توګه تادیه کوو چې په دې صورت کې د بانکي قرضې

اندازه له 255000 افغانیو څخه 190000 افغانیو ته کموالی مومي. د شرکت نغدي زېرمه چې پخوا 85000 افغانۍ وه، اوس یې 20000 ته کموالی موندلی دی. دغه ډول معامله د بیلانس په نورو برخو کې کوم تغیر نه رامنځته کوي بلکې یوازې د بیلانس په مجموع کې تغیر را منځته کوي. نو د بیلانس د دواړو ستونونو مجموعه د 65000 افغانیو په اندازه کمیږي.

په دې صورت کې موږ د بیلانس له اختصار یا لنډیز څخه بحث کوو یعنې د بیلانس مجموعه موکوتاه کړې ده. له دغو څلورو حالتونو یعنې: داکتیف تعویض، د پسیف تعویض، د بیلانس توسعه او د بیلانس اختیار د شرکت ټولو معاملاتو جریان په بر کې نیسي.

د پنځم څپرکي لنډيز

په بيلانس کې د قيمت تحويلات

په بيلانس کې د اقتصادي معاملاتو ثبت کيدل څلور ډوله بدلونونه منځته راوړي:

الف: د بيلانس اکتيفي تبادلې

ب: د بيلانس پسیفي تبادلې

ج: د بيلانس او پسیف کې زیاتوالی

د: د بيلانس په اکتيف او پسیف کې تنقیص یا کموالی

الف- اکتيفي تبادلې: په اکتيف لوري کې د دارايي په دوو اقلامو کې تبادلې د بيلانس په دواړو لوريو کې کوم تغیر نه را منځته کوي.

د مثال په توګه: په نغدي توګه د 1000 افغانیو په بدل کې د امتعې د پلور له کبله په دارايي کې د ورته مقدار، خو په نغدي زیرمه کې ورته مقدار زیاتوالی را منځته کېږي چې د بيلانس په دواړو لوريو کې د کوم تغیر لامل نه ګرځي

ب- پسیفي تبادلې: که چیرته د دیون او سرمایې تر منځ کومه معامله صورت ونیسي، دغه معامله د بيلانس په دواړو خواوو کې کوم تغیر نه را منځ ته کوي.

د مثال په توګه: د لنډ مهاله قرضونو په مقابل کې د اوږد مهاله قرضونو زیاتوالی د بيلانس په مجموعه کې کوم تغیر نه را منځته کوي.

ج- د بيلانس په اکتيف او پسیف کې زیاتوالی: د مساوي ارقامو لرونکي اقتصادي معاملې ثبت د بيلانس په دواړو لوريو کې زیاتوالی را منځته کوي. د مثال په توګه په قرضي توګه د 3000 افغانیو په بدل کې د امتعې پیرل. په دې مثال کې د امتعې په ارزښت کې چې په اکتيف لوري کې موقعیت لري، 3000 زیاتوالی را منځته کېږي خو په مقابل کې یې په دیونو کې چې د بيلانس په پسیف لوري کې قرار لري، هم ورته یعنې د 3000 په اندازه زیاتوالی را منځته کېږي.

د- د بيلانس په اکتيف او پسیف لوري کې تنقیص: د بيلانس په دواړو لوريو کې په ورته وخت کې د ورته ارقامو لرونکې معاملې له ثبت کیدلو سره د بيلانس دواړو لورو کې لږوالی مومي. د مثال په توګه: له نغدو پیسو څخه د 4000 په اندازه د لنډمهاله قرضونو تادیه کول له یوه لوري له نغدي زیرمي څخه 4000 افغانۍ کمېږي چې په اکتيف لوري کې قرار لري او له بله لوري په لنډ مهاله قرضونو کې هم په ورته اندازه کموالی را منځته کېږي چې په پسیف لوري کې ځای لري او په دې توګه د بيلانس د دواړو ستونونو په مجموعه کې کوم توپیر نه را منځته کېږي بلکې په مساوي ډول کموالی پکې را منځته کېږي.

د پنځم څپرکي پوښتنې

- 1-2 حمل: په 7000 افغانۍ نغدي مبلغ باندې ماشین آلات اخیستل شويدي، پورتنۍ تجارتي معامله په بیلانس کې څه ډول تغیر را منځته کولای شي؟
- 6 حمل: له سلیمان څخه په قرضي توګه په 300 افغانۍ باندي دموبل او فرنیچر پیرل، پورتنۍ تجارتي معامله په بیلانس کې څه ډول تغیر را منځته کولای شي؟
- 8 حمل: په 2500 مبلغ باندي د امتعې خریداري، پورتنۍ تجارتي معامله په بیلانس کې څه ډول تغیر را منځته کولای شي؟
- 10 حمل: په رحمان باندي د امتعې پلور مبلغ 1500، پورتنۍ تجارتي معامله په بیلانس کې څه ډول تغیر را منځته کولای شي؟
- 11 حمل: له کبیر څخه د امتعې خریداري مبلغ 1000 او له فرید څخه د امتعې پیر مبلغ 2000 افغانۍ، پورتنۍ تجارتي معامله په بیلانس کې څه ډول تغیر را منځته کولای شي؟
- 18 حمل: له رحمان څخه مبلغ 1450 نغدي پیسې تر لاسه شويدي چې 50 افغانۍ ډسکاونټ یا تخفیف ورته شوی د، پورتنۍ تجارتي معامله په بیلانس کې څه ډول تغیر را منځته کولای شي؟
- 20 حمل: کبیر ته مبلغ 975 نغدي پیسې ور کړل شوي چې 25 افغانۍ یې تخفیف وکړ، پورتنۍ تجارتي معامله په بیلانس کې څه ډول تغیر را منځته کولای شي؟
- 21 حمل: فرید ته امتعه دوباره مسترده شوه مبلغ 500، پورتنۍ تجارتي معامله په بیلانس کې څه ډول تغیر را منځته کولای شي؟
- 21 حمل: په دین محمد باندي امتعه و پلورل شوه مبلغ 200، پورتنۍ تجارتي معامله په بیلانس کې څه ډول تغیر را منځته کولای شي؟
- 25 حمل: د دین محمد له لوري امتعه دوباره مسترده شوه مبلغ 200 پورتنۍ تجارتي معامله په بیلانس کې څه ډول تغیر را منځته کولای شي؟
- 26 حمل له کریم څخه په 600 امتعه واخستل شوه چې 10% تجارتي تخفیف هم تر لاسه شو پورتنۍ تجارتي معامله په بیلانس کې څه ډول تغیر را منځته کولای شي؟
- 26 حمل: فرید مبلغ 1500 افغانۍ نغدي را کړي، پورتنۍ تجارتي معامله په بیلانس کې څه ډول تغیر را منځته کولای شي؟
- 29 حمل: د 50 افغانیو امتعه او د 30 افغانیو په ارزښت له امتعې څخه غریبانو ته ورکړل

شوي، پورتنۍ تجارتي معامله په بيلانس کې څه ډول تغير را منځته کولای شي؟

29 حمل: د 200 افغانیو په ارزښت امتعه د نموني په توگه اود 100 په ارزښت امتعه د شرکت مالک په خپل حساب کې واخستله، پورتنۍ تجارتي معامله په بيلانس کې څه ډول تغير را منځته کولای شي؟

30 حمل: د شرکت مالک نغدې پیسې د خپل ځان لپاره له خپل ځان سره یووړې، پورتنۍ تجارتي معامله په بيلانس کې څه ډول تغير را منځته کولای شي؟

31 حمل: د شرکت پرسونل ته معاشات مبلغ 500 افغانۍ ورکړل شوې، پورتنۍ تجارتي معامله په بيلانس کې څه ډول تغير را منځته کولای شي؟

د بیلانس تحدیدي حسابونه

ټولیزه موخه:

د تحدیدي پستونو په اړه د لازمي توانمندی منځ ته راوړل او د تحدیدي پستونو د منځ ته راتگ علتونه.

د زده کړې موخې: د دې څپرکي په پای کې شاگردان د لاندې مواردو په هکله معلومات او اطلاعات تر لاسه کوي:

- پرداخت، درآمد، مخارج، حاصل.....
- داکټيف او پسیف تحدیدي پستونو.
- تحدیدي او غیر انتقالي پستونو.
- ټول طلبات او ټول دیون.
- د حسابونو له افتتاح وروسته د معاملاتو جریان.
- د حسابونو د تړلو په هکله معلومات.
- د تحدیدي پستونو انحلال.
- په بیلانس کې د پس انداز نقش.
- تخمین شویو مخارجو ته مساوي پس اندازونه.
- له تخمین شویو مخارجو څخه کم پس انداز.
- په محاسبه کې مجموعي بیلانس.

- د لومړي تفاوت بیلانس.
- د دوهم تفاوت بیلانس.
- د موجودي او نتایجو بیلانس.

تحدیدي حسابونه

لومړۍ برخه: تحدیدي پستونه

الف: د تحدیدي پستونو د منځته راتلو علتونه:

مخکې له دې چې د تحدیدي حسابونو په اړه بحث وکړو، غوره ده چې په لومړي سر کې له یوه پلوه د مخارجو او پرداخت تر منځ توپیر وکړو او له بله پلوه د عاید او حاصل تر منځ توپیر وکړای شو. عاید او پرداخت دواړه د خالصو پیسو له جریاناتو څخه عبارت دي. که څه هم د دې کتاب په لومړي سر کې دغه اصطلاحات په مشرح ډول بیان شول، خو په دې ځای کې له تحدیدي پستونو سره په تړاو پخواني مثالونه تکراروو.

پرداخت: د پیسو جریان ته پرداخت یا Payment ویل کیږي چې د شرکت له داخل څخه د شرکت خارج ته صورت نیسي او برعکس عاید له هغه پولي جریان څخه عبارت دی چې جریان یې له بهر څخه د شرکت داخل ته صورت نیسي.

مخارج او حاصل: دا له هغو دوو عناصرو څخه عبارت دي چې په واسطه یې پایله یعنې مفاد او ضرر تثبیت کیږي. د دې لپاره چې پورتنی اصطلاحات یو له بل څخه په ښه توګه تفکیک او تمیز کړای شو، د لاندې مثالونو په واسطه یې توضیح کوو:

۱. **موږ یوه میلمستیا لرو:** د دې لپاره له بازار څخه غذایی مواد او مشروبات اخلو یعنې د پورتنۍ متاع د پیر لپاره پرداخت کوو. میلمانه په ټاکل شوي وخت را ونه رسېدل او خوراک او مشروبات په مصرف ونه رسېدل، نو ویل کیږي چې مخارجو صورت نه دی نیولای.

۲. **برعکس مخارج کولای شي له پرداخت څخه د مخه صورت ونیسي:** بیا هم دعوت ترتیب کوو او د دې منظور لپاره غذایی مواد او مشروبات خریداري کوو. دغه مواد له هغه مغازه لرونکي څخه په پور اخلو چې موږ یې همیشني مشتریان یو او پیسې یې یوه اونۍ وروسته ورکوو. خو دا ځل میلمانه په خپل وخت را ورسیدل چې غذا او مشروبات په مصرف ورسوي. په دې حالت کې لیدل کیږي چې مخارجو صورت نیولی دی خو پرداخت صورت نه دی نیولی یعنې مخارج تر پرداخت د مخه تر سره شول.

۳. همداشان عايد او حاصل يو له بل څخه تفکيک کوو: د مثال په توگه يو بزگر په خپله ځمکه کې بانجان کرلي دي. بانجانو ته تر هغه وخته حاصل ويل کيږي ترڅو چې بازار ته د خر څلاو لپاره نه وي عرضه شوي، خو کله چې بانجان په بازار کې خرڅ شي نو حاصل په عايد باندې بدليږي.

۴. دهقان له يوه هوټل څخه د بانجانو فرمايش تر لاسه کړيدي، خو څنگه چې تر اوسه پورې د بانجانو د پخيدلو موسم نه دی را رسيدلای، هوټل والا د بانجانو د قيمت يوه برخه په پيشکي توگه بزگر ته تاديه کوي تر څو بزگر د بانجانو په وخت کې هوټل ته بانجان ورسوي. هغه پيشکي پيسې چې بزگر يې له هوټلي څخه تر لاسه کوي، د هغه لپاره يو عايد دی، خو کله چې بانجان پاخه شي عايد په حاصل باندې بدليږي.

د دغو ساده او بسيطو مثالونو په واسطه چې په دې ځای کې وړاندې شول، څرگنده شوه چې له پرداخت د مخه مخارج او يا بر عکس له مخارجو د مخه پرداخت صورت موندلای شي او همدا شان له حاصل د مخه عايد او يا له عايد د مخه حاصل صورت ونيسي.

په اقتصادي شرکتونو کې هم تر ډېره ځايه ورته حالات صورت نيسي.

موږ د يوه مالي کال په جريان کې د مخارجو او حاصلاتو له داسې زياتو اقلامو او واقعيتونو سره مخ کيږو، نو په پايله کې ويلای شو چې يو شرکت له خالصو مخارجو او حاصلاتو څخه تشکيل شويدي. پرته له دې چې پرداخت او عايد ته د هغوی تثبيت کول په نظر کې ونيول شي، په شرکت کې د ورته ستونزو د حل لپاره د تحديدي حسابونو پستونه منځته راوړو.

د هغه په نظر کې نيولو پرته چې ايا هغه موږ د پرداخت او عايد لپاره تثبيت کړې وي نو ددې د حل لپاره په تصدي کې تحديدي حسابونو پستونه منځ ته راوړو.

ب- د اکتيف او پسييف تحديدي پستونه يا (انتقالی اکتيف او انتقالی پسييف):

د اکتيف او پسييف تحديدي پستونه هغه مهال منځته راځي چې له حاصل او مخارجو د مخه تاديات صورت و نيسي.

موږ د کال په اوږدو کې تاديات او عايدات لرلای شو او دغه عايدات او تاديات په مسلسل ټوگه د مخارجو او حاصلاتو په بڼه د خپلو پايلو په حسابونو کې ثبت کوو او د کال په پای کې مشاهده کوو چې د حاصلاتو او مخارجو يوه برخه چې د کال په اوږدو کې مو د حسابونو په پايلو کې درج کړې ده، په بشپړه توگه د جاري کال په معاملاتو پورې اړه نه لري، په دې توگه دغه راتلونکي حاصلات چې د جاري کال په حسابونو کې درج شوي دي، عاجلته څنډې کيږي او وروسته په راتلونکي کال کې پستونه د هغو اړوند حساب ته ليږدول کيږي.

۱- اکتیف تحدیدی حساب (اکتیف انتقالی):

موږ د خپلې تجارتخاني لپاره یو اپارتمان انتخابوو او په میاشتنی ډول یې کرایه ورکوو. فرض کوو چې د راتلونکي کال کرایه مو په پیشکي ډول تادیه کړیده. په دې ځای کې یوه پرداخت صورت نیولی دی، خو پکار نه ده چې د مخارجو په توګه یې دغې حسابې دورې د ګټې او ضرر حساب ته انتقال کړو. ځکه دغه مخارج په دې دوره پورې اړه نه لري بلکې په راتلونکي حسابي دوره پورې اړه لري او باید په راتلونکي کې د مخارجو په توګه ثبت شي.

د ورته معاملې د ثبت صورت په لاندې ډول ښوول کېږي. په ډېټ ستون کې نغدي پیسې او په کړیدیت ستون کې د کرایې مخارج ۹۰۰ افغانۍ.

کړېدیت د کرایې مخارج ډېټ		کړېدیت نغدي یا کېسه ډېټ	
900	(1) 900	(1) 900	

پورتنی مبلغ باید په محاسبه کې د پورتنی ترتیب په ډول ثبت نشي، که چېرته د پورتنی ترتیب له مخې په حسابونو کې ثبت شي نو پکار ده چې د کال په پای کې د کرایې مخارج د ګټې او ضرر حساب ته و لیږدول شي. د دې لپاره چې د ګټې او ضرر حساب ته د دغو مخارجو د انتقال مانع شو، له حساب څخه د کرایې مبلغ باسو او په یوه بل حساب کې یې ثبت کوو چې انتقالی اکتیف ورته ویل کېږي، یعنې (انتقالی اکتیف ته، د کرایې له مخارجو څخه ۲) او نوموړي حساب د حسابونو د تړلو په وخت کې د دارايې د یوه موجوده حساب په توګه اخیرې بیلانس ته انتقالیږي.

وروستی بیلانس پسیف اکتیف		انتقالی اکتیف کړیدیت ډېټ	
900 (3)	(1) 900	(3) 900	900 (2)

نوی کال: انتقالی اکتیف پست د نورو ټولو پستونو په څیر په اخیري بیلانس کې د ثبت د کال په حسابونو کې ځای لري او د حساب اقلام خاصاً انتقالی اکتیف (۱) بیا هم په دوباره حساب وېشل کېږي یعنې انتقالی اکتیف پستونو له افتتاحیه بیلانس څخه دوباره د انتقالی اکتیف حساب ته راوړل کېږي او له هغه ځایه د یوې حسابي معاملې په توګه د مخارجو دیوه قلم په توګه د کرایې د مخارجو حساب ته له انتقالی اکتیف څخه را وړل کېږي (۲) او څنګه چې دغه پرداخت د دغه کال حقیقي پرداخت دی، نو کولای شو د کرایې د مخارجو له حساب څخه یې د ګټې او ضرر حساب ته انتقال کړو.

کریډیټ مفاد او ضرر ډېټ		کریډیټ د کرایې مخارج ډېټ	
900	900 (3)	900 (3)	900 (2)

کریډت انتقالی اکتیف ډېټ	
900 (2)	900 (1)

۲- د پسیف تحدیدی حساب (پسیف انتقالی):

فرض کوو چې بیا هم یو پرداخت منځته راغلی دی خو دا ځل موږ ته پرداخت کیږي. د مثال په توګه له هغه کریډیټ څخه چې اعطاء کړی مو دي، د هغه ربحه په پیشکي توګه ترلاسه کوو. د کال په پای کې تفکیک کوو چې ایا دغه حاصلات له دغې دورې سره تړاو لري او کنه؟ چون د پیسو تادیه په پیشکي ډول وه او په راتلونکي کال پورې اړه لري، نو پکار ده چې د هماغه یعنی راتلونکي کال په حاصلاتو کې درج شي.

کریډت درېجې حاصل ډېټ		کریډت نغدې پیسې ډېټ	
500 (1)	500 (2)	500 (1)	500 (2)

په دې توګه د رېجې حاصل د هغه یعنی د روان کال د رېجې له حساب څخه کارو او یوه بل حساب ته چې انتقالی پسیف ورته ویل کیږي، راوړو.

یعنې (د رېجې حاصل ته، له انتقالی پسیف څخه) (۲)

اخیري بیلانس کریډت ډېټ		انتقالی پسیف کریډت ډېټ	
500 (2)		500 (2)	500 (3)

د انتقالی پسیف حساب د کال په پای کې په اخیري بیلانس کې پسیف ستون ته را وړل کیږي. (۳) په نوي کال کې چې پستونه له سره تر پایه له افتتاحیه بیلانس څخه د هغوی حسابونو ته لیږدول کیږي، د انتقالی پسیف پست هم د یوې حسابې جملې په واسطه (انتقالی پسیف ته، د رېجې له حاصل څخه (۲))، انتقالوو او څنګه چې دغه رقم د دغې دورې حقیقې حاصل دي، نو د رېجې د حاصل حساب ته لیږدول کیږي او له هغه ځایه د ګټې او ضرر حساب ته لیږدول کیږي.

کریډټ مفاد او ضرر ډېټ		کریډټ د ربحې حاصل ډېټ	
(3) 500		(1) 500	
(3) 500		(1) 500	

انتقالي پسیف کریډټ ډېټ	
موجود اولی 500	
(3) 500	

ج- تحدیدي او غیر انتقالي پستونه

په دې ځای کې موږ د تحدیدي حسابونو له دوهم ډول څخه بحث کوو چې دغه ډول تحدیدي پستونه د ټولو طلباتو او یا ټولو دائینو یا Creditors په حسابونو کې معامله کیږي.

۱- ټول طلبات: یو کس د کال په پای کې د کمیشن له درکه له موږ څخه مقروض دی، خو یاد شوی کمیشن زموږ لپاره یو حاصل دی او باید د گټې او ضرر په حساب کې سنجش شي، ځکه د کمیشن مبلغ د جاري کال له حاصل څخه عبارت دی او د دې لپاره چې هغه د جاري کال په حسابونو کې په سمه توګه معامله کړو، د هغه لپاره د د ټولو طلباتو په نامه یو نوی حساب ځانګړی کوو او د لاندې حسابي جملې په واسطه یې نا تادیه شوی حاصل انتقال کوو، (د ټولو طلباتو حساب ته د کمیشن د حاصل له حساب څخه) مبلغ ۳۰۰ افغانی (۱).

او کله چې یاد شوی مبلغ په پورتنیو حسابونو کې درج شي نو د حسابونو د تړلو په وخت کې د گټې او ضرر حساب ته نقل شي.

د جاري کال مفاد او ضرر کریډټ ډېټ		د کمیشن حاصل کریډټ ډېټ	
(3) 300		(1) 300	
(3) 300		(1) 300	

د ټولو طلباتو حساب (اکتیف غیر انتقالي) کریډټ ډېټ	
300 ((3	
(1) 300	

له هغه وروسته د غیر انتقالي اکتیف حساب وروستی بیلانس ته راوړل کیږي (۳).

وروستی بیلانس	
کریډټ	ډېټ
	300 (3)

په نوي کال کې د ټولو طلباتو پست له بیلانس څخه دوباره د هغوی خصوصي حساب ته تقسیم کیږي او دغه مبلغ تر هغه وخته د ټولو طلباتو په حساب کې باقی پاتې کیږي تر څو چې حقیقي تادیه صورت نیسي. کله چې نوموړی شخص تادیې ته حاضر شي، حسابي جمله یې داسې لیکل کیږي، ، نغدو ته له ټولو طلباتو څخه (۲).

د نغدې تادیې په واسطه حاصل په تیر کال کې صورت نیولی دی او د کال په پای یې نتیجه هم سنجش شویده ، اوس چې نوی کال دی د هغوی د خالصو پولي تادیاتو عمل صورت نیسي.

کریډټ نغدې پیسې ډېټ		کریډټ ټولطلبات ډېټ	
300 (2)		300 (2)	300 (1)

– ټول دائینین یا Creditors: په دې صورت کې هم پولي جریان صورت نه نیسي خو له دې سره سره هغه مخارج چې تیر کال منځته راغلي دي، په حساب کې ثبت کیږي. فرض کوو چې موږ د 100 افغانی مالیاتو د تادیې مکلفیت لرو خو یاد شوی مبلغ مو تر اوسه پورې نه دی تادیه کړی. دغه مبلغ سره له دې چې نه دی تادیه شوی، د گټې او ضرر په حساب کې سنجش کیږي. د دې لپاره چې په سمه توګه او د محاسبوي قواعدو مطابق یې ثبت کړو، د دې موخې لپاره د ټولو دائینینو یا Creditors په نامه یو حساب په نظر کې نیول کیږي او په دې حساب کې د مالیاتو مخارج د لاندې حسابي جملې په واسطه محاسبه کیږي، (د مالیاتو د مخارجو حساب ته، د ټولو دائینینو له حساب څخه).

اخیري بیلانس پسیف اکتیف		مفاد او ضرر کریډټ ډېټ	
ټول دائینین یا Creditors (3) 100		300 (1)	100 (2)

کریډټ ټول د مالیتو مخارج ډېټ		کریډټ ټول داینین یا Creditors ډېټ	
(1) 100	(100 (2	(3) 100	(100 (1

د مالیاتو د مخارجو حساب د روان کال د گټې او ضرر په حساب کې د نورو حسابونو د پایلو په توګه سنجش کیږي او ټول داینین یا Creditors په وروستي بیلانس کې د پیسو ستون ته انتقالیږي (۳). په نوي کال کې د غه پستونو چې په بیلانس کې موجود وو، دوباره د ټولو داینینو حساب ته لیږدول کیږي (۱). دغه حساب تر هغه وخته هلته پاتې کیږي تر څو چې تادیه صورت مومي. کله چې مبلغ تادیه شي، دلاندې حسابي جملې په واسطه ثبت کیږي:

غیر انتقالي اکتیف حساب ته، د نغدو له حساب څخه.
(۲) په تیر کال کې مو مخارج په حساب کې مدنظر ونيول، په نوي کال کې یې پولي جریان صورت و نیو.
مثال:

پسیف دافتتاحی بیلانس اکتیف	
1000000 تعمیرات 60000 ماشینونه 80000 د امتعې ذخایر 10000 نغدې پیسې	150000 شخصي سرمایه 100000 داینین یا Creditors
250000	250000

د معاملاتو جریان

- ۱- مزد تادیه کوو..... 100 افغانۍ
- ۲- د کرایې حاصل تر لاسه کوو..... 800 افغانۍ

د حسابونو د ختم په اړه معلومات

الف: له تادیه شوي مزد څخه 600 افغانۍ یې د راتلونکي کال مزد دی، چې په پیشکي توګه تادیه شوی دی.

ب: له تر لاسه شوې کرایې څخه 200 افغانۍ يې د راتلونکي کال پيشکي کرايه ده.

ج: د مديونينو له ډلې څخه يو مديون چې قرض مو ورکړی وو، 2000 افغانۍ يې د ربحي له درکه زموږ قرضداره دی.

د: موږ له خپل نماينده څخه د کمیشن له درکه ۵۰۰ افغانۍ قرضدار يو.

د پورتنی سوال ځواب:

کريډټ ماشينونه ډېټ		کريډټ امتعه ډېټ	
60000	60000	80000	80000
<u>60000</u>	<u>60000</u>	<u>80000</u>	<u>80000</u>

کريډټ نغدي پيسې ډېټ		کريډټ تعميرات ډېټ	
10000 اولی موجود	1000	100000	100000
<u>800</u>	<u>9800</u>	<u>100000</u>	<u>100000</u>

کريډټ شخصي سرمايه ډېټ		کريډټ دائنين ډېټ	
151700	150000 1700	100000	100000
<u>151700</u>	<u>151700</u>	<u>100000</u>	<u>100000</u>

کريډټ درېجي حاصل ډېټ		کريډټ د کمیشن مخارج ډېټ	
2000	2000	500	500
<u>2000</u>	<u>2000</u>		<u>500</u>

کریډټ د کرایې حاصل دېټ		کریډټ د مزد مخارج دېټ	
200	800	600	1000
600		400	
<u>800</u>	800	<u>1000</u>	1000

کریډټ ټول داینین دېټ		کریډټ ټول طلبات دېټ	
500	500	2000	2000
500		2000	
500	500	2000	2000

کریډټ انتقالي پسیف دېټ		کریډټ انتقالي اکتیف دېټ	
200	200	600	600
200		600	
200	200	600	600

کریډټ مفاد او ضرر دېټ	
کرایه 600	400 مزد
رېجه 2000	500 کمیشن
	1700 تفاوت
<u>2600</u>	<u>2600</u>

پسیف	وروستی بیلانس	اکتیف
151700 شخصي سرمایه	100000 تعمیرات	
100000 داینین یا Creditors	60000 ماشینونه	
200 انتقالي پسیف	80000 د امتعې زېرمه	
	9800 نخډې پیسې	

600 انتقالي اکتيف	
2000 ټول طلبات	
252500	<u>252900</u>

مثال

پسيف افتتاحيه بيلانس اکتيف	
70000 شخصي سرمايه	30000 تعميرات
15000 دائنين	10000 اثاثيه و تجهيزات
3000 دائنين	50000 امتعه
4000 انتقالي پسيف	20000 بانک
10000 غير انتقالي پسيف	5000 نغدې پيسې
	2000 اکتيف انتقالي
	3000 غير انتقالي اکتيف
<u>102000</u>	<u>120000</u>

د کال د پای د معاملاتو جريان

۱- موږ په تير کال کې 2000 افغانۍ کرايه تاديه کړې وه ، نوموړی رقم په روان کال پورې تړاو درلود او ددغه کال په پای کې يادشوی رقم د مخارجو په توگه په خپل حساب کې د لاندې حسابي جملې په واسطه ثبتوو:

د کرايې د مخارجو حساب ته، د انتقالي اکتيف له حساب څخه.

۲- په تير کال کې شرکت د اجارې له درکه 3000 افغانۍ قرضداره وو، په روان کال کې پورتنی مبلغ نغداً تاديه کوو.

د نغدو حساب ته، د ټولو طلباتو له حساب څخه 3000 افغانۍ.

۳- په تير کال کې موږ 4000 افغانۍ کمیشن په پيشکي توگه تر لاسه کړی وو، نوموړی کمیشن په روان کال پورې اړه درلوده او موږ يې د روان کال په حسابونو کې محاسبه کوو:

د انتقالی پیسیف حساب ته، د کمیشن د حاصل له حساب څخه 4000 افغانۍ.

۴- تېر کال موږ د ربحې له درکه 1000 افغانۍ مقروض وو، چې اوس یې په نغدي توګه تادیه کوو او د لاندې حسابي جملې په واسطه یې په حساب کې داخلوو:

د ټولو داینینو یا Creditors حساب ته، د نغدو له حساب څخه 1000 افغانۍ.

نوټ: هغه حسابونه چې پورتنۍ معاملات په کې درج کېږي، د ګټې او ضرر له حساب او وروستي بیلانس څخه عبارت دی. له هغو پستونو څخه چې په افتتاحیه بیلانس کې شته دي، صرف نظر کېږي.

کریډټ نغدي ډېټ		کریډټ ټول داینین ډېټ	
1000	5000 اولي موجود	1000	1000 (4)
7000	3000 (2)		
<u>8000</u>	<u>8000</u>	<u>1000</u>	<u>1000</u>

کریډټ انتقالی پیسیف ډېټ		کریډټ د غیرانتقالي اکتیف ټول طلبات ډېټ	
4000	4000 (3)	3000 (2)	<u>3000</u>
4000	<u>4000</u>	<u>3000</u>	<u>3000</u>

کریډټ انتقالی پسی ډېټ		کریډټ شخصي سرمایه ډېټ	
2000	2000	70000	72000
2000	2000	2000	
<u>2000</u>	<u>2000</u>	<u>72000</u>	<u>72000</u>

کریډټ انتقالی اکتیف ډېټ		کریډټ شخصي سرمایه ډېټ	
4000 (3)	4000	مفاد او ضرر ته	<u>2000</u>
4000	4000	2000	<u>2000</u>

کریډټ مفاد او ضرر ډېټ	
د کرایې مخارج 2000 مفاد	د کمیشن حاصل 4000
<u>4000</u>	<u>4000</u>

پسیف	وروستی بیلانس	اکتیف
72000 شخصي سرمایه 15000 پور 30000 دانن	30000 تعمیرات 10000 اثاثیه او تجهیزات 50000 امتعه 20000 بانک 7000 نغدې پیسې	
<u>117000</u>	<u>117000</u>	

مثال

پسیف	افتتاحیه بیلانس	اکتیف
9000 شخصي سرمایه 400 انتقالی پسیف 600 نور دانن	5000 بانک 3000 کسه 1200 انتقالی اکتیف 800 نور طلبات	
<u>10000</u>	<u>10000</u>	

الف: د حسابونو له افتتاح وروسته معاملات:

۱- په تیر کال کې مو د کارگرانو 1200 افغانی مزد په پیشکي توګه تادیه کړی وو. په نوي کال کې هغوی خپل خدمات تر سره کړي دي او موږ هغه د مخارجو په توګه په خپلو حسابونو کې ثبت کوو.

۲- په تیر کال کې مو په پیشکي توګه 400 افغانی اخیستې وې. په نوي کال کې له تجارتخانې څخه مستاجر استفاده کړیده او هغه د حسابونو د حاصل په توګه ثبت کوو.

۳- په تیر کال کې مو یو کس د کمیشن له درکه 800 افغانی مقروض وو، خو سړ کال یاد شوی مبلغ د بانک حساب ته انتقال شوی دی.

۴- موږ په تیر کال کې د بیمې د جایزې له درکه 600 افغانۍ مقروض وو او د سړ کال په جریان کې یاد شوی مبلغ په نغدي ډول تادیه کوو.

ب: د کال په جریان کې معاملات

۵- مالیات چې نغداً یې تادیه کوو..... ۲۰۰ افغانۍ.

۶- دخپلو قرضونو ربحه د بانکي انتقال له لارې تر لاسه کوو..... ۲۲۰۰ افغانۍ.

ج: د کال د پای معاملات:

۷- له تادیه شویو مالیاتو څخه (چې په پنځمه شمیره کې یاد شول) 100 افغانۍ یې له پیشکي تادیې څخه تشکیل شوي دي.

۸- له هغې ربحې څخه چې موږ ته تادیه شویده، (په شپږمه شمیره کې) 300 افغانۍ یې پیشکي تادیه دي.

۹- د معامله دارانو له ډلې څخه یو یې د کمیشن له درکه 500 افغانۍ زموږ قرضداره دی.

۱۰- د برق د ماشین له درکه چې ز موږ تجارتځای یې روښانه کاوه، 700 افغانۍ.

مقروض یو.

کریډټ انتقالی اکتیف ډېټ		کریډټ نغدي پیسې ډېټ	
1200 اولیموجود	(1200 1)	(4 600)	3000 اولي موجود
100	(100 20)	(5 300)	
		(19)2200	
<u>1300</u>	<u>1300</u>	<u>3000</u>	<u>3000</u>

کریډټ بانک ډېټ		کریډټ انتقالی سیف ډېټ	
5000 اولي موجود	8000 تفاوت	400 اولي موجود	(2) 400
(3)800		(8) 300	(23)300
(6) 2200			
<u>8000</u>	<u>8000</u>	<u>700</u>	<u>700</u>

کریډټ ټول طلبات ډېټ		کریډټ شخصي سرمايه ډېټ	
800 اولي وجود	(3 800 (21 500)	9800 (22)	اولي موجود 9000 (17 800)
<u>1300</u>	<u>1300</u>	<u>9800</u>	<u>9800</u>

کریډټ د مزد مخارج ډېټ		کریډټ د کرایې حاصل ډېټ	
(1) 1200	(11 1200)	(14) 400	(12 400)
<u>1200</u>	<u>1200</u>	<u>400</u>	<u>400</u>

کریډټ د برق مخارج ډېټ		کریډټ ټول دائنين ډېټ	
(5) 200	(7 100 (12 100)	(4) 600 700	اولی موجود 600 (10) 700
<u>200</u>	<u>200</u>	<u>2200</u>	<u>2200</u>

کریډټ د مالیاتو مخارج ډېټ		کریډټ د ربحي حاصل ډېټ	
(5) 200	(7 100 (12 100)	(8) 300 (19) 1900	2200 (1)
<u>200</u>	<u>200</u>	<u>2200</u>	<u>2200</u>

کریډټ د کمېشن حاصل ډېټ	
(6) 500	(9 500)
<u>500</u>	<u>500</u>

کریډټ مفاد او ضرر ډېټ	
(11 1200 مزد (12 100 مالیات (13 700 برق (17 800 مفاد)	(14) کرایه (15 400 ربحه 1900 (16) کمېشن 200
<u>2800</u>	<u>2800</u>

کریډټ مفاد او ضرر ډېټ	
8000 بانک 18)) 2200 نغدي پیسې 19)) 100 انتقالي اکتیف 20)) 500 ټول طلبات	2) 9800 شخصي سرمایه 23 300 انتقالي پیسې 700 ټول دائنین یا Creditors
10800	10800

مثال:

پسیف افتتاحیه بیلانس اکتیف	
1200 بانک 7000 نغدي پیسې 2000 انتقالي اکتیف 3000 ټول طلبات	1900 شخصي سرمایه 1000 انتقالي پسیف 4000 ټول دائنین
<u>24000</u>	<u>24000</u>

۱- په تیر کال کې مو د بیمې جایزه 2000 افغانۍ په نغدي توګه تادیه کړې وه اوسېر کال یې وعده را رسیدلې ده.

۲- تیر کال یو کس د کرایې له درکه 3000 افغانۍ زموږ قرضدار وو او سېر کال د بانکي حساب له لارې یاد شوی مبلغ تادیه کوي.

۳- په تیر کال کې مو له خپلې قرضې څخه د هغې ربحه چې 1000 افغانۍ کیدله، په پیشکي توګه تر لاسه کړیده، او سېر کال یې وعده پوره کړې.

۴- موږ 4000 افغانۍ د معاشاتو له درکه قرضداره وو، چې سېر کال یې د بانکي حساب له لارې پرې کوو.

۵- مزد چې نغداً یې تادیه کوو..... 1500 افغانۍ.

۶- هغه کمیشن چې په نغدي توګه یې تر لاسه کوو..... 3000 افغانۍ.

د حسابونو تړل

۷- له هغه مزد څخه چې د (۵ نمرې) له مخې تادیه شویډی، د تیر کال د ډسمبر له میاشتې

څخه نيولې، د نوي کال د فبروري د مياشتې تر 27 نېټې پورې تړاو لري.

۸- د کمیشن تادیات چې په شمیره کې یاد شوي دي، د تیر کال د نومبر له مياشتې څخه پیل،

د نوي کال د مارچ د مياشتې تر 31 نېټې پورې تړاو لري.

۹- یو کس د کرایې له درکه زموږ قرضداره دی..... 5000 افغانۍ.

۱۰- د مالیاتو له درکه مقروض یو..... 500 افغانۍ.

کریډټ انتقالی اکتیف ډېټ		کریډټ شخصي سرمایه ډېټ	
2000 (1	2000 اولی موجود	2000 اولی موجود	23200
1000	1000	2400	23200
<u>3000</u>	<u>3000</u>	<u>23200</u>	<u>23200</u>

کریډټ نغدي پیسې ډېټ		کریډټ بانک ډېټ	
7000	(1500 (5	12000	(4000 (6
3000	8500	(2)3000	11000
<u>10000</u>	<u>10000</u>	<u>15000</u>	<u>15000</u>

کریډټ د بیمې مخارج ډېټ		کریډټ ټول دائنین ډېټ	
2000	(1)2000	4000	(4)4000
2000	2000	500	(500 (10
<u>2000</u>	<u>2000</u>	<u>4500</u>	<u>4500</u>

کریډټ انتقالی پسیف ډېټ		کریډټ ټول طلبات ډېټ	
1000	(2) 3000	3000	
(1800 (8	5000	(9)5000	
<u>2800</u>	<u>2800</u>	<u>8000</u>	<u>8000</u>

کریډټ د کرایې حاصل ډېټ		کریډټ حال کمیشن ډېټ	
5000	5000	3000	1800 (8) 1200
5000	5000	3000	<u>3000</u>

کریډټ د مزد مخارج ډېټ		کریډټ حاصل ربع ډېټ	
1500 (5)	1000 (7) 500	1000 (3)	1000
<u>1500</u>	<u>1500</u>	<u>1000</u>	<u>1000</u>

کریډټ د مالیاتو مخارج ډېټ	
500	500 (10)
<u>500</u>	<u>500</u>

کریډټ مفاد او ضرر ډېټ	
د ربحې حاصل 1000 کمیشن 1200 کرایه 5000	2000 د بیمې مخارج مزد 500 مالیات 500 مفاد 4200
<u>3000</u>	<u>3000</u>

پسیف اخیری بیلانس اکتیف	
23200 شخصي سرمایه 1800 انتقالی پسیف 500 ټول دائنین	11000 بانک 8500 نغدې پیسې 1000 اکتیف انتقالی 5000 ټول طلبات
<u>25500</u>	<u>25500</u>

خلورم مثال:

پسیف افتتاحیه بیلانس		اکتیف
	80000	تعمیر شوې ځمکې
	15800	اثاثیه تجهیزات
	148600	امتنعه
	34500	طلبات
	4500	ویکسلونو دارای
	6900	بانک
	800	نغدې پیسې
	900	انتقالي اکتیف
<u>292000</u>		

د تحديدې پستونو په اړه معلومات

- ۱- په تیر کال کې مو په پېشکي توگه مالیات تادیه کړي وو 900 افغانۍ.
- ۲- په تیر کال کې مو د بیمې د جایزې له درکه قرضدار وو..... 1200 افغانۍ.

د معاملاتو جریان

- ۳- په 200 افغانیو باندې اثاثیه او تجهیزات نقداً خریداري کوو.
- ۴- امتعه پلورو 1500 افغانۍ.
- ۵- زموږ یو مشتري د نیمگړتیاؤ له کبله د امتعې یوه برخه مسترد کوي..... 1000 افغانۍ.
- ۶- امتعه چې په قرضي توگه یې اخلو..... 4500 افغانۍ.
- د بانکي انتقال په واسطه..... 2450 افغانۍ.
- ۲ د تنزیل فیصدي 7000 افغانۍ.
- ۷- د پورتنیو مالونو حمالي مخارج چې نغداً تادیه کېږي..... 200 افغانۍ.
- ۸- استوونکي په موږ باندې یو ویکسل لیکلی دی او له قبلولو وروسته یې بیرته هغه ته ور استوو، د ویکسلونږ مبلغ عبارت دی له..... 4500 افغانیو څخه.

۹- د بیمې له جایزې څخه چې موږ یې قرضدار وو او په (۲ نمره کې یې یادونه وشوه) نقداً تادیه کوو، 1200 افغانۍ.

له خپل بانکي حساب څخه د خپل شخصي مقصد لپاره 2000 افغانۍ اخلو.

۱۰- خپله امتعه په لاندې توګه پلورو: د ویکسلونو په مقابل کې 22000 افغانۍ او د نغدو په مقابل کې 1960 افغانۍ.

2 فیصد تنزیل - / 40 افغانۍ

جمله - / 24000 افغانۍ

۱۱- یو شمیر خپل ویکسلونه د ډیسکاونټ یا تخفیف لپاره بانک ته ورو.

د ډیسکاونټ عوارض - / 250 افغانۍ

د بانکونو د حساب معامله - / 9750 افغانۍ

۱۲- موږ کرایه په نغدي توګه تر لاسه کوو..... / 3000 افغانۍ.

د حسابونو د تړلو اړوند معلومات

له ثابتې دارايۍ څخه په لاندې ډول په غیرمستقیمه توګه استهلاک کیږي.

۱۳- له تعمیر شویو ځمکو څخه په غیر مستقیمه توګه یو فیصد له دفتری قیمت څخه.

۱۴- موږ 1600 افغانۍ له خپل تجهیزاتو څخه په غیر مستقیمه توګه استهلاک کوو.

۱۵- زموږ له طلباتو څخه 90% فیصده یې قابل حصول او یوازې 5 فیصده یې له 1750 افغانیو سره مساوي کیږي، غیر قابل حصول شوي او موږ یې په غیر مستقیمه توګه استهلاک کوو.

۱۶- له هغې کرایې څخه چې (په 12 نمره کې یې یادونه وشوه) د تېر کال د اکتوبر د میاشتې له لومړۍ نېټې څخه د روان کال د مارچ د میاشتې تر 21 پورې اړه لري، 1500 افغانۍ یې تحدید کیږي.

۱۷- یو کس مو د ربحې د تادیاتو له درکه د تیر کال د ډسمبر د میاشتې له لومړۍ نېټې څخه د روان کال د فبرورۍ د میاشتې تر 28 نېټې پورې قرضدار دی، د قرضو میاشتنۍ ربحه 600 افغانۍ ده چې یوازې د ډسمبر د میاشتې ربحه یې تحدید کیږي.

اخیږي موجودي (انونتور په مرسته) 135600 افغانۍ.

د مثال ځواب

کریڈٹ اثاثہ او تجهیزات ڊبټ		کریڈٹ د امتعې پیر ڊبټ	
15800 اولی موجود (3) 200	1600 (35)	148600 اولی موجود (6) 7000 (18) 200	(22) 20200 موجود اولی (21) 135600
<u>16000</u>	<u>16000</u>	<u>155800</u>	<u>155800</u>

کریڈٹ ویکسل دارائی ڊبټ		کریڈٹ تعمیر شوې ځمکې ڊبټ	
4500 اولی موجود (11) 22000	16500(12) 10000	80000	80000
<u>26500</u>	<u>26500</u>	80000	80000

کریڈٹ د امتعې پلور ڊبټ		کریڈٹ طلبات ڊبټ	
(20) 1000 (22) 20200 4300	(4) 1500 (24000 (11	34500 موجود اولی (6) 1500	(5) 1000 (16) 1750 (36) 33250
<u>25500</u>	<u>25500</u>	<u>36000</u>	<u>36000</u>

کریڈٹ نغدي پیسې ډبټ		کریڈٹ شخصي سرمایہ ډبټ	
800 اولی موجود 1960 3000	(3) 200 (7) 200 (9) 1200 4160	(37) 2000 (6) 193910	194800 اولی موجود (33) 1110
<u>5760</u>	<u>5760</u>	<u>195910</u>	<u>195910</u>

کریڈٹ بانک ډبټ	
6900 اولی موجود 9750	(6) 2450 (10) 2000 (38) 12200
<u>16650</u>	<u>16650</u>

کریډټ انتقالی اکتیف ډېټ		کریډټ غیر انتقالی اکتیف ډېټ	
900 اولي موجود	(1 900)	1500	(17 1500)
<u>900</u>	<u>900</u>	1500	1500

مثال

پسیف افتتاحیه بیلانس اکتیف	
10000 اثانیه او تجهیزات	
30000 امتعه	
2000 طلبات	
300 ویکسل دارائی	
3300 بانک	
1200 نغدې پیسې	
500 ټول طلبات	
<u>50000</u>	<u>50000</u>

د تحدیدی پستونو انحلال

- ۱- په تیر کال کې یو کس د کرایې له درکه زموږ قرضدار وو مبلغ 500 افغانۍ.
- ۲- په تیر کال کې مو 1000 افغانۍ کمیشن په پیشکي توګه اخیستی وو.

د معاملاتو جریان

- ۳- شیان چې په قرضي توګه یې اخلو..... 5000 افغانۍ.
- ۴- د پورتنیو اموالو حمالي مخارج نغداً تادیه کړي..... 200 افغانۍ.
- ۵- کوم کس چې زموږ قرضدار وو او په لومړۍ شمیره کې یې یادونه شوې وه مبلغ 500 افغانۍ د بانکي انتقال په واسطه یې تادیه کوي.
- ۶- د خپل بانک حساب څخه یې..... 800 افغانۍ.
- ۷- لاندې شیان پلورو.

په قرضه 6000 افغانی
په نغدو 3920 افغانی
2 فیصده تنزیل 80 افغانی

جمله 10000

یو شمیر ویکسلونه په مشتریانو باندې کارو او هغه یې له منلو وروسته بیرته موږ ته را استوي
د ویکسلونو مبلغ 6000 افغانی دی.

۸- یو شمیر ویکسلونه بانک ته د تنزیل لپاره وړو.

د بانکي تنزیل عوارض 500

زموږ د بانکي دارايي معامله 4000

۹- د ویکسلونو له لږ څخه یو چې موده یې پوره شوې وي، وجه یې نغداً تر لاسه کوو مبلغ
1500 افغانی.

۱۰- د بیمې جایزه نغداً تادیه کېږي.....2400 افغانی.

۱۱- د اثاثې او تجهیزاتو استهلاك په مستقیمه توګه له دفتري قیمت څخه 10 فیصده.

۱۲- د طلباتو استهلاك، په مستقیمه توګه له دفتري قیمت څخه 20 فیصده.

۱۳- د بیمې جایزه چې په (۱۱) نمره کې تادیه شوې، د تېر کال د ډسمبر د میاشتې پېښکي
احتوا کوي چې د نوي کال د جنوري د میاشتې لپاره ده.

۱۴- د نومبر او ډسمبر د میاشتو د مالیاتو له درکه قرضداره یو، د هرې میاشتې د مالیاتو سهم
یا ونډه 90 افغانی ده.

کریډټ د امتعې پلور ډېټ		کریډټ طلبات ډېټ	
6000	(7) 10000	2000	(8) 60000
4000		(7) 6000	2000
<u>8000</u>	<u>8000</u>	<u>8000</u>	<u>8000</u>

کریډټ ډېټ		کریډټ ډېټ	
400	400	400	400
<u>400</u>	<u>400</u>	<u>400</u>	<u>400</u>

کریډټ د طلباتو د قیمت مصیحي ډېټ		کریډټ د طلباتو استهلاک ډېټ	
180	(15) 180	(15) 180	180
<u>180</u>	<u>180</u>	<u>180</u>	<u>180</u>

کریډټ مفاد او ضرر ډېټ	
80 تنزیل 500 ډیرکونت 1200 بیمه 1000 د طلباتو استهلاک 180 د طلباتو مخارج 1640 مفاد او ضرر	داموالومفاد 4000 دکمیشن حاصل 1000
<u>5000</u>	<u>5000</u>

سیف اخیری بیلانس اکتیف	
9000 اثانیه و تجهیزات 29200 امتعه 2000 طلبات 3000 ویکسل دارائی 7000 بانک 4020 نغډې پیسې 1200 انتقالی اکتیف	46840 شخصی سرمایه 8000 دائنین یا Creditors 180 ټول دائنین 400 د طلباتو د قیمت مصیحي
<u>55420</u>	<u>55420</u>

دوهمه برخه، پس انداز

په تیرو درسونو کې مو تحیدي پستونه مطالعه کړل چې د حقیقي تحید لپاره یې دوه نتیجوي عناصر یعنی مخارج او حاصلاتو د ملاحظې وړتیا درلوده. په هره حسابي دوره کې هغه مخارج او حاصلات ثبت کیږي چې په ریښتني توګه په هماغې دورې پورې تړاو لري.

تر کومه ځایه چې د خالصو تادیاتو جریانات مثلاً پرداخت او حاصلات په معینو وختونو کې منځته نه راځي. پکار ده چې د تحیدي پستونو په مرسته د کال په پای کې لازمه تصحیح اجرا کړل شي.

د پس انداز په بحث کې هم یو بل ډول مبحث مطالعه کوو چې هغه هم د کال د پای د

حسابونو په تحديدي برخه کې مرسته کوي او پواسطه يې يوازې د مخارجو واقعي تحديد منځته راوړل کيږي ، نه د حاصلاتو.

پس انداز د قرضونو خاصيت لري هغه دا چې موږ مقروض يو او کنه؟

په دې مورد کې کوتلی مثبت ځواب داسې دی چې پس انداز د يوه نامعلوم دين يا پور خصوصيت لري. خو په ورځني ژوند کې تل داسې حالات منځته راځي چې موږ تل د دغو قرضونو د اندازې او د هغوی د موعده رسېدو په برخه کې شکمن کوي. غوره ده دغه موضوع د يوه مثال په واسطه واضح کړو.

مثال: موږ په محکمه کې دعوا لرو او زيات وخت تير شو چې دعوا نه ختميږي، دا چې موږ او که زموږ مقابل لوری د دعوا مصارف پرې کوي، د دعوا له ختميدلو ورسته به معلومه شي. په دې صورت کې هر څوک چې په دعوا کې مغلوب و شميرل شي بايد د دعوا ټول مصارف پرې کاندې. خو څنگه چې تر اوسه پورې دعوا په جريان کې ده، موږ نه پوهيږو چې د عوا به زموږ په گټه پای ته ورسېږي او که د مقابل لوري په گټه. احياناً که چيرته دعوا و بايلو، بيا هم نه پوهيږو چې د دعوا مصارف به څومره وي. همدغه لامل دی چې زموږ لپاره دغه دعوا د يوې قرضې حيثيت لري چې د پرې کيدلو وخت او اندازه يې د شک او ترديد په حالت کې ده.

خو د احتياطي پرنسيپ له مخې چې په سوداګرۍ کې معمول او مروج دی، موږ يې تر اوسه پورې د يوه دين يا قرض په توګه ارزوو. په بل عبارت سره لدې چې دعوا په جريان کې ده، موږ خپل ځان مغلوب فرض کوو او دهغې موخې لپاره پس انداز کوو.

فرض کوو موږ په دې دعوا کې ماتې وخوړله، د مخارجو يوه برخه سر کال په خپل حساب کې د دعوا د مخارجو په نامه سنجش کوو. د دې لپاره چې د روان کال په حساب کې هغه مخارج چې په اينده کې واقع کيږي په محاسبه کې ثبت کړای شو او د محاسبوي قواعدو مطابق يوه د حل لاره ورته پيدا کړو، هغه دا ده چې راتلونکي مخارج د روان کال د گټې او ضرر په حساب سنجش کوو، البته وروسته چې له موږ څخه حقيقي پرداخت غوښتل کيږي بايد پوه شو چې تاديه مو لا له وړاندې په نظر کې نيولي ده.

يو بل مثال: يوه فابريکه د اوبو کښولو پمپونه پلوري او ياد شوي پمپونه د دوو کلونو لپاره ګارنتي شوي دي يعني که چيرته د دوو کلونو په اوږدو کې ياد شوي پمپونه له کاره ولوېږي، اړونده فابريکه به يې په مجاني توګه ترميم کوي. فرض کړئ په 1370 ام کال کې د فابريکي حاصلات 10000,000 افغانۍ شول. دلته امکان لري چې په 1371، 1372 کلونو کې يو لړ ترميمات په مجاني توګه تر سره شي، د دې لپاره چې په 1370 کې واقعي مفاد څرګند شي، پکار ده چې د خپلو فروشاتو حجم چې 10000,000 افغانۍ دی د ترميم له مخارجو سره پرتله او يو د بل په مقابل کې

کېښودل شي. څنگه چې تر اوسه پورې د ترمیم مقدار او مخارج معلوم ندي نو پکار ده چې شرکت د ترمیم دغه مصارف تخمین کړي او په خپل حساب کې یې د پس انداز په توګه درج کاندې.

خو په ځینې حالاتو کې پس انداز نه یوازې قانوني مکلفیت لري، بلکې یو اقتصادي مجبوریت هم لري چې موږ یې په راتلونکي کې انتظار باسو. په دې حالت کې هم په کار دی چې د محاسبې د دې کال په اوږدو کې د مخارجو په توګه یو مبلغ درج کړو، خو دا په هغه صورت کې چې په پیل شوي کال کې د هغه مجبوریت سبب او علت معلوم وي.

د مثال په توګه زموږ فابریکه یوه ضروري ترمیم ته اړتیا لري خو هغه علت چې له کبله یې موږ په روان کال کې له ترمیم څخه صرف نظر کړی دی ممکن د پیسو نشتوالی او یا کوم بل سبب وي، په دې صورت کې یقینې وړاند وینه کولای شو چې په راتلونکي کال کې باید دغه ترمیم عملي شي.

طبعاً د یاد شوي مقصد د عملي کیدلو په صورت کې یو لږ مصارف یا لګښت منځته راځي چې باید سر له نن ورځې د ترمیم هغه مصارف چې په راتلونکي کال کې عملي کیږي، ډګتي او ضرر په حساب کې وسنډول شي، خو دا چې ایا دغه لګښت به څومره وي او څه وخت به واقع کیږي، په دقیقه توګه یې نشو ثب کولای.

هغه روش چې په مرسته یې په محاسبه کې ورته دین مدنظر نیول کیږي له پس انداز یا سپما څخه عبارت دی. دین د سپما له لحاظه د قرضې یا پور خصوصیت لرلای شي.

پس انداز یا سپما هغه دیون یا liabilities تشکیلوي چې مقدار او د رسیدلو وخت یې په دقیقه توګه نشي ثبت کیدلای. د پس انداز د حساب په مرسته هغه مخارج چې په کومه اندازه او څه وخت به په مصارفو تبدیلېږي، تثبیت کیږي.

لکه چې وویل شول پس انداز له دیونو څخه په بشپړه توګه توپیر لري. ځکه په عادي توګه د دیونو د مبلغ مقدار او د هغه د پرې کیدلو وخت په بشپړه توګه څرګند وي. موږ غواړو چې دغه نامعلوم دین د پس انداز یا سپما په مرسته د محاسبې له نظره په ترتیب سره معامله شي.

مثلاً: د حسابي دورې په پای کې هغه دعوا چې په جریان کې ده، په یاد راوړو چې تر اوسه پورې یې قطعي فیصله معلومه نده چې د چا په ګټه به تمامه شي. که موږ دعوا و بایلله، د دعوا مصارف په خپل حساب کې معامله کوو، او د لاندې حسابي جملې په واسطه یې په حساب کې درج کوو.

(د مخارجو حساب ته، د پس انداز له حساب څخه مثلاً 1000 افغانی)

که چیرته مو د دعوا مخارج په نظر کې نیولي وي، د کال په پای کې د دعوا مخارج او توپیر چې د نتایجو له حساب څخه لاسته راځي، د ګټې او ضرر په حساب کې سنجش کوو او د پس

انداز توپیر د بیلانس پسیف ستون ته انتقالیږي.

کریډټ	پس انداز	ډېټ
د دعوا مخارجو ته 1000	1000 له وروستي بیلانس څخه	
<u>1000</u>	<u>1000</u>	

کریډټ	د دعوا مخارج	ډېټ
ګټې او ضرر ته 1000	1000 له پس انداز څخه	
<u>1000</u>	<u>1000</u>	

کریډټ	وروستی بیلانس	ډېټ
پس انداز 1000		
<u>1000</u>		

کریډټ	مقاد او ضرر	ډېټ
	1000 د دعوا مخارج	

په دې حالت کې پس انداز نه یوازې له حقیقي پس انداز څخه کم دی، بلکې زیات تخمین شویږي یعنې په تیر کال کې موږ د ګټې او ضرر په حساب کې له حده زیات مخارج سنجولی وو او د دې لپاره چې اضافي مخارج مو تصحیح کړي وي، په خپل حساب کې یې د یوه حاصل په توګه په نظر کې نیسو. خو یو نورمال حاصل نه بلکې د یوه فوق العاده حاصل یا داسې حاصل په توګه یې په نظر کې نیسو چې موږ یې تمه نه درلوده او دروان کال د ګټې او ضرر په حساب کې یې سنجوو.

په حساب کې یې د ثبت ډول په لاندې توګه اجرا کیږي.

فرض کوو چې پس انداز 300 افغانۍ زیات تخمین شوی دی، پداسې حال کې چې باید د یادو شویو حقیقي مخارجو مبلغ تادیه شي.

د بانک له حساب څخه..... / 700 افغانۍ

له فوق العاده حساب څخه / 300 افغانۍ

فوق العاده حاصل	
	پس انداز ته 300
بانک	
	پس انداز ته 700
فوق العاده حاصل	
	پس انداز ته 300

په تیر کال کې یو مبلغ د فوق العاده حاصل په توګه په مفاد او ضرر کې شاملېږي.

درېیم حالت، له تخمین شویو مخارجو سره مساوي پس انداز:

فرض کوو چې د دعوا مخارج مو په سمه توګه تخمین کړيدي یعنې سپمول شوی مبلغ د دعوا له مخارجو سره مساوي دي.

کریډټ د دعوا پس انداز ډېټ	کریډټ بانک ډېټ
1000	100
1000 اولی موجود	

8900 اثاثیه او تجهیزات 26100 امتعه 7000 بانک 2000 نغدې پیسې	32000 شخصي سرمایه 12000 دائنین
<u>44000</u>	<u>44000</u>

د معاملاتو جریان

۱- امتعه په نغدي توګه پلورو..... 5000 افغانۍ.

د حسابونو د ختم په اړه معلومات

۲- د مالیاتي تفتیش له امله ولیدل شول چې ممکن زیات مالیات تادیه کړو او موږ د مالیاتو اضافي مبلغ چې په راتلونکې کې به تادیه کېږي، 200 افغانۍ تخمین کړې وي او هغه پس انداز کوو.

۳- په تیر کال کې د سپکې زلزلې له امله زموږ تجارتخانه زیان ولید او موږ ته پکار ده چې هغه ترمیم کړو چې دغه ترمیم ممکن په نوي کال کې پیل کړو. د ترمیم مصارف چې ممکن په راتلونکي کې یې پرداخت کړو مبلغ 600 تخمین شويدي او په همدې مقدار پس انداز یا سپما کوو.

۴- یو کار گر په محکمه کې په موږ باندي دعوا کړیده او ادعا یې کړي چې په تیر کال کې په میاشتي ډول 100 افغانۍ کم مزد ورکړل شويدي.

د دې لپاره چې دعوا و بایلو $12 \times 100 = 1200$ د کارگر د مزد لپاره او په هغه برسیره 500 افغانۍ د دعوا د مخارجو په توگه تخمین کوو.

وروستی موجود د انونتور په واسطه.....24100 افغانۍ

د مثال حل:

کریډټ د امتعې پلور ډېټ		کریډټ بانک ډېټ	
2000 د شیانو د خریداری	5000	7000 اولي موجود	7000
<u>5000</u>	<u>5000</u>	<u>7000</u>	<u>7000</u>

کریډټ اثاثیه او تجهیزات ډېټ		کریډټ د امتعې پیر ډېټ	
8900	8900	26100 وروستی	24100
		موجود	2000
<u>8900</u>	<u>8900</u>	<u>26100</u>	<u>26100</u>

کریډټ نغدې پیسې ډېټ		کریډټ شخصي سرمایه ډېټ	
2000 اولي موجود (1)5000	7000	32500	32000 موجود مفاد 500
7000	7000	32500	32500

کریڈت د محکمې مخارج ډېټ		کریڈت پس انداز ډېټ	
500	500	2500	(200 (2 600 (3 1200 (4 500 (4
500	500	2500	2500

کریڈت د ترمیم مخارج ډېټ		کریڈت مزد ډېټ	
(3) 600	600	(4)12000	12000
600	600	12000	12000

کریڈت مفاد او ضرر ډېټ	
200 مالیات 600 ترمیم 1200 مزد 500 د محکمې مخارج 500 مفاد	امتعه 3000
<u>3000</u>	<u>3000</u>

کریڈت اخيري بیلانس ډېټ	
8900 اثاثیه او تجهیزات 24100 امتعه 7000 بانک 7000 نغدې پیسې	32500 شخصي سرمایه 12000 دائنین 2500 پس انداز
<u>47000</u>	<u>47000</u>

د پس انداز د پستونو د انحلال په برخه کې:

کریډټ افتتاحیه بیلانس ډېټ	
8900 اثانیه او تجهیزات	23500 سرمایه شخصي
24100 امتعه	12000 داینین
7000 بانک	2500 پس انداز
7000 کسه	
<u>47000</u>	<u>47000</u>

د معاملاتو جریان

- ۱- د بانکي انتقال په واسطه امتعه په 8000 افغانۍ پلورو.
- ۲- په تیر کال کې د مالیاتو د بیاځلې تادیې لپاره مبلغ 200 افغانۍ پس انداز کړي وي، اوس یاد شوی مبلغ د بانک د چک په واسطه ورکوو (پس انداز ته، له بانک څخه 20 افغانۍ)
- ۳- په تیر کال کې د ترمیم لپاره چې په راتلونکي کې عملی کيږي ۱۰۰ افغانۍ مو پس انداز کړي وي، اوس یعنې په نوي کال کې مو یاد شوی ترمیم شروع کړی دی او د دې مقصد لپاره مو 900 افغانۍ نغدې تادیه کوو. پس انداز ته 600 / او د ترمیم مخارجو ته 300 = له نغدو پیسو څخه 900/.
- ۴- په تیر کال کې مو د دعوا د مخارجو لپاره پس انداز تشکیل کړی ؤ. د پس انداز مقدار 12000 افغانیو ته رسیده تر څو د کارگر احتمالي معاش تادیه کړي او په دې برسیره مو 500 افغانۍ نورې د دعوا د مخارجو لپاره تخمین کړې وې.
- اوس دعوا ختمه شویده او موږ باید په واقعي توګه (د کارگر لپاره $12 \times 60 = 270$) افغانۍ د بانک له لارې تادیه کړو او د دعوا د مخارجو لپاره 800 / افغانۍ د بانک په واسطه ورکوو.
- ۴ الف) پس انداز ته 1200 له بانک څخه 720 افغانۍ.
- ۴ ب) پس انداز ته 500 افغانۍ.
- د دعوا مخاجو ته 300 له بانک څخه 800 افغانۍ.
- وروستی موجود د انونتور پواسطه 17100 افغانۍ.

کریڈٹ د امتعی پلور ڈیٹ		کریڈٹ بانک ڈیٹ	
7000	8000	7000	(2) 200
1000 د امتعی حاصل		(6) 750	اولی موجود
		800	(1) 8000
		13280	
8000	8000	<u>15000</u>	<u>15000</u>

کریڈٹ فوق العادہ حاصل ڈیٹ		کریڈٹ د دعوا مخارج ڈیٹ	
480	480	300	300
480	480	300	<u>15000</u>

کریڈٹ پس انداز ڈیٹ		کریڈٹ	
اولی موجود 2500		(2) 200	
		(3) 600	
		(4) 1200	
		500	
<u>2500</u>	<u>2500</u>	<u>2500</u>	

کریڈٹ دائنین ڈیٹ		کریڈٹ د ترمیم مخارج ڈیٹ	
12000	12000	300	(3) 300
12000	12000	300	

کریڈٹ مفاد او ضرر ڈیٹ		کریڈٹ	
د امتعی حاصل 1000		300 د ترمیم مخارج	
فوق العادہ حاصل 480		300 د دعوا مخارج	
		880 مفاد	
<u>1480</u>	<u>1480</u>	<u>1480</u>	

کریډیټ اخیری بیلانس ډیټ	
8900 اثاثیه او تجهیزات	شخصي سرمایه 33380
17100 امتعه	دائنن 12000
13280 بانک	
6100 نغدې پیسې	
<u>45380</u>	<u>45380</u>

د حسابونو د حل لپاره کومه طریقه پکار اچوو؟

پوهیږو چې پس انداز له دین سره ورته والی لري چې د تادیې وخت او د مبلغ مقدار یې معلوم نه وي، خو ځینې وخت پس انداز له هغه مبلغ سره مساوي کیږي چې موږ یې تادیه کوو.

تر تخمین شویو مخارجو لږ پس انداز

په نوي کال کې تر پس انداز زیات مخارج د دغې حسابي دورې د مخارجو په توګه پیژندل کیږي او باید د ګټې او ضرر په حساب کې درج شي.

د مثال په توګه متشکله پس انداز 1000/ افغانۍ او مخارج چې په واقعي توګه منځته راځي 1200/ افغانۍ دي یعنې پس انداز مو تر واقعي مصارفو 200 افغانۍ کم دي.

حسابي جمله یې داسي ده:

د پس انداز حساب ته 1000 افغانۍ.

د دعوا د مخارجو حساب ته 200 افغانۍ.

په نوي کال کې یو ځل بیا ۲۰۰ افغانۍ د ګټې او ضرر په حساب کې سنجش کیږي.

او نوي استول شوی مبلغ یوځل بیا د ګټې او تاوان په حساب کې سنجول کیږي.

د تابلو ګانو په واسطه د مجموعي بیلانس

لومړۍ برخه: مجموعي بیلانس

په حسابونو کې د معاملاتو د جریان د ثبت او د کال په پای کې د هغوی د تړلو په صورت کې ځینې وخت د حسابونو د توپیر د ثبت په برخه کې د محاسبوي اعدادو د جمع کولو په موقع کې یو لږ تېروتنې را منځته کیدی شي. نو په دې اساس د حسابونوله تړل کیدلو د مخه د یوې تابلو په واسطه د دغو حسابونو کنترول صورت نیسي. د تیروتنو د واقع کیدلو احتمال په لاندې مواردو کې صورت نیسي.

د جمعہ کولو په وخت کې تیروتنه: په دې صورت کې د حسابونو ستونونه په سمه توګه نه وي جمع شوي.

د تفاوت د تثبیت په وخت کې تیروتنه: د حسابونو د دوو لوریو توپیر یا تفاوت په سمه توګه نه وي ایستل شوي.

په لومړي سر کې د حسابونو ټول اقلام په یوه تابلو کې نوشته کوو او هغه جمع کوو او په دې توګه مجموعي بیلانس منځته راوړو.

مثال: د کال په پای کې لاندې حسابونه داسې مشاهده کېږي.

C ااثیه او تجهیزات D		C د امتعې خرید D	
40000 لومړی		30000 لومړی	
موجود		موجود	
10000 افزودی		40000 افزودی	

C طلبات D	
تقلیل 70000	50000 لومړی موجود 40000 افزودی
تقلیل 20000	90000 افزودی
تقلیل 50000	20000 افزودی

C د امتعې پلور D		C شخصي سرمایه D	
تقلیل 100000			
تقلیل 50000			
تقلیل 70000			
تقلیل 30000			
تقلیل 60000		121000	

C د دفتر مخارج D		C دائنین D	
		اولي موجود 150000	
		افزودي 35000	
		افزودي 20000	
		افزودي 10000	
15000		90000 تقلیل	
		70000 تقلیل	

C برداشت D		C د کرایې مخارج D	
8000		12000	
7000		8000	1000

له پورتنیو حسابونو څخه مجموعي بیلانس ترتیب کوو، په داسې ډول چې ښی او چپ ستون سره جمع کوو او بالاخره د هر ستون مجموع تثبیت کوو.

حساباتو نومونه	د بیلانس مجموع	
	D	C
اثاثیه او تجهیزات	50000	----
د امتعې خرید	340000	----
پلور	----	310000
طلبات	200000	140000
نغدې پیسې	320000	319000
شخصي سرمایه	----	121000
دائینین یا Creditors	160000	215000
برداشت	15000	----
د کرایې مخارج	20000	1000
د دفتر مخارج	15000	----
د کمیشن حاصل	----	14000
	<u>1120000</u>	<u>112000</u>

په بیلانس کې د کریډیټ د ستون مجموعه د ډېټ د ستون له مجموعې سره مساوي وي.

۱- د کریډیټ لوري هره معامله د ډېټ لوري د ورته معاملې په مقابل کې ښودل کېږي.

۲- د حسابونو د جمع کولو په وخت کې باید اشتباه یا تیروتنه صورت و نه نیسي، په دې

صورت کې باید ډاډ حاصل شي چې پورتنی حسابونه په سمه توګه جمع شوي دي او له معاملاتي تیروتنو او غلطیو څخه پاک دي.

خو څنګه ډاډ تر لاسه کولای شو چې د پورتنیو حسابونو د توپیر تثبیت له تېروتنې او خطا څخه پاک دي.

د دې مقصد د درک لپاره د تابلو تر څنګ د لومړي توپیر د بیلانس په نامه یو بیل ستون هم اضافه کوو چې په لاندې ډول تشریح کیږي:

الف: د لومړني توپير بيلانس:

لکه څنګه چې پوهیږو د حسابونو د تړلو په صورت کې د حسابونو توپیر ځانګړي اهمیت لري چې یاد شوي توپیر هم له مجموعي بیلانس څخه تر لاسه کولای شو، د حساب توپیر یو بل ځانګړي مجموعي چې د بیلانس د لومړني ستون په نامه یادېږي.

خو کله چې حسابونه تړل کیږي، توپیر یې په یوه کوچني ستون کې د توازن په موخه درج کوو او په بیلانس کې د دغو توپیرونو توپیر د حساب په لوی ستون کې ثبت کوو.

د مثال په توګه: د مجموعي بیلانس له اعدادو څخه چې مخکې یې یادونه وشوه د

تفاوت بیلانس یا د توپیر بیلانس اشتقاق کوو:

د حسابونو نوم	مجموعي بيلانس		د لومړني توپير بيلانس	
	D	C	D	C
اثاثیه او تجهیزات				
د امتعي پیر	50000	----	50000	----
د امتعي پلور	340000	----	340000	----
طلبات	----	310000	----	310000
نغدې پیسې	20000	140000	60000	----
شخصي سرمایه	320000	319000	1000	----
دائنين يا Creditors	----	121000	----	121000
برداشت	160000	215000	----	55000
د کرایې مخارج	15000	----	15000	----

د دفتر مخارج	2000	1000	19000	----
د کمیشن حاصل	----	14000	----	14000
	1120000	1120000	500000	500000

د بیلانس د ډېټ ستون وروستی مجموعه د هغه د کریډیټ د ستون له نهایي مجموعې سره مساوي ده چې په دې توګه ثابتېږي چې حسابونه په سمه توګه تثبیت شوي دي.

ب- د دوهم توپیر بیلانس: (د اختتامیه مقدماتي معاملاتو درج کیدل)

د لومړني توپیر د بیلانس ټول ارقام د انونتور (اخیري موجود) په مرسته امتعه تثبیت کوي، مطابقت نلري. د دې لپاره چې د شرکت درسته پایله تثبیت شي پکار ده چې د لومړني توپیر د بیلانس تر څنګ د اختتامیه مقدماتي معاملاتو لپاره یو ستون ترتیب شي. په هغه کې لاندې معاملات د اختتامیه معاملاتو په توګه ثبت کوو.

۱- د محاسبې له مخې د اثاثې او تجهیزاتو قیمت 50000 افغانۍ دی له یاد شوي قیمت څخه 10000 افغانۍ یې استهلاک شوي دي. حسابي جمله یې داسې ده: د استهلاک حساب ته، د اثاثې او تجهیزاتو له حساب څخه 10000 افغانۍ.

۲- د امتعې اخیري موجود 88000 ته رسیږي. د ډېټ په ستون کې د امتعې د خرید حساب امتعه 340 000 افغانۍ.

۳- د امتعې پیر ډېټ 34000

۴- د انونتور په واسطه اخیري موجودي 88000

۵- د پیرلو په قیمت سره د امتعې پلور 252000

حسابي جمله:

د امتعې پیر ته، د امتعې له پلور څخه.....252000 افغانۍ.

شخصي سرمایې ته، له شخصي برداشت څخه.....15000 افغانۍ.

پورته دريواره معاملې په لومړي سر کې د اختتامیه مقدماتي حسابونو په ستون کې درج کوو او له هغه وروسته له دغه ستون څخه د هر حساب توپیر تثبیت کوو او د هغه په بل ستون کې یې درج کوو چې د دوهم ستون د بیلانس د دوهم توپیر په نامه هم یادېږي. د دوهم توپیر په بیلانس کې ټول حسابونه سره مخلوط یا ګډېږي یعنې دغه ستون د خالصې موجودي یا stock

حسابونه او د خالصو پایلو ټول حسابونه په بر کې نیسي. د دې لپاره چې پورتنۍ موضوع د یوه مثال په واسطه توضیح شي د پخواني تمرین له ارقامو څخه استفاده کوو:

د حسابونو نوم	اختتامیه مقدماتي معاملات		د دوهم توپیر بیلانس	
	D	C	D	C
اثاثیه او تجهیزات	----	10000	40000	----
د امتعې پیر	252000	----	88000	----
د امتعې پلور	----	252000	----	58000
طلبات	----	----	60000	----
نغدې پیسې	----	----	1000	----
شخصي سرمایه	15000	----	----	106000
دائینین یا Creditors	----	----	----	55000
برداشت	----	15000	----	----
د کرایې مخارج	----	----	19000	----
د دفتر مخارج	----	----	15000	----
د کمیشن حاصل	----	----	----	14000
د اثاثې او تجهیزاتو استهلاك	10000	----	10000	----
	<u>277000</u>	<u>277000</u>	<u>233000</u>	<u>233000</u>

د موجودي او نتایجو بیلانس:

د دوهم بیلانس تر څنګ د موجودي یا stock بیلانس ترتیب کوو. دغه ستون په اکتیف او پسیف کې د موجودې دارايې او ذخیرې حسابونه تثبیت کوي. د دارايې د موجودي د حسابونو توپیر هم یو بیلانس منځته راوړي چې د یوه مثال په واسطه یې شرحه کوو.

د حسابونو نوم	موجود بیلانس	
	D	C
اثاثیه او تجهیزات	40000	----
د امتعې پیر	88000	----
د امتعې پلور	----	----
طلبات	60000	----
نغدې پیسې	1000	----
شخصي سرمایه	----	106000
دائینین یا Creditors	----	55000
برداشت	----	----
د کرایې مخارج	----	----
د دفتر مخارج	----	----
د کمیشن حاصل	----	----
د اثاثیې او تجهیزاتو استهلاك	----	28000
	<u>189000</u>	<u>189000</u>

په دې برسیره د نتایجو د حسابونو توپیر د دوهم توپیر له بیلانس څخه اخیستل کیږي او د

نتایجو د بیلانس ستون ته انتقالیږي. هغه توپیر چې له دې ستون څخه تر لاسه کیږي د گټې او ضرر حساب زیاتوي او یا یې کموي.

د شخصي برداشت له ایستلو وروسته اخیرې سرمایه تر لاسه کیږي.

بیا هم خپل مثال ته انکشاف ورکوو.

د حسابونو نوم	موجود بیلانس	
	D	C
اثاثیه او تجهیزات	----	----
د امتعې پیر	----	----
د امتعې پلور	----	58000
طلبات	----	----
نغدې پیسې	----	----
شخصي سرمایه	----	----
دائنین	----	----
برداشت	----	----
د کرایې مخارج	19000	----
د دفتر مخارج	15000	----
د کمیشن حاصل	10000	----
د اثاثیې او تجهیزاتو استهلاك	----	14000
جمله	44000	

مفاد	28000	
	<u>72000</u>	<u>72000</u>

موږ د بیلو بیلو جدولونو په واسطه په شرکت کې یو معلوماتي نظر مومو، د دې لپاره چې د شرکت د حسابونو په اړه یو عمومي نظر تر لاسه کړو، هغه ټولې تابلوګانې چې تر اوسه مو مطالعه کړي دي، په یوه تابلو کې راټولوو او ترسیم کوو یې:

د حسابونو نوم	موجود بیلانس	
	D	C
اثاثیه او تجهیزات	30000	----
شخصی سرمایه	----	146000
طلبات	250000	160
بانک	210000	205000
نغدې پیسې	220000	21500
برداشت	16000	----
دائنین	135000	175000
ټول دیون	40000	5000
د امتعې پیر	19000	----
مزد	20000	----
کرایه	13000	----
د کمیشن مخارج	3000	----

د دفتر مخارج	----	----
استهلاکات	16000	----
د امتعې پير	----	180000
د کمیشن حاصل	----	12000
	<u>1143000</u>	<u>1143000</u>

د لاندې معلوماتو په مرسته د بیلانس د ستون مجموعه د اختتامیه حسابونو په ستونونو کې او له هغه وروسته د لومړي توپیر بیلانس، د دوهم توپیر بیلانس، موجود بیلانس او د نتایجو بیلانس ترتیب کړئ.

د انونتور په واسطه اخیري موجودي 82000 او اثاثیه او تجهیزات 5000 افغانۍ استهلاک کيږي. پورتنی حسابونه ترتیب کړئ او د اختتامیه حسابونو تابلوګانې چې د مجموعې بیلانس، د اختتامیه مقدماتي معاملاتو په ستون کې د بیلانس د لومړي توپیر، بیلانس د دوهم توپیر د موجودي یا stock د بیلانس او نتایجو د بیلانس لرونکی وي، حل کړئ؟

د حسابونو نوم	موجود بیلانس	
	D	C
ماشینونه	30000	----
د امتعې پير	----	----
بانک	250000	3000
نغدې پیسې	210000	4000
شخصی سرمایه	220000	40000
دائین	16000	20000
انتقالي اکتیف	135000	----
ټول طلبات	40000	----
انتقالي پیسې	19000	----
ټول دائین یا Creditors	20000	----

برداشت	13000	----
د معاش مخارج	3000	----
مخارج کرایه	----	----
د تنزیل مخارج	16000	----
د مالیاتو مخارج	----	----
د تنزیل حاصل	----	----
د بچې حاصل	----	3000
د کمیشن حاصل	----	----
د امتعې پلور	----	2000
د ماشینونو استهلاك	----	48000
	<u>120000</u>	<u>120000</u>

د مجموعې بیلانس درکړل شو، د لاندې معلوماتو په مرسته له هغه څخه د اختتامیه تابلو نور ستونونه تثبیت کړئ.

- ۱- د ماشینونو استهلاك 50% په مستقیمه توګه.
- ۲- مزد 500 افغانۍ په پېشکي توګه تادیه شويدي.
- ۳- یو کس د ربچې له درکه له موږ څخه 2000 پوروړی دی.
- ۴- 1500 کمیشن مو په پېشکي یا اډوانس توګه ترلاسه کړي دي.
- ۵- موږ د مالیاتو له درکه 1000 مقروض یو.
- ۶- د انونتور په واسطه اخيري موجودي یا stock 13000 افغانۍ.

حسابي جملې:

- ۱- د ماشینونو استهلاك ته، د ماشین له حساب څخه.....2000.
- ۲- انتقالي اکتیف ته، د مزد له مخارجو څخه.....500.
- ۳- غیرانتقالي ته، د ربچې له حاصل څخه.....2000.
- ۴- د کمیشن حاصل، له انتقالي پیسف څخه 1500.
- ۵- د مالیاتو مخارجو ته، له غیر انتقالي پیسف څخه 1000.

د امتعې پلور ته ، د امتعې له پلور څخه 42000

د امتعې پير 55000

وروستی موجود 13000

42000

د حسابونو نوم	موجود بیلانس	
	D	C
تعمیر شوې ځمکې	20000	-----
اثاثیه او تجهیزات	10000	3000
د امتعې پير	90000	5000
طلبات	30000	10000
بانک	5000	4000
نغدې پیسې	1000	500
شخصی سرمایه	-----	60500
دائنین	-----	27000
پس انداز	-----	-----
انتقالي اکتیف	-----	-----
ټول طلبات	-----	-----
انتقالي پسيف	-----	-----
ټول دائنین	-----	-----
برداشت	7000	-----
د مالیاتو مخارج	9000	-----
د کمیشن مخارج	1000	-----
د ترمیم مخارج	-----	-----
د کرایې حاصل	-----	3000
حاصل ربع	-----	70000

د ځمکې استهلاك	10000	-----
د اثاثې او ځمکې استهلاك	-----	-----
د طلباتو استهلاك	-----	-----
د اثاثې د استهلاك تصحيح	-----	-----
د طلباتو د استهلاك تصحيح	-----	-----
مشکوک طلب	-----	-----
	183000	183000

د مجموع بیلانس راکړل شوی، له هغه څخه د اختتامیه تابلو نورو ستونونو ته انکشاف ورکړئ او د مقدماتي معاملاتو په ستون کې یې درج کړئ.

۱. د انونټور په واسطه اخیر.....45000Af

۲. یو کس د کرایې له درکه زموږ قرضداره دی 2000Af.....

۳. تادیه شوي مالیات د یوه نیم کال لپاره دي، کلني مالیات 60000Af دي چې موږ د نوې حسابي دورې نیمایي یا شپږ میاشتنی مالیات په پیشکي توګه تادیه کړي دي.

۴. موږ د کشمشو له درکه 4000Af قرضدار یو.

۵. د ربحې حاصل د دوو میاشتو مربوط دی چې زموږ مدیون د یوې میاشتې ربحه په پیشکي توګه تادیه کړیده.

۶. موږ د شرکت د ترمیم په موخه چې ممکن په راتلونکي کې عملي شي، احتیاطاً 1000Af پس انداز کوو.

۷. د تعمیر شوې ځمکې استهلاك له دفتری قیمت څخه په غیر مستقیمه توګه یو فیصد دی.

۸. د اثاثې او تجهیزاتو استهلاك 10% په غیر مستقیمه توګه له دفتری قیمت څخه .

۹. زموږ له طلباتو څخه 2000 افغانۍ مشکوکې شوي، طمعه کېږي چې د یاد شوي مبلغ نیمایي هغه تادیه شي. په غیر مستقیمه توګه استهلاك کېږي.

د حسابونو نوم	موجود بیلانس	
	D	C
ځمکه	100000	-----

اثاثیه او تجهیزات	20000	2000
د امتعې پیر	70000	10000
بانک	30000	3000
نغدې پیسې	5000	
شخصي سرمايه	-----	135000
دائنېن	-----	15000
پس انداز	-----	-----
انتقالي اکتيف	-----	-----
ټول طالبات	-----	-----
انتقالي پسيف	-----	-----
ټول دائنېن	-----	-----
برداشت	3000	-----
د مزد مخارج	2000	-----
د بیمې مخارج	-----	-----
اداري مخارج	1000	-----
د دعوا مخارج	-----	-----
د ربحې مخارج	4000	-----
د ربحې حاصل	-----	10000
د کمیشن حاصل	-----	-----
د کرایې حاصل	-----	5000

د امتعې پلور	-----	50000
د ځمکې استهلاک	-----	-----
د اثاثې استهلاک	-----	-----
د ځمکې مصحیح	-----	-----
د اثاثې د استهلاک مصحیح	-----	-----
	<u>183000</u>	<u>183000</u>

د بیلانس مجموعه را کړه شوه او له هغې څخه د اختتامیه تابلو ټولو ستونونو ته انکشاف ورکړل شو، اختتامیه مقدماتې معلومات ثبت کړئ؟

A	بیلاس	P
I ثابتہ دارایی 10000 تعمیر شوې ځمکې 15000 اثاثیه او تجهيزات II سیاره دارایی اشیا 100000 5000 طلبات 2000 د دارایی ویکسل 13000 بانک 8000 نغدي پیسې 3000 انتقالي اکتیف 4000 ټول طلبات		I شخصی سرمایه 10000 II اخیر سرمایه 41000 د ویکسل قرضه 9000 پس انداز 7000 انتقالي پیسې 1000 ټول دائنین 2000
<u>160000</u>		<u>160000</u>

د معاملاتو جریان

د تحدیدی اقلامو توضیح چې په اختتامیه بیلاس کې وجود لري.

۱. موږ په تیر کال کې په پیشکي توګه کرایه تادیه کړې وه.

۲. یو کس په تیر کال کې د کمیشن له درکه مقروض وو.
۳. یوکس تیر کال موږ ته په پیشکي توگه ربحه تادیه کړې وه.
۴. موږ تیر کال د مالیاتو له درکه مقروض وو.

د ټولو معاملاتو جریان

۵. موږ په قرضي توگه شیان خریداري کوو.....6000Af
په نغډو.....3920Af
په تنزیل 2 فیصد.....80 Af
جمله.....10 000Af
۶. د حمل او نقل مخارج1080Af
۷. موږ د خپل ځان لپاره شیان او امتعه را اخلو.....2000Af
۸. له هغه پس انداز څخه چې په اختتامیه بیلانس کې ذکر شوي دي، په راتلونکي کې د ماشینونو د ترمیم لپاره په نظر کې نیول شوی وو، اوس زموږ ترمیم عملي شو، د ترمیم مبلغ چې په حقیقي توگه د بانک له حساب څخه تادیه شو6000Af ده.
۹. موږ د بانکي انتقال په واسطه یوه پایه ټایپ پېرو 1900Af.
50% تنزیل 100 Af
جمله.....2000Af
۱۰. له هغو مالیاتو څخه چې موږ یې تیر کال مقروض وو، اوس خپل مالیات د بانکي انتقال له لارې تادیه کوو 2000 Af
۱۱. موږ نغډي معاشات تادیه کوو 3000 Af
۱۲. موږ خپل شیان په قرض باندې پلورو، 40000Af
د بانکي انتقال په واسطه 49000Af
2% تنزیل.....1000Af
جمله.....9000Af
۱۳. زموږ یو مشتري د شیانو یوه برخه مسترده کړه مبلغ 5000Af
۱۴. موږ په خپلو مشتریانو باندې څلور ویکسلونه کارو، هغوی له قبلولو وروسته ویکسلونه بیرته موږ ته را استوي د ویکسلونو مبلغ.....35000Af دی.

۱۵. هغه کمیشن چې له تیر کال راهیسې یې غوښتونکي وو، اوس یې په نغدي توګه تر لاسه کوو مبلغ.....4000Af .

۱۶. خپل دوه قطعې ویکسلونه د ډیسکاونټ لپاره بانک ته وړو. د ډیسکاونټ عوارض 100Af

زموږ بانکي حساب ته معامله. 19000Af.

جمله 20000Af .

۱۷. ربحه په نغدي توګه را ته تادیه شوه.....Af 7000

۱۸. د یوې مېلمستیا لپاره.....5000Af پس انداز کوو.

۱۹. وه کس ته چې موږ یې د اموالو داستولو له درکه مقروض یو، د تادیې په موخه یو ویکسل ور استوو. د ویکسلونه 12000Af ده.

۲۰. له طلباتو څخه مبلغ.....1000Af مشکوک کیږي.

۲۱. موږ یو خپل ویکسل چې موعده یې را رسیدلی وو، مبلغ یې په نغدي توګه تر لاسه کوو.....5000Af .

اختتامیه حسابونه

الف: له دفتری قیمت څخه د تعمیر شوې ځمکې استهلاك 2% د دفتر له قیمت څخه (مستقیم استهلاك)

ب: له دفتری قیمت څخه د اثاثیې او تجهیزاتو استهلاك 10% (استهلاك غیر مستقیم).

ج: زموږ د مشکوک طلب استهلاك 1000Af (استهلاك مستقیم).

ح: د بیمې د جایزې له درکه مقروض یو 500 افغانۍ.

د: له تادیه شوي ربحې څخه چې (17 نمره کې یې یادونه وشوه)، پېشکي ربحه هم په ځان کې لري او یاده شوې ربحه د اوو میاشتو لپاره تادیه شوې ده چې د اوو میاشتو له جملې څخه درې میاشتي یې د راتلونکي کال مربوطې دي.

ط: له تادیه شوې مزد څخه چې (په 11 نمره کې یې یادونه وشوه) درې میاشتنی مزد دی. د درې میاشتنی مزد له جملې څخه دوه میاشتي یې په راتلونکي کال پوري اړه لري..

ظ: یو کس د کرایې له درکه زموږ قرضدار دی 8000Af .

ه: د آونټور په واسطه د شیانو اخیري موجود 33080Af دی.

د پورتنی تمرین د حل لپاره حسابي جملې.

۱- اکتیف ته، له اختتامیه بیلانس څخه

د اختتامیه بیلانس حساب ته، له پسیف څخه

د کرایې مخارجو ته ، له انتقالي پسیف څخه.....3000

۲- تر څو چې تادیاتو صورت نه وي نیولی د ټولو طلباتو په حساب کی کوم مبلغ نه درج کیږي.

۳- انتقالي پسیف ته، د ربحې له حاصل څخه.....1000

۴- د ټولو دائینو یا Creditors په حساب کې معامله هغه وخت صورت نیسي چې موږ یوه تادیه تر سره کړې وي.

۵- د شیانو خرید ته 10000 له دائینو څخه6000

له نغدو څخه 3920

د تنزیل له حاصل څخه 80

۶- د تهپې مخارجو ته ، له نغدو څخه.....1080

۷- برداشت ته ، د شیانو له پلور څخه 2000

۸- پس انداز ته 70000 له بانک څخه.....6000

له فوق العاده حاصل څخه.....1000

۹- اثاثې او تجهیزاتو ته 2000 له بانک څخه 1900

د تنزیل له حاصل څخه.....1000

۱۰- د مزد مخارجو ته، له نغدو څخه 3000

۱۱- طلباتو ته.....40000

بانک ته.....49000

مخارجو ته 1000

۱۲- د شیانو مستردی ته، له طلباتو څخه.....5000

۱۳- د ویکسلونه دارایی ته ، له طلباتو څخه..... 35000

۱۴- نغدو ته ، له ټولو طلباتو څخه.....4000

۱۵- ډیسکاونټ ته1000

- بانک ته.....19000
- ۱۶- نغدو ته، د ربحې له حاصل څخه.....7000
- ۱۷- د میلسمستیا مخارجو ته، له پس انداز څخه.....5000
- ۱۸- دائنین یا Creditors ته، د ویکسلونو له دارايي څخه.....12000
- ۱۹- مشکوکو طلباتو ته، له طلباتو څخه.....1000
- ۲۰- نغدو ته، د ویکسلونه له دارايي څخه.....5000
- الف: د تعمیر شوې ځمکې استهلاك ته، له تعمیر شوې ځمکې څخه 200
- ب: د اثاثيې او تجهیزاتو استهلاك ته، د اثاثيې او تجهیزاتو د قیمت مصحیح ته.....1700
- ج: د مشکوکو طلباتو استهلاك ته، د مشکوکو طلباتو له حساب څخه 1000
- د: د بیمې مخارجو ته، له ټولو دائنینو څخه.....500
- ه: د ربحې حاصل ته، له انتقالي پسیف څخه.....3000
- و: انتقالي اکتیف ته، د مزد له مخارجو څخه.....2000
- ظ: ټولو طلباتو ته، د کرایې له حاصل څخه.....8000

اختتامیه معاملات

- ۱- د شیانو خرید ته، د تهېې له مخارجو څخه.....1080
- ۲- د شیانو پلور ته، له مشتري څخه او د مشتري حساب ته له معامله کولو څخه 5000
- ۳- وروستي بیلانس، د آنونتور د موجوده شیانو له پلور څخه.....33080
- ۴- وروستي پلور ته، د شیانو له پیر څخه.....78000
- ۵- د شیانو پلور ته، له مفاد او ضرر څخه.....9000
- ۶- د ربحې حاصل ته، له مفاد او ضرر څخه.....5000
- ۷- د کمیشن حاصل ته، له مفاد او ضرر څخه.....180
- ۸- فوق العاده حاصل ته، له مفاد او ضرر څخه.....1000
- ۹- د کرایې حاصل ته، له مفاد او ضرر څخه.....8000
- ۱۰- مفاد او ضرر ته، د کرایې له مخارجو څخه.....3000
- ۱۱- مفاد او ضرر ته، د تنزیل له مخارجو څخه.....1000

- ۱۲- مفاد او ضرر ته، د ډیسکاونټ له مخارجو څخه.....1000
- ۱۴- مفاد او ضرر ته، د دعوا له مخارجو څخه.....5000
- ۱۵- مفاد او ضرر ته، د ځمکې له استهلاک څخه.....200
- ۱۶- مفاد او ضرر ته، د اثاثې له استهلاک څخه.....1700
- ۱۷- مفاد او ضرر ته، د مشکوک طلب له استهلاک څخه.....1000
- ۱۸- مفاد او ضرر ته، د بیمې له مخارجو څخه.....500
- 19- مفاد او ضرر ته، له شخصي سرمایې څخه (مفاد).....8780
- ۲۰- سرمایې ته، له برداشت څخه.....2000

بیلاس ته، له اکتیف څخه

پسیف ته، له وروستي بیلاس څخه

C برداشت D		C شخصي سرمایه D	
2000	تفاوت 2000	2000 (20) 10678 تفاوت	اولي موجود 100000 8780
<u>108780</u>	<u>108780</u>	<u>108780</u>	<u>108780</u>

C پس انداز D		C کسه D	
7000 5000 تفاوت	اولي موجود 7000 5000	1000 3000 تفاوت	اولي موجود 1000 3000
	<u>12000</u>	<u>12000</u>	<u>4000</u>

C د کرایې مخارج D		C د ربحې حاصل D	
3000	تفاوت 3000	3000 5000	1000 7000
<u>3000</u>	<u>3000</u>	<u>8000</u>	<u>8000</u>

C انتقالی پسيف D		C د مزد او معاش مخارج D	
1000(3) تفاوت 3000	اولي موجود 1000 3000	3000 (11)	2000 (9) 1000 (12)
<u>4000</u>	<u>4000</u>	<u>3000</u>	<u>3000</u>

C د کمیشن د تنزیل حاصل D		C فوق العاده حاصل D	
180	80 100	1000 1000 تفاوت	1000
<u>180</u>	<u>180</u>	<u>1000</u>	<u>1000</u>

C د ډیسکاونټ مخارج D		C د تهیې مخارج D	
1000	1000	1080	1080
<u>1000</u>	<u>1000</u>	<u>1080</u>	<u>1080</u>

C نغدې پیسې D		C انتقالي اکتیف D	
8000 اولي موجود 4000(15) 7000(17) 5000(21)	3920 1080 3000 16000	3000 اولی موجود 2000	3000 2000
<u>24000</u>	<u>24000</u>	<u>5000</u>	<u>5000</u>

C دائینین یا Creditors D		C ویکسل قرضه D	
12000 تفاوت 3500	اولي موجود 41000 6000	9000 تفاوت	اولي موجود 9000
<u>47000</u>	<u>47000</u>	<u>9000</u>	<u>9000</u>

C مفاد او ضرر D	
3000 کرایه 1000 معاشات 1000 تنزیل 1000 ډیکونټ 5000 د دعوامخارج 200 د تعمیر شوې ځمکې استهلاک 1700 داښايي او تجهیزاتو استهلاک 1000 د مشکوکو طلباتو استهلاک 500 د بیمې مخارج 8780 مفاد	د کرایې عاید 8000 د شیانو عاید 9000 د ربحې حاصل 5000 د کمیشن حاصل 180 فوق العاده عواید 1000
<u>23180</u>	<u>23180</u>

C د پای بیلانس D	
I ثابتہ دارايي 9800 تعمیر شوې ځمکې 17000 اثانیه او تجهیزات II سیاره دارايي 33080 امتعه 4000 طلبات 71100 بانک 16000 نغدې پیسې 2000 انتقالی اکتیف 8000 ټول طلبات	شخصي سرمایه 106780 دائنین یا Creditors 35000 ویکسل قرضه 9000 پس انداز 5000 انتقالی پسیف 3000 ټول دائنین یا Creditors 500 د اثاثیې او تجهیزاتو د مصحیح استهلاک 1700
<u>160980</u>	<u>160980</u>

C افتتاحیه بیلانس D	
I ثابت دارایی 20000 معمېر شوې ځمکې 5000 اټانیه او تجهیزات II سیاره دارایی 50000 شیان (امتعہ) 12500 طلبات 4500 ویکسل دارایی 15000 بانک 1000 نغدي پیسې 3000 انتقالي اکتیف	I شخصي سرمایه 9000 II سرمایه غیر دائینین یا Creditors 15000 پس انداز 10000 ټول دائینین یا Creditors 5000
<u>12000</u>	<u>12000</u>

الف: د اختتامیه بیلانس د تحدیدی پستونو د حسابونو توضیح:

۱- تیر کال مو په پیشکي توگه مالیات تادیه کړي وو.....3000

۲- له تیر کال راهیسې د کمیشن له درکه قرضدار یو.....50

ب: د معاملاتو جریان:

۳- امتعه پلورو، په قرضي توگه 20000

په نغدي توگه 19600

2% تنزیل 400

40000

۴- موږ په مشتریانو یا پیرودونکو باندې څلور ویکسلونه کارو او هغوی له قبولي وروسته ویکسلونه موږ ته را استوي. د یادو شویو ویکسلونو مبلغ 20000.

۵- کوم پس انداز چې په اختتامیه بیلانس کې ولیدل شو، د یوې دعوا لپاره په نظر کې نیول شوی و، اوس نو دعوا پای ته رسېدلې او هغه مو بایللې ده او یا اړ وو چې د دعوا مخارج چې حقیقي مبلغ یې 8000Af کيږي، د بانک له لارې ور کړو.

۶- موږ کرایه په نغدي توگه تر لاسه کوو.10000Af

۷- د تنزېل په موخه درې قطعې ویکسلونه بانک ته وړو.

د تنزېل عوارض 1600

له بانکي حساب سره معامله 13400

15000

۸- له اثاثيې او تجهیزاتو څخه مو د شخصي مقاصدو په موخه استفاده کړې 1000Af

۹- د کمیشن له درکه چې تیر کال یې قرضدار وو (دوهم غبر قلم و گورئ)، اوس یاد شوی مبلغ په نغدي توگه تادیه کوو5000Af

۱۰- څو قطعې خپل ویکسلونه چې موعده یې رسیدلی وو، مبلغ یې تر لاسه کوو 9500Af

ج: اختتامیه حسابونه:

۱۱- د دفتر له قیمت څخه د تعمیر شوې ځمکې 1% استهلاک، داستهلاک د مستقیم میتود په اساس.

۱۲- د دفتر له قیمت څخه د اثاثيې او تجهیزاتو استهلاک 25% د استهلاک د غیر مستقیم میتود په اساس.

۱۳- تادیه شوې کرایه چې په ۶ مړه کې یې یادونه وشوه، یوه برخه یې په پیشکي توگه تادیه شوې ده.

تادیه شوی مبلغ د پنځو میاشتو لپاره وو چې د هرې میاشتې کرایه 2000Af ده، د پنځو میاشتو د ټولې کرایې له جملې څخه د دوو میاشتو هغه (4000) په نوي کال پورې اړه لري.

۱۴- یو کس د ربحي له درکه زموږ قرضدار دی 2800Af.

۱۵- په روان کال کې د زلزلې یوه پیښه را منځته شوه چې زموږ تعمیراتو ته یې زیان و رساو او تر میم یې تر اوسه پورې ځنډېدلی دی، په راتلونکي کې یې د ترمیم لپاره په تخمینی توگه 1600Af پس انداز کوو.

۱۶- د آډونټور په واسطه اخیري موجودي15000Af

د پورتنی مثال حسابي جملې

مختلف اکتیف ته، له اختتامیه بیلانس څخه

اختتامیه بیلانس ته، له مختلف پسیف څخه

۱- د مالیاتو مخارجو ته، له انتقالي اکتیف څخه 3000

۲-تاديې په حقيقي توگه صورت نه دی نيولای ، نو په وروستي حساب کې نه معامله کېږي.

طلبات 20000

نغدې پيسې 19601 د امتعې له پلور څخه 40000Af

د تنزيل مخارج 400

۴- ویکسل دارايي ته، له طلباتو څخه.....20000Af

۵- پس انداز 10000 له بانک څخه 8000Af

۶- کسر د کرايې له حاصل څخه10000Af

د بانکي تنزيل عوارض 1600

بانک 13400

۸- له اثاثيې او تجهيزاتو څخه برداشت 1000Af.

۹- ټولو دائینو ته، له نغدو څخه 5000Af.

۱۰- نغدې، د ویکسل له دارايې څخه 19500Af.

۱۱- د تعمیر شوې ځمکې استهلاك، د تعمیر شوې ځمکې له مصحیح څخه 200Af.

۱۲- د اثاثيې او تجهيزاتو استهلاك، د اثاثيې او تجهيزاتو د استهلاك له مصحیح څخه 1000Af.

۱۳- د کرايې حاصل، له انتقالي پسیف څخه.....4000.

۱۴- ټول طلبات، د ربحې له حاصل څخه 2800Af.

۱۵- د کور مخارج، له پس انداز څخه 1600Af

۱۶- د ختم بیلانس، د امتعې له خرید څخه 15000Af

۱۷- د امتعې پلور، د امتعې له خرید څخه 35000

۱۸- د امتعې پلور، له مفاد او ضرر څخه (حاصل امتعه) 5000Af

۱۹- د حاصلاتو حسابونه، له مفاد او ضرر څخه.

۲۰- مفاد او ضرر، د مخارجو له مختلفو حسابونو څخه

۲۱- مفاد او ضرر ته، له شخصي سرمایې څخه.....8000Af

۲۲- شخصي سرمایه، له برداشت څخه.....8000Af

۲۳- د ختم بیلانس، له اکتیف حسابونوڅخه.

۲۴- د پسیف مختلف حسابونه، د ختم له بیلانس څخه.

C د کور مخارج D		C فوق العاده حاصل D	
1600	1600	2000	2000
<u>1600</u>	<u>1600</u>	<u>2000</u>	<u>2000</u>

C د اثایې د قیمت مصحیح D		C د اثایې او تجهیزاتو استهلاك D	
1000	1000	1000	1000
<u>1000</u>	<u>1000</u>	<u>1000</u>	<u>1000</u>

C مفاد او ضرر D	
3000 د مالیاتومخارج 400 د تنزیل مخارج 1600 د تنزیل مخارج 1600 د کور مخارج 200 د ځمکې استهلاك 8000 مفاد	د امتعې حاصل 5000 فوق العاده حاصل 2000 د کرایې حاصل 6000 د ربحې حاصل 2800
<u>15800</u>	<u>15800</u>

P د ختم بیلانس A	
20000 تعمیر شوې ځمکې 4000 اثانیه لو تجهیزات 15000 امتعه 12500 طلبات 20400 بانک 44100 نغدې پیسې 2800 غیر انتقالي اکتیف	شخصي سرمایه 97000 دائنین 15000 پس انداز 1600 انتقالي پسیف 4000 د ځمکې د قیمت مصحیح 200 د اثایې د قیمت مصحیح 1000
<u>118800</u>	<u>118800</u>

P د ختم بیلانس A	
I ثابتہ دارایی 30000 تعمیر شوې ځمکې 8000 اثاثیه او تجهیزات II سیاره دارایی 30000 امتعه 2000 طلبات 4000 بانک 19000 نغدې پیسې 7000 غیر انتقالي اکتیف	شخصي سرمایه 7000 شخصي سرمایه 13000 دائنین 1500 پس انداز 2000 ټول دائنین
<u>100000</u>	<u>100000</u>

الف: د اختتامیه بیلانس د تحدیدی پستونو توضیح:

- ۱- یو کس د کرایې له درکه تیر کال زموږ مقروض و.
- ۲- یوه کس تیر کال په پیشکی توگه موږ ته کمیشن تادیه کړی و.

ب- د معاملاتو جریان:

۳- په قرضي توگه امتعه خریداري کوو 16000Af

د بانکي انتقال په واسطه 3920

2% تنزیل 80

۴- استوونکي په موږ باندي یو ویکسل کاري، هغه 16000Af.

۵- د هغه پس انداز مبلغ چې په اختتامیه بیلانس کې ولیدل شو، د ترمیم لپاره جمع شوی و، اوس په ترمیم باندي پیل کوو او د هغه مصارف چې 17000Af افغانیو ته رسیږي، په نغدي توگه تادیه کوو.

۶- د ویکسل په واسطه امتعه پلورو 40000Af.

۷- یو شمیر ویکسلونه د تنزیل په موخه بانک ته ورو.

د بانکي تنزیل عوارض 1000Af

زموږ بانکي دارایی ته حاصل 29000Af

جمله 30000

۸- مالیات د بانکي انتقال په واسطه تادیه کوو. 6000Af

۹- کوم کس چې تیر کال د کرایې له درکه زموږ مقروض وو، اوس په نغدي توگه زموږ پیسې را کوي چې مبلغ 7000Af کیږي.

۱۰- له خپلې امتعې څخه د شخصي مقصد لپاره استفاده کوو په 1000Af قیمت سره .

ج- اختتامیه معاملات:

۱۱- د غیر مستقیم میتود په اساس په دفتری قیمت کې د تعمیر شویو ځمکو استهلاك 2%.

۱۲- د غیر مستقیم میتود په اساس په دفتری قیمت کې د اثاثې او تجهیزاتو استهلاك 10% .

۱۳- لکه څنګه چې په 16مه نمره کې و ښودل شول، تادیه شوي مالیات د شپږو میاشتو لپاره وو او د هرې میاشتې ونډه زر افغانۍ ده، د شپږ میاشتنيو مالیاتو له جملې څخه 4 میاشتې یې په راتلونکي حسابې دورې پورې اړه لري چې موږ په پیشکي توګه تادیه کړې دي.

۱۴- د ربحې له درکه 3000Af مقروض یو.

۱۵- یوه کار گر په موږ باندې دعوا وکړه. په احتیاطي توګه د دې لپاره چې دعوا و بایلو 4000Af پس انداز کوو.

۱۶- د انونتورپه واسطه اخیري موجودي 34000Af

د پورتنی مثال حسابي جملې:

مختلف اکتیف، له اختتامیه بیلانس څخه

د اختتامیه بیلانس حساب ، له مختلف پسيف څخه

۱- په دې ځای کې واقعي تادیې صورت ندی نیولای ، نوپه حساب کې نه معامله کیږي.

۲- انتقالي پسيف ، له کمیشن څخه 2000Af

۳- له دائینو یا Creditors څخه د امتعې پیر.....16000Af

له بانک څخه3920Af

د تنزیل له حاصل څخه.....80Af

۴- دائین ، د ویکسلونه له قرضې څخه.....16000 افغانۍ.

۵- پس انداز.....15000

د ترمیم مخارج2000 افغانۍ.

۶- د ویکسلونو دارایی، د امتعې له پلور څخه 40000 افغانۍ.

۷- د بانکي تنزیل عوارض 1000

بانک 29000

- ۸- د مالیاتو مخارج، له بانک څخه.....6000
- ۹- نغدې، له ټولو طلباتو څخه.....7000
- ۱۰- برداشت، د امتعې له پلور څخه.....1000
- ۱۱- د تعمیر شویو ځمکو استهلاك د ځمکو د استهلاك له مصحیح څخه 600
- ۱۲- د اثاثې استهلاك، د اثاثې او تجهیزاتو د استهلاك له مصحیح څخه 800
- ۱۳- انتقالي اکتیف، د مالیاتو له مخارجو څخه.....4000
- ۱۴- د ربحې مخارج، له ټولو دائینو څخه.....3000
- ۱۵- د دعوا مخارج، له پس انداز څخه .
- ۱۶- د ختم بیلانس، د امتعې له خرید څخه
- ۱۷- د امتعې پلور، د امتعې له پیر څخه.....16000
- ۱۸- مفاد او ضرر، د مخارجو له مختلفو حسابونو څخه
- ۱۹- مختلفو حسابونو ته، له مفاد او ضرر څخه
- ۲۰- مفاد او ضرر، له شخصي سرمایې څخه 1368
- ۲۱- شخصي سرمایه، له برداشت څخه.....1000
- ۲۲- وروستی بیلانس، له مختلف اکتیف څخه.
- ۲۳- مختلف پسيف، له وروستي بیلانس څخه.

د شپږم څپرکي پوښتنې

۱. د تحديدي پستونو د منځته راتلو علتونه واضح کړئ؟
۲. د پرداخت، عايد، حاصل او مخارجو په برخه کې لنډ معلومات ورکړئ؟
۳. ډاکټيف او پسييف د تحديدي پستونو په برخه کې له مثال سره معلومات وکړئ؟
۴. د حسابونو له پرانستلو وروسته د معاملاتو د تحديدي پستونو په هکله خپل معلومات له مثال سره وړاندې کړئ؟
۵. د حسابونو د تړلو په هکله خپل معلومات وليکئ؟
۶. د تحديدي پستونو انحلال له مثال سره واضح کړئ؟
۷. په بيلانس کې د پس انداز نقش څه شی دی واضح يې کړئ؟
۸. د لومړنۍ توپير بيلانس څنگه لاسته راځي، له مثال سره يې واضح کړئ؟
۹. د دوهم توپير بيلانس له مثال سره واضح کړئ؟
۱۰. د موجودي او نتايجو بيلانس رسم کړئ؟

سرچینې او مأخذونه

۱. حسابداری مقدماتی مؤسسه فرهنگی نشر آینده گان ایران یوسف ولیئی.
۲. محاسبه وسنجش مصارف در انستیتوت اداره صنعت کابل دکتور هربرت «هیرشی».
۳. مؤسسات صنعتی افغانستان پوهنځی اقتصاد پوهنتون بوخوم المان هانس «دگتر».
۴. حسابداری مالی واداری پوهنځی اقتصاد پوهنتون کابل مترجمین ذبیح الله مدثرمحمد.
۵. L.T.D Dr. Ravi sharma Bharat Law hous P.v.T Fundamentals of Accounting- . new Delh:
۶. لکچر نوت محاسبه ریاست عمومی اصلاحات اداری آموزگاران کورس ذکر الله.
۷. محاسبه شرکت ها مؤسسه کمکی المان و افغانستان دکتور سخي اشرف زی.

د ښوونیز نصاب د پراختیا د ریاست پیغام

د پوهنې وزارت د تخنیکي او مسلکي زده کړو معینیت د ښوونیز نصاب د انکشاف ریاست د ټولنې د عیني او ښکاره ضرورت په درک کولو سره چې د محصلینو او شاگردانو د درسي کتابونو په برخه کې یې تخنیکي او مسلکي رشتې درلودې او لري یې، په لومړي سر کې یې تصمیم ونيو، چې په ښوونیزو پلانونو او درسي مفرداتو باندې بیا کتنه وکړي او ورپسې بیا د شاگردانو او محصلینو د درسي کتابونو د تالیف لپاره مبادرت او کوښښ وکړي. د خدای (ج) په فضل او مرحمت سره او د ادارې او حسابدارۍ څانګې د ښوونکو په میړانې او همت سره د ادارې او حسابدارۍ درسي کتابونه تالیف شول تر څو په وړیا ډول د شاگردانو او محصلینو په واک او اختیار کې ورکړل شي. د علم او معرفت له ټولو لوستونکو، علاقمندانو، د ادارې او حسابدارۍ د مکاتبو له ښوونکو، گرانو شاگردانو او د تخنیکي او مسلکي زده کړو د چارو له متخصصینو او همدا شان له ټولو خپرونکو او شنونکو څخه صمیمانه هیله کېږي، چې د دې کتابونو په مطالعې سره چې په لومړي ځل د ښوونکو او د ادارې او حسابدارۍ څانګې د مسلکي غړو له لوري تالیف او تدوین شوي دي. د مسلکي، تخنیکي او علمي مطالبو او مفاهیمو د څرنګوالي په هکله خصوصاً د هغوی املايي او انشايي اشتباهاتو په اړه مونږ ته لارښوونه وکړي، ترڅو په راتلونکي کې وکړای شو، په همدې او نورو برخو کې گرانو شاگردانو ته له دې څخه ښه، غوره، ګټور او ارزښتناکه موضوعات وړاندې کړو.

همدا شان له گرانو شاگردانو او محصلینو څخه هیله کوو ترڅو د دې کتابونو د مطالعې او استفادې پر مهال د هیواد اقتصادي ستونزې، فقر او وروسته پاتې والی په نظر کې ونیسي او د کتابونو په ساتنه کې کوښښ او زیار وباسي، ترڅو د ډېرو شاگردانو او محصلینو د ګټې وړ وګرځي.

پته: د پوهنې وزارت- د مسلکي او تخنیکي زده کړو معینیت

د تعلیمي نصاب د پراختیا ریاست

د درسي کتابونو د چمتو کولو عمومي مدیریت

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library